

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 43.

Lördagen den 31 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av en utav Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd föranledd motion; och

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande i visst syfte av reformer i avseende å landets häradsrätter.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om landsting m. m. jämte sex i ämnet väckta motioner. *Förslag till lag om landsting m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 188, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

lag om landsting och

lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

motionen I: 282 av herrar *Lyberg* och *Wallen*,

» I: 283 av herr *Pers*,

» I: 284 av herr *Almkvist*,

» I: 285 av herr *Bärg*,

» II: 437 av herr *Hage* och

» II: 438 av herr *Karlsson* i Vadstena.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen med förklaring, att de i ifrågavarande kungl. proposition framlagda lagförslagen icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, samt i anledning av motionerna I: 282, I: 283, I: 284 och II: 437 måtte antaga följande förslag till lagar, nämligen

1) förslag till lag om landsting;

2) förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän (nr 252);

Första kammarens protokoll 1924. Nr 43.

Förslag till lag om landsting m. m. B) att motionerna I: 285 och II: 438 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.) Vidkommande utskottets hemställan i dess helhet hade reservation avgivits av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen utvisade.

Dessutom hade åtskilliga reservationer anförts beträffande särskilda paragrafer i utskottets förslag till lag om landsting.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *von Geijer*: I avseende å föredragningen av ifrågavarande utlåtande hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att till en början föredragas vart för sig de av utskottet tillstyrkta lagförslagen, förslaget till lag om landsting, där så erfordras, paragrafvis och momentvis med ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden i punkterna A och B föredragas i ett sammanhang;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som framkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till lag om landsting.

1—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf innehöll åtta moment, av vilka de fem första hade följande lydelse:

(i *Kungl. Maj:ts* förslag:)

1 mom. För val av landstingsmän indelas landstingsområdet i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000.

2 mom. Vid landstingsområdesindelning i valkretsar skall med undantag, varom nedan i denna paragraf förmäles, iakttagas, att för varje val-

(i utskottets förslag:)

1 mom. För val av landstingsmän indelas landstingsområdet i valkretsar särskilt för landsbygden och särskilt för städerna. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000.

2 mom. Vid landstingsområdesindelning i valkretsar för landsbygden skall med undantag, varom nedan i detta moment förmäles, iakttagas, att

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

krets komma att utses minst fem, högst nio landstingsmän.

Stad, vars folkmängd utgör minst 20,000, bildar en valkrets, även om flera än nio landstingsmän skola för staden utses.

Stad med mindre folkmängd än 20,000 förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages i övrigt, att området för *annan* valkrets än den, i vilken två eller flera städer ingå, skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, samt att delningen i vad angår landsbygden verkställas, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

3 mom. Där iakttagande av ovan givna bestämmelser angående minsta invånarantal för valkrets medför synnerlig olägenhet, må område med minst 10,000 invånare utgöra egen valkrets. Sådan valkrets skall dock på landet utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

4 mom. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett landstingsområde, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja landstingsmän bestämmas lägre tal än det uti 1 mom. angivna, på det att landstingsmännens antal för hela landstingsområdet må uppgå till minst tjugu; och skall, med tillämpning av häremot svarande reduktion av folkmängdssiffrorna, i övrigt gälla vad ovan i 2 och 3 mom. är stadgat.

5 mom. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen.

(i utskottets förslag:)

för varje valkrets komma att utses minst fem, högst nio landstingsmän.

*Förslagtilllag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Vid valkretsindelningen för *landsbygden* iakttages i övrigt, att området för valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, samt att delningen verkställas, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

Där iakttagande av ovan givna bestämmelser angående minsta invånarantal för valkrets medför synnerlig olägenhet, må område med minst 10,000 invånare utgöra egen valkrets. Sådan valkrets skall dock utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

3 mom. *Stad, vars folkmängd utgör minst 10,000, bildar egen valkrets. Stad med mindre folkmängd än 10,000 skall förenas med annan eller andra sådana städer till en valkrets med minst 10,000, högst 20,000 invånare. Kan förening ej sålunda ske, eller skulle den medföra synnerlig olägenhet, må stad eller städer bilda en valkrets, ändå att folkmängden däri ej uppgår till 10,000.*

5 mom. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

För landsting, som enligt 1 § andra stycket nybildats, skall efter förslag av länsstyrelsen indelning, varom i detta moment förmäles, fastställas av det äldre landstinget vid dess sista lagtima möte.

(i utskottets förslag:)

För landsting, som enligt 2 § första stycket nybildats, skall efter förslag av länsstyrelsen indelning, varom i detta moment förmäles, fastställas av det äldre landstinget vid dess sista lagtima möte.

I den av herr *Reuterskiöld* avgivna reservationen hade för ifrågavarande moment förordats följande avfattning:

1—4 mom. (= utskottet).

5 mom. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till omförmälda indelning så ock meddelande om erforderlig ändring i fastställt antal landstingsmän skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen.

För — — — (= utskottet) — — — möte.

Därjämte hade herrar *Larsson* i Västerås, *G. W. Hansson*, *Lyberg*, *C. G. Eriksson*, *Borg*, *Andersson* i Igelboda, *Sjöström* och *Fast* enligt en vid förevarande paragraf avgiven reservation yrkat, att utskottet skulle hemställa, att lagrummet måtte erhålla följande lydelse:

1 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

2 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

3 mom. Där iakttagande av ovan givna bestämmelser angående minsta invånarantal för valkrets medför synnerlig olägenhet, må område med minst 10,000 invånare utgöra egen valkrets. Sådan valkrets skall dock i vad angår landsbygden utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

4 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

5 mom. Lika med utskottets förslag.

6 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

7 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

8 mom. Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Malm**: Herr greve och talman! Vid denna paragraf har utskottet avvikit från Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t hade i denna punkt stött sig på de sakkunniga och föreslagit, att stad med mindre folkmängd än 20,000 invånare skulle förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. När de sakkunniga avgåvo detta förslag, hade de anslutit sig till en skrivelse av 1920 års riksdag, vari anhölls om utredning och sådan ändring i samband med omarbetande av landstingsförordningen, att stad, som icke utgjorde egen landstingsvalkrets och som icke utan olägenhet kunde förenas med andra städer, skulle kunna förenas med kringliggande landsbygd till en valkrets. Emellertid hade man uttryckligen angivit, att om städerna i en landstingsvalkrets fortfarande önskade utgöra gemensam valkrets, så borde detta kunna ske. De sakkunnigas förslag innebar således, att stad skulle kunna antingen, där detta var lämpligt, förenas med andra städer till en valkrets eller också förenas med angränsande landsbygd till en valkrets.

Huvudmotivet för de sakkunnigas förslag var uppenbarligen att söka få till stånd landstingsvalkretsar av tillräcklig storlek, så att man kunde nå upp till ett visst mandatminimum, som var tänkt att utgöra för landsbygden fem landstingsmän och i en stadsvalkrets tre. Förslaget är en given konsekvens av tillämpningen av det proportionella valsättet, vilket ju för att göra avsedd verkan förutsätter valkretsar av tillräcklig storlek.

Emellertid ha de sakkunniga även uppletat en del andra motiv, som voro nog så bärande. Man kunde peka på, att vissa efter den nuvarande ordningen bildade stadsvalkretsar hade en rätt egendomlig sammansättning. Ett ganska nära till hands liggande exempel är Stockholms län, där man måste slå ihop alla de små städerna till en valkrets, givetvis med mycket heterogena intressen. Man har ett motsvarande exempel, som för mig varit talande, från Norrbottens län, där det finnes en valkrets, som består av städerna Piteå, Boden och Haparanda, med ungefär 25 mil från den ena staden till den längst bort belägna. Det är ju klart, att dessa städer icke ha mycket gemensamt. Man förmenar också, att det finns väl synnerligt fog för det påståendet, att i de frågor, som behandlas i landstinget, råder egentligen icke någon större friktion mellan landsbygdsintressen och stadsintressen. Den kommer i varje fall icke till uttryck i landstingets förhandlingar. Däremot sker uppgruppering gärna efter lokala synpunkter för att tillvarata en bygds intressen. Man har också påpekat, att det vore litet egendomligt, om municipalsamhällen av sådan storlek som t. ex. Malmberget och Kiruna i Norrbottens län — de ha ungefär 9,000 invånare vardera — skulle välja tillsammans med den omgivande landsbygden, medan en liten stad som Haparanda med 2,500 invånare skulle välja tillsammans med andra städer. Man menade också, att det skulle bli rätt egendomligt på grund av den ganska snabba stadsbildning, som äger rum, när municipalsamhällen av viss storlek övergå till att bli stad, att de genast skulle överflyttas till en annan krets av väljare.

Jag för min del ansåg, att de motiv, som framförts, voro av sådan styrka, att jag ej kunde motsätta mig det förslag, som hade avgivits av de sakkunniga, utan ansåg mig böra följa det. Jag skall ärligt erkänna, att jag själv icke är alltför ivrig anhängare av proportionalismen, men då man en gång gått in för den, så är det klart, att man konsekvent skall söka tillämpa den och se, hur systemet rätt utvecklat ter sig.

Jag var också för min del ingalunda blind för det, som framförts från andra håll, nämligen att man genom den föreslagna lydelsen av § 8 skulle kunna riskera, att även under förhållanden, då särskilda stadsvalkretsar bort bildas, det kunde frampressas bildande av valkretsar, bestående av stad och landsbygd. Det skulle nämligen vara landstingen, som enligt den föreslagna lagen skulle ha ett fatta beslut om valkretsindelningen, och man kunde tänka sig, att den där alltid existerande majoriteten av representanter från landsbygden skulle i alla förekommande fall söka åstadkomma blandade valkretsar. Under dylika förhållanden skulle man kunna riskera, att antalet landstingsmän från städerna bleve väsentligt reducerat. Detta vore ju till given skada för arbetet, ty det måste vi väl alla erkänna, att städernas representanter inom landstingen presterat ett utomordentligt gott arbete. Det måste därför enligt min mening skaffas garanti för, att den anpassning av valkretsindelningen efter de olika förhållandena, för vilken Kungl. Maj:t genom sitt förslag givit möjlighet, också skulle kunna i verkligheten vinnas. Jag har sökt skaffa sådan garanti genom bestämmelsen, att frågor av detta slag skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Nu har man förmenat, att detta icke innebure någon garanti, ty Kungl. Maj:t skulle icke våga gå emot en stark landstingsmajoritet. Jag har ej sett frågan på det sättet, ty jag skulle, om jag hade en dylik fråga till avgörande, icke räkna rösterna utan att våga skäl mot skäl och följa de starkare skälen.

Nu har emellertid utskottet följt en annan väg än Kungl. Maj:t. Det har behållit de nuvarande bestämmelserna; detta givetvis av den anledningen, att man i möjligaste mån velat bevara städernas representanter åt arbetet inom landstingen, vilket, efter vad jag förut sagt, jag också funnit vara ett verkligt intresse. Men då är det klart, att man får ge betydligt avkall på pretentionerna

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Förslag till lag om landsting m. m. i fråga om valkretsarnas storlek. För dem, som hålla på proportionalismen, måste detta verka ganska betänkligt.

(Forts.)

Jag håller emellertid före, att det förslag, som här framlagts av Kungl. Maj:t, är att rekommendera, och jag anser också, att den garanti jag sökt skapa, är en verklig garanti.

Herr Almkvist: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom motionär i fråga om denna paragraf i landstingslagen och då jag tillika deltagit i utskottets behandling av ärendet, skall jag be att få yttra några ord.

Städerna hade före år 1918 en rätt stark representation i landstingen i förhållande till folkmängden. De hade nämligen dubbelt så stark representation som landsbygden. Genom de bestämmelser, som genomfördes vid 1918 års urtima riksdag, borttogs emellertid denna regel för att proportionalismen skulle kunna komma till större rätt vid val av landstingsmän.

Nu föreslår Kungl. Maj:t, såsom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss nämnde, sådana åtgärder beträffande valkretsindelningen, som säkerligen skulle komma att ytterligare försvaga städernas representation inom landstingen. Det är visserligen sant, att 1920 års riksdag uttalade det önskemålet, att frågan om blandade valkretsar skulle tagas upp till utredning, men samtidigt betonades också önskvärdheten av att, där önskemål uttalades från småstäderna att fortfarande få bilda egna valkretsar, hänsyn skulle tagas därtill.

Det föreliggande lagförslaget går i denna del utöver riksdagens skrivelse, ty i den bestämmelse, som Kungl. Maj:t här föreslagit, föreskrives, att frågan, huruvida en stad skall läggas till den kringliggande landsbygden eller till en annan stad för att bilda egen stadsvalkrets, skall avgöras av landstinget efter förslag av länsstyrelsen. Däremot finns det ingen som helst bestämmelse eller någon anvisning om att eventuellt uttalade önskemål från städerna skola leda till något resultat eller bliva föremål för något hänsynstagande. Vilka bedömningsgrunder har man då anledning antaga, att länsstyrelserna vid sitt förslagsställande till landstingen skola gå ut ifrån då det gäller att avgöra, huruvida förslaget skall innehålla, att stad skall läggas till kringliggande landsbygd eller förenas med annan stad? Däröfver finnas alls inga direktiv givna. Det är emellertid sannolikt, att om stad anför ett sådant skäl, att staden, om den blir lagd till kringliggande landsbygd, kommer att förlora ett eller annat mandat, detta icke kommer att hava någon inverkan på länsstyrelsens förslagsställande. I stället kommer länsstyrelsen säkerligen att taga hänsyn endast till, huruvida sådan valkretsindelning medför fördelar eller nackdelar ur proportionalistisk synpunkt. Det förslag, som länsstyrelsen upprättat, blir därefter föremål för behandling av landstinget, och om det är riktigt, vilket jag icke har anledning att betvivla, att intressesättningarna mellan stad och land där de finnas, för närvarande endast sällan komma till uttryck i landstingsarbetet, så kan man vara alldeles övertygad om att det härigenom införes ett irritationsmoment vid landstingets förhandlingar av den beskaffenhet, att det dels kommer att taga en betydande del av landstingets korta arbetstid i anspråk och dels kommer att i många fall föranleda en skärpning i de intressesättningar, som faktiskt förefinnas mellan land och stad. Om jag skall taga ett konkret exempel för att visa verkningarna av de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna, är det givet, att jag tager ett från mitt eget län. Om de av Kungl. Maj:t nu föreslagna bestämmelserna bleve lag, skulle det sannolikt lända därhän, att Skellefteå stad, som för närvarande är representerad i landstinget, förlorade sin enda representant, och att Umeå stad, som nu har två representanter, finge sin representation försvagad till en, och att således, i stället för att av 42 landstingsmän nu tre äro stadsrepresentanter, det säkert icke skulle återkomma mer än två.

Nu kan man visserligen säga, att detta är ortssynpunkter, och att förhållandena

skifta i olika delar av landet på detta område liksom på alla andra, men under den behandling, som frågan fått inom utskottet, har det framgått, att liknande erfarenheter föreligga inom många andra trakter av landet.

Det har redan av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet påpekats, att en sådan minskning av städernas representation i landstingen även skulle innebära ett visst försvagande av arbetskraften inom landstingen och leda därtill, att det sekreterarbete, som nu till stor del, olika i olika delar av landet, utföres av landstingets egna ledamöter, skulle komma att överflyttas på anställda sekreterare, och att sekreterarväldet därigenom skulle i icke önskvärd utsträckning hålla sitt intåg även i landstingen.

Såvitt jag förstår, skulle man genom att godtaga Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt icke vinna något annat än att tillgodose ett visst proportionalistiskt intresse, nämligen därigenom, att en hel del överskottsroster, som nu finnas inom olika städer, som bilda valkretsar antingen ensamma eller tillsammans med andra städer, skulle komma att tillvaratagas. Det är visserligen sant, att så skulle komma att ske, men förlusten genom den nuvarande ordningen är icke så särdeles stor. ty om överskottsroster i en valkrets förloras för ett parti, så förloras sådana i en annan för ett annat parti. Följaktligen kan det icke heller ur partisynpunkt anses vara något särskilt intresse att på detta sätt för endast en mindre betydande vinst ur proportionalistisk synpunkt godkänna Kungl. Maj:ts förslag beträffande valkretsindelningen.

Jag ber att få på nu anförda grunder tillstyrka bifall till utskottets förslag beträffande § 8.

Herr Lyberg: Det är ju så, att åtta av utskottets ledamöter reserverat sig mot utskottets hemställan på denna punkt och, med en liten jämkning i förtydligande syfte, biträtt Kungl. Maj:ts förslag angående bestämmelser för valkretsindelningen.

Som socialministern anmärkte, innebär Kungl. Maj:ts förslag för det första, att stad, vars folkmängd uppgår till 10,000, icke med nödvändighet skall bilda egen valkrets, och att först folkmängdssiffran 20,000 därvidlag skall vara avgörande. Man vill följaktligen ge en tvingande bestämmelse endast för det fallet, att staden har rätt att välja minst fem landstingsmän, vilket antal redan stadgats såsom regelmässigt minimum, vad landsbygden beträffar. Man frågar sig, varför det icke skulle vara ens tillåtet för stad mellan dessa två folkmängdssiffror att genom förening med annan stad bilda valkrets med rätt att välja landstingsmän till detta minimiantal, som ju ansetts vara ett minimum för tillgodoseende av det proportionella vals-systemets idé. Man frågar sig, varför man sålunda skall tvinga fram stadsvalkretsar med högst tre å fyra landstingsmän. Utskottet har i denna del icke anført ett ord till motivering för sitt avvisande av Kungl. Maj:ts förslag.

Kungl. Maj:ts förslag innebär för det andra, såsom också nämndes, att stad med mindre folkmängd än 20,000 efter länsstyrelsens förslag och enligt landstingets beslut skall kunna förenas antingen med annan stad eller med angränsande landsbygd till valkretsar med minst fem och högst nio landstingsmän.

Skälet för denna bestämmelse är ju till en början detsamma, som föranlett det förslag som nyss av mig blivit omförmält, nämligen tillgodoseendet av proportionalismens syfte. Men därjämte har också det skälet anförts, som socialministern nyss omnämnde, nämligen att det i själva verket måste anses uppenbart, att dessa mindre städer ofta, för att icke säga i regel, hava mera gemensamt med den angränsande landsbygden än med en annan stad, kanske belägen i en helt annan del av det län, som det är fråga om.

Kan det vara rimligt att hava en sådan lagstiftning som i själva verket ger en parodi på det åsyftade idealet, proportionellt valresultat, en lagstiftning, som

*Förslag till lag
om landsting
m. m.*

(Forts.)

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

låter den ena lilla stadsvalkretsen efter den andra välja en, två och tre landstingsmän? Endast 10 av de 56 stadsvalkretsarna hade vid förra landstingsmannavalet att utse minst fem landstingsmän, 46 av dessa 56 utsågo således ett antal landstingsmän, som är mindre än det, som ansetts vara ett lämpligt minimum. Är det rimligt, att en nybliven stad, en stad under landsrätt, skall tvingas att välja med en annan del av länet än den angränsande landsbygd, med vilken den sedan gammalt, kanske sedan valkretsindelningens tillkomst, varit van att gå fram till val? Är det verkligen någon fara att ge landstingen rätt att efter länsstyrelsens förslag besluta antingen — eller: antingen städernas förening till valkretsar eller stadsförening med kringliggande landsbygd till valkrets? Ligger det ej i sakens natur, att såväl landsbygdens representanter som stadsrepresentanterna helst, då förhållandena icke anses påkalla något annat, söka få rena stadsvalkretsar (bestående uteslutande av städer) och rena landsbygdsvalkretsar? Det förefaller mig vara alldeles påtagligt, att så är händelsen.

Den föregående ärade talaren yttrade något om att det bleve mycket svårt för länsstyrelsen och landstinget att avgöra, vilken väg som skulle väljas. Det är väl icke så svårt för länsstyrelsen att se, om två städer ligga långt ifrån varandra, om en stad hör under landsrätt eller icke, eller om en stad sedan decennier, kanske sedan sextio år tillbaka har valt tillsammans med landsbygden. Det är alldeles uppenbart, att det i dessa fall föreligger tydliga skäl för ett sammanförande av stad och landsbygd. Eller ser länsstyrelsen icke, om, som i Skåne, städerna ligga relativt nära varandra, och man alltså utan svårighet kan sammanföra mindre städer i valkretsar för sig?

Nu föreligger visserligen det egendomliga förhållandet, att Västerbottens läns representanter tyckas anse det var högst angeläget, att detta läns långt från varandra liggande två städer skola få tillfälle att välja landstingsmän tillsammans. Jag föreställer mig, att eftersom Umeå och Skellefteå av gammalt bildat en valkrets och det enligt lagförslaget ges möjlighet för landstinget att besluta, att de fortfarande skola göra detta, detta också blir fallet. Å andra sidan har jag litet svårt att förstå, att Umeå och Skellefteå verkligen ha så många gemensamma intressen. Är nu detta emellertid förhållandet, så undrar jag, om herrar Almqvist och Rosén verkligen behöva frukta för att deras landsting skall ställa sig i opposition till dem och skilja Umeå och Skellefteå åt. Jag tror ej, att man inom Västerbottens läns landsting har så liten respekt för sin energiske och viljekraftige ordförande.

Det enda skäl för utskottets ståndpunkt, som anförts i utskottets utlåtande, är, att städerna skulle gentemot landsbygden i allmänhet hava avsevärt stridande intressen, vad landstingsfrågor angår. Jag kan undra, om det skälet är hållbart. Jag vill icke närmare ingå på det utan endast erinra om vad socialministern i detta avseende anført och vad för resten de s. k. kommunalförfattningssakkunniga ganska utförligt sökt utveckla. Utskottet säger, att riktigheten av utskottets uppfattning framgår därav, att ett landsting understundom beslutar olika uttaxeringar för stad och landsbygd. Ja, det är ju riktigt, men, mina herrar, det förekommer också, att ett landsting beslutar olika uttaxeringar för olika delar av landsbygden. Men icke har jag för den skull hört talas om att det skulle vara uteslutet för landstinget att till valkretsar sammanföra sådana olika delar av landsbygden.

Jag vill till sist erinra, att förslaget i ämnet tillkommit icke blott i anledning av den riksdagsskrivelse år 1920, som socialministern refererade till, utan även i anledning av ett enhälligt uttalande av 1918 års särskilda utskott, på vars hemställan tillkommo de nya bestämmelserna angående kommunal rösträtt och i sammanhang därmed även nya bestämmelser angående valkretsindelningen på landsbygden för landstingsmannaval, samt vidare erinra, att de s. k. kommunalförfattningssakkunniga varit eniga på den punkt, varom jag nu talar, och slut-

ligen att av alla länsstyrelser, som hörts, endast två uttalat sig mot förslaget, endast fyra av samtliga landsting uttalat sig mot det, och svenska landstingsförbundets styrelse enstämmigt uttalat sig för vad i hithörande avseende ifrågasatts.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Den siste ärade talaren framhöll, att endast fyra av landstingen hava uttalat sig mot den anordning, som här av Kungl. Maj:t föreslagits, och att landstingsförbundet har uttalat sig för den. Nu är det ju så — jag tillåter mig erinra därom — att till landstingen synnerligen ofta inkomma remisser för yttrande över varjehanda lagförslag, och man kan tycka, att landstingen, särskilt då det gäller något sådant som detta, skulle ägna frågan synnerlig uppmärksamhet. Men då kommer just detta landstingsförbund, som bereder frågan i förväg i en mindre konklav, som avger ett förslag till yttrande — jag vore nästan frestad att säga ett normalreglemente — för landstingen. Då landstingen få detta förslag, är det den vanliga tröghetens lag, som gör, att de säga: »Landstingsförbundet har behandlat denna sak; det är icke skäl att avvika från dess yttrande, utan det är enklast att taga det», och så taga de, vad landstingsförbundet yttrat. Så går det till i de allra flesta fall. Jag tror därför, att man, sedan landstingsförbundet kommit till, icke har alltför stor anledning att fästa mindre avseende vid vad de landsting ha sagt, som avgivit ett motsatt yttrande mot landstingsförbundet, utan jag skulle snarare vilja hålla före, att detta fåtal betecknar det antal landsting, som särskilt sökt att självständigt sätta sig in i frågan, varför man bör tillmäta deras yttranden alldeles särskild vikt och betydelse.

Vad den föreliggande frågan beträffar, erinrar debatten hittills mig om det bekanta ordet, att man skall frukta danaerna, även då de komma med skänker. Departementschefen förklarade, att han inte var någon vän av proportionalismen, och den siste ärade talaren är ju känd som en mycket stark fiende till proportionalismen, men det enda väsentliga skäl, de båda talarna anförde, var proportionalismens befrämjande. Denna synnerliga omvårdnad om proportionalismen, som från dessa håll visats, borde ju från proportionalisternas synpunkt vara lofvärd och med nöje accepteras. Jag tillhör emellertid olyckligtvis samma kategori som de båda talarna, i det jag icke är någon vän av proportionalismen. Men jag är konsekvent och kan därför för min del icke mottaga denna gåva utan måste på det bestämdaste refusera den såsom innebärande för stora vådor.

Tillåt mig emellertid, herr talman, för det första påpeka, att redan i 1 § av landstingsförordningen liksom i förslaget till landstingslag står, att landstinget består av representanter för länets landsbygd och städer. Därmed är en uppdelning i städer och landsbygd given, och jag har i min allmänna reservation till utskottsbetänkandet också tillåtit mig framhålla, att landstinget i själva verket utgör en för länets olika kommuner gemensam representation med hänsyn till deras gemensamma intressen såsom kommuner. Det förefaller mig då vara mycket rimligt, att, då man bygger hela landstingsinstitutionen på förutsättningen om städer och landsbygd såsom kommuner med delvis motsatta och ganska olika intressen, delvis samstämmiga, man med hänsyn till avvägandet av vad som är gemensamt eller icke också bör sörja för att dessa kommuner få självständig representation var för sig.

Det är ju mycket riktigt, att man, då man har proportionella val, söker göra valkretsarna så lämpliga som möjligt för proportionalismen. Men jag har litet svårt att förstå, att när det gäller anordnandet av dessa valkretsar för land och för stad, och då man går ut ifrån att dessa två äro skilda, man av proportiona-

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

listiska skäl skall föra ihop det, som från begynnelsen förutsattes vara skilt åt. Jag kan inte finna annat, än att detta är att driva proportionalismen in absurdum. Kan man inom en naturligt given valkrets tillämpa proportionalismen genom att utvidga den på så sätt, att man sammanslår landsbygd med landsbygd och städer med städer, så bör man göra det, men att för proportionalismens skull, som skulle vara ett *medel* att tillgodose valkretsens behov av proportionell representation, sammanslå en valkrets med en valkrets av annan typ och annan natur, synes mig vara ett helt och hållet missförstå, vad denna proportionalistiska valmetod är avsedd att vara och upphöja den till ett *självändamål*. Jag kan under sådana förhållanden inte finna annat, än att det naturliga och riktiga är, att man, såsom utskottet gjort, låter städerna fortfarande välja för sig och landsbygden för sig.

Men det frågas då: varför skall man ha detta tvång; varför inte medge frihet att, om kommunerna, d. v. s. städerna och landsbygden, skulle vilja gå tillsammans, antingen städer med städer eller städer med landsbygd, varför då inte låta detta ske? Överhuvud taget tror jag inte, det är någon särskilt stor lycka, om man så att säga skapar konflikttillfällen, såsom den andre ärade talaren här i dag framhållit. Ännu mindre lyckligt tror jag det är, om man överlämnar åt kommunerna att själva bestämma, om de skola tillsammans med andra bilda valkrets eller icke.

Det är för övrigt att märka, att den frihet, som här är ifrågasatt för städerna, icke är ifrågasatt för landsbygden, utan man tänker sig, att städerna skulle få säga nej till föreningen med landsbygden men icke tvärt om. Det har från stadshåll erinrats om att det är fara för att landsbygdsrepresentanterna skulle överflygla städernas. Emellertid har det från landsbygdens representanter i utskottet framhållits den rent motsatta synpunkten, att det är lika stor fara för att i en förenad valkrets av stad och landsbygd det blir städernas invånare, som komma att släppa till representanterna, och att landsbygdens intressen sålunda komma att åsidosättas. Och fanns det icke någon motsättning förut, lär den nog komma fram vid dylika tillfällen. Den naturliga konsekvensen blir då, att om man vill tillägga städerna vetorätt, måste denna rätt också tilläggas landsbygden. Jag tror nu inte, det blir någon vinning, om man ordnar saken på det sättet, att landstinget skall besluta och Konungens befallningshavande eller Kungl. Maj:t fastställa och att man, vilket också ifrågasatts inom utskottet, skall inhämta städernas resp. städernas och landskommunernas samtycke till ifrågasvarande förening. Det är då rimligare och riktigare att låta vardera alltid vara för sig.

Men, säger man, de nyblivna städerna, de som alldeles nyss gått över från landsbygd till stad, varför förena dem med de gamla städerna? De ha ju vuxit upp med landsbygden och äro förenade med denna landsbygd mycket naturligare och rimligare. Ja, det kan erkännas och måste erkännas vara förhållandet, då dessa städer träda fram, men i och med övergången till stad börjar för alla dessa nyblivna städer en lång utvecklingskedja, en lång utvecklingstid, under vilken de mer och mer utvecklas eller åtminstone äro avsedda att utvecklas som städer. Det är därför givet, att för varje år, som går, avlägsna de sig mer och mer från den kringliggande landsbygden, om nämligen stadsprivilegierna äro givna i rätta ögonblicket och under nödiga förutsättningar. Under en dylik övergångstid kommer det naturligtvis att bli en smula tveklaktigt, men ju längre tiden lider, ju mer staden verkligen blir stad, dess naturligare är det, att den hör till stadsvalkretsarna.

Då man säger, att det är orimligt, att städer på långa avstånd från varandra skola sammanföras, därför att de icke ha gemensamma intressen utan ha starkare intressegemenskap med den kringliggande landsbygden, undrar jag, om det inte i själva verket förhåller sig så, att om man går ut ifrån att städerna ha ett

gemensamt stadsintresse, få de olika städerna konkurrera om möjligheten att få stadsrepresentanter, vare sig det blir från den ena eller den andra, men går man ut ifrån det mekaniska åskådningssättet, att det bara skall vara ett visst antal, som väljes av en viss enhet, geografiskt begränsad mer eller mindre godtyckligt, då är det klart, att landsbygden kan ha ett intresse gemensamt med staden. Och då man säger, att motsatsen mellan land och stad icke framträder inom landstingen, tror jag, att det är en sanning med modifikation. Jag erinrar om att då den nya epidemilagen kom till, som gjorde att städerna, som i allmänhet hade epidemivården ordnad, i stor utsträckning sammanfördes med landsbygden till epidemidistrikt, hade detta till följd, att en förut icke uppenbarad spänning mellan stad och landsbygd trädde i dagen, och denna spänning blev åtminstone på åtskilliga håll så pass stark, att det var fara för misstämning mellan de två delarna. Och jag tillåter mig ännu i dag att betvivla, att detta sammanförande av städer och landsbygd till ett epidemidistrikt verkligen var så synnerligen välbetänkt.

Det visar sig, att motsättningen är latent. Den kommer inte fram, då det inte föreligger särskild anledning, men den kommer fram, om man skapar sådana anledningar. Och då utskottsmajoriteten, de tolv mot de åtta, ansett, att sådana skapas genom Kungl. Maj:ts förslag, men däremot icke funnit, att den långa erfarenhet, vi ha av landstingsförordningen, givit vid handen, att densamma bidragit att skapa några dylika motsättningar, har utskottet funnit, att ett kvarstående på den nuvarande ståndpunkten i detta avseende är att föredraga. Efter mitt sätt att se borde det därför icke finnas något tvivel om att utskottets förslag här är att föredraga framför Kungl. Maj:ts.

Nu säger herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att man kan ju få en nödig garanti i Kungl. Maj:ts kontrollrätt. Jag kan inte hjälpa, att jag inte är riktigt förtjust i den kontrollrätt och garanti, som ligger i att Kungl. Maj:t skall pröva saken. Det är ju ofta så, att Kungl. Maj:t härvidlag följer underordnade myndigheters yttranden, och denna garanti torde således bli i stort sett av formell natur. Men den bidrager i hög grad att begränsa den självstyrelse, som här finnes och bör finnas. Att själva grundpelaren för landstingsrepresentationen skall vara beroende på Kungl. Maj:ts prövning så att säga rent normalt, förefaller mig inte tilltalande, och med stöd av vad jag sålunda anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet beträffande denna paragraf.

Jag vill tillägga, att i en punkt av denna paragraf har jag en särskild reservation, som av utskottets betänkande framgår. Denna speciella reservation avser ett förhållande, som jag anser vara av en viss betydelse, men då det gäller en detaljfråga, skall jag utan yrkande endast rikta uppmärksamheten på saken. Förhållandet är nämligen, att indelningen i valkretsar och antalet landstingsmän för varje valkrets enligt såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag skulle fastställas av landstinget. Fastställandet av landstingsmännens antal sker emellertid icke efter godtycklig prövning, utan antalet är fixerat i viss lagbestämd relation till invånarantalet. Under sådana förhållanden innebär fastställandet således endast ett konstaterande. Men om man säger, att landstingen skola konstatera bägge delarna, synes det mig rimligt och naturligt, att man anvisar den ordning, som gäller för det ena fallet, också för det andra, d. v. s. att då Konungens befallningshavande skall lämna förslag till indelning i valkretsar, bör Konungens befallningshavande också, när så är erforderligt, lämna ett meddelande om det antal landstingsmän, som för de givna kretsarna bör fastställas.

Detta har utskottet icke funnit behövt, och det finns inte heller stadgat i Kungl. Maj:ts förslag. Jag har tillåtit mig påpeka, att det finns ett behov av en sådan bestämmelse, ty såvitt jag känner, är det åtminstone två fall, där det

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

varit tvekan om saken. Jag har därför ansett det önskvärt, att man finge ett sådant stadgande. Då detta yrkande emellertid icke i utskottet vunnit någon anslutning, har jag endast velat påpeka förhållandet och skall som sagt i den punkten icke göra något yrkande.

Herr Hansson, Gustav: Herr greve och talman! Jag skall inte upptaga kammarens tid med något längre anförande, då herr Lyberg redan framfört reservanternas synpunkter och jag kan instämma med honom. Men då jag nu fått ordet, vill jag säga, att jag finner det vara något egendomligt, att utskotts-majoriteten har motsatt sig en förstoring av landstingsvalkretsarna. Jag finner detta egendomligt med hänsyn till att en del av dem voro med om att år 1921 genomföra en utökning av valkretsarna för val till riksdagens andra kammare, och jag anser, att de i konsekvens härmed även borde varit med om en utökning av landstingsvalkretsarna.

Vad sedan beträffar städernas sammanförande med den omkringliggande landsbygden till valkretsar, får jag säga, att jag finner Kungl. Maj:ts förslag vara ur alla synpunkter tilltalande. Det är ju fullkomligt avvita, att städer, som ligga ett tiotal mil ifrån varandra skola sammanföras till en valkrets. Jag vill som exempel peka på Göteborgs och Bohus län. Där skola städerna längst i söder, Kungälv och Marstrand, sammanföras med Strömstad längst i norr till en valkrets. För min del tror jag, att dessa städer ha mera gemensamma intressen med den kringliggande landsbygden än med varandra.

Andra kammaren har redan biträtt Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag i denna paragraf, och jag anser för min del, att första kammaren handlar välbetänkt, om den fattar samma beslut, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! När jag hörde professor Reuterskiöld nyss, erinrade jag mig livligt den tid under min tidigare riksdagsverksamhet, då striden stod hög om den politiska rösträttens utsträckande. Det var då en annan professor, en lika stor vältalare som professor Reuterskiöld, nämligen professor Kjellén, som gjorde sig till målsman för en renodling av lantvalkretsarna. Det gick under benämningen Mossebolinjen. När jag nu hörde professor Reuterskiölds anförande, tyckte jag mig förnimma en återklang av en tankegång, som fullständigt sammanföll med den, som professor Kjellén på sin tid gjorde sig till målsman för. Och det skulle därför inte förvånat mig, ifall resultatet av det resonemang, professor Reuterskiöld här förde, direkt skulle lett honom fram till att vilja avskilja inte allenast städerna utan även de stadslignande samhällena, i övrigt ifrån landsbygdsvalkretsarna och sammanslå dem med städerna, vilket ju var kärnpunkten i den s. k. Mossebolinjen på dess tid.

Jag har begärt ordet, därför att jag har ju haft tillfälle att under åtskilliga år följa arbetet inom ett landsting, Västernorrlands läns landsting, och jag måste konstatera för min del, att hela det resonemang, som professor Reuterskiöld här förde, är uteslutande av teoretisk beskaffenhet. Det bärs icke upp av någon praktiskt erfarenhet, åtminstone är det fullständigt stridande emot min erfarenhet från min landstingsmannaverksamhet. Jag kan aldrig erinra mig, att inom det landstinget förekom någon egentlig partimotsättning eller meningsskiljaktighet i så måtto, att man kunde räkna med ett stadsintresse och ett däremot stående landsbygdsintresse. Däremot kunde man och kan man ofta och vid varje landsting konstatera vissa motsättningar emellan olika delar av länet. Men då samarbetade de, som voro från städerna och kringliggande landsbygd, för att söka befrämja den länsdelens intressen och gjorde sitt bästa i detta avseende. Där fanns sålunda ett fullständigt samförstånd mellan dem, som bodde i städerna, och dem, som bodde på landsbygden, och jag tror, att det

inte finns någon anledning att i detta avseende räkna med att utvecklingen skall gå i någon annan riktning. Om man skulle räkna med något sådant, skulle det just vara på grund av att man sökt inplanta hos folk den åskådning, som jag tyckte uppbar professor Reuterskiölds hela anförande.

Jag vill fästa uppmärksamheten på de abnorma förhållanden, som föreligga på grund av att man har städerna för sig och landsbygden för sig. Inom Västernorrlands län finnas fyra städer. Två av dessa utgöra var för sig en valkrets, men de andra två städerna äro inte tillräckligt stora för att få utgöra en valkrets var för sig utan sammanslås till en valkrets. Det är Örnsköldsvik och Sollefteå. De välja två representanter, men naturligtvis, eftersom Örnsköldsvik är större än Sollefteå, har Örnsköldsvik fått bägge representanterna. De politiska partierna gå nämligen fram var för sig, och då Örnsköldsvik är större stad än Sollefteå och där finnas flera högermän, får staden högermandatet. Eftersom där också finnas flera vänstermän, får den vänstermandatet också, och Sollefteå blir utan. Det faller dem aldrig in att de skulle välja på annat sätt än efter politiska linjer, och det är för övrigt självklart, att med den utveckling, som politiken fått här i landet, är det otänkbart, att inte landstingsmannavalen komma att ske efter strängt politiska linjer. Men då är det ju orimligt, att man skall ha att räkna med valkretsar, som endast ha att utse ett par representanter. För tillfället kanske det kan vara en förmån för Västerbottens län att städerna där få välja under nuvarande förhållanden, men utvecklingen kan ju gå i den riktningen, att de, som nu tycka, det är bra, sedermera kunna en vacker dag finna sig inte bli representerade alls genom en sådan anordning, och då är det sannolikt, att de inte skulle bli lika belåtna.

Om jag går till det län, jag nu bor i, ha vi där en stad, som heter Säter. Den har inte fullt 2,000 invånare och skall välja tillsammans med andra städer, under det att Domnarvet med över 10,000 industriarbetare skall välja tillsammans med kringliggande landsbygd.

Det finns ju egentligen intet sunt förnuft i att försöka upprätthålla en sådan skillnad emellan land och stad, när man ser, att det praktiska livet visar på helt andra förhållanden.

För min del måste jag säga, att sedan städerna icke längre ha större representationsrätt i förhållande till invånarantalet, så föreligger inte längre det skäl, som tidigare förelåg för att städerna skulle välja för sig själva. När de fingo sätta in ett större antal landstingsmän i förhållande till invånarantalet än landsbygden, då var det naturligt, att de skulle välja för sig själva, men sedan man infört den lika representationsrätten för land och stad, föreligger, så vitt jag förstår, icke något skäl till att längre bibehålla detta. Och när det nu är så, att landstingsmannavalen ske efter strängt politisk åskådning, vad finns det då för anledning att motsätta sig, att det blir möjligt för de olika politiska schatteringarna att göra sig gällande även vid landstingsmannavalen, vilket icke är möjligt, om man går på det förslag, som utskottet här förordar.

Jag finner därför för min del, att det är övervägande och alldeles övervägande skäl, som tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, och jag ber alltså att få yrka bifall till detsamma.

Herr Dahl: Herr talman! Här har tidigare erinrats därom, att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till valkretsindelning anknyter till en riksdagskrivelse av år 1920. Herr Almqvist har redan anmärkt, att denna riksdagskrivelse avsåg att ernå en sammanslagning med landsbygden av sådana städer, som icke bildade egen valkrets eller icke utan olägenhet kunde sammanslås med andra städer. Det är således en avsevärd begränsning i riksdagens då uttalade önskemål. Denna begränsning har alldeles bortfallit. Nu är det icke fråga om huruvida någon olägenhet skulle förefinnas för bildande av särskilda stads-

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

valkretsar, utan alternativet av blandade valkretsar och alternativet av stadsvalkretsar ställas alldeles jämsides bredvid varandra. Redan på denna punkt går således Kungl. Maj:t och reservanterna utöver vad riksdagen år 1920 uttalade. Jag anmärker detta, därför att det ju antytts, att reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag i själva verket endast vore en effektivering av riksdagens redan uttalade önskan. Så är alltså ingalunda fallet. Vidare har Kungl. Maj:ts proposition i anslutning till de s. k. författningssakkunniga också upptagit en väsentlig utvidgning av stadsvalkretsarna sålunda, att minimum höjts från 10,000 till 20,000 invånare för stadsvalkrets liksom för blandade valkretsar. Detta är ett väsentligt steg utöver vad riksdagen skrev år 1920, ty några önskemål i den riktningen ha icke av riksdagen uttalats.

Herr Lyberg efterlyste, varför utskottet icke med ett enda ord bemött Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt. Utskottet har endast utgått från den nuvarande ståndpunkten och därför icke ansett, att det behövdes någon särskild motivering på denna punkt.

Till stöd för förslaget ha nu anförts väsentligen två skäl. Det första är, att endast genom på detta sätt förstörade valkretsar skulle man kunna ernå ett tillbörligt tillgodoseende av proportionalismens idé. Jag kan icke underkänna betydelsen av detta skäl. Det är alldeles givet, att ju större man gör valkretsarna, desto bättre kommer man att kunna tillgodose de olika partiernas anspråk på representation. Men jag får på denna punkt i viss mån ansluta mig till herr Reuterskiöld. Jag är visserligen anhängare av proportionalismen men icke på det sättet, att den för mig är något självändamål. Om den, såsom i detta fallet, endast skulle vara ett instrument för att ernå en representativ församling, där dock politiken icke för mig är huvudsaken, kan jag icke godkänna ett anordnande av hela valkretsindelningen endast för proportionalismens skull utan för landstingets främsta uppgift, nämligen dess vård om länets angelägenheter. Även ur sistnämnda synpunkt har man förmenat, att skäl kunna bjudas för Kungl. Maj:ts förslag. När man anser, att en stad har större samhörighet med kringliggande landsbygd än med andra, längre bort belägna städer, skulle jag vilja säga, att detta skäl endast i enstaka fall och mera övergående har sin giltighet. Det kan ju vid sådana tillfällen som vid inrättandet av nya sjukvårdsbyggnader och dylikt förekomma, att den ena staden konkurrerar med den andra, men jag vågar påstå, att städerna i de mera bestående förhållandena hava vida större gemenskap med varandra än städer med kringliggande landsbygd. Liksom herr Kvarnzelius har jag en tämligen omfattande landstingserfarenhet, och jag kan liksom han vitsorda, att några egentliga friktioner mellan stads- och landsbygdsrepresentanter icke förekomma i det personliga arbetet. Men nog kan man säga, att motsättningar rätt ofta förekomma mellan städer och landsbygd. Detta måtte väl allra bäst belysas av — såsom det erinras om i utskottsutlåtandet — att det ju är olika taxering för städer och landsbygd, om jag icke missminner mig, i ej mindre än 9 av Sveriges län. Herr Lyberg anmärkte, att det förekommer olika taxering även för landstingsområden. Ja, men det är sådana absolut betydelselösa undantagsfall, att det verkligen icke lönar sig att åberopa dem som en exemplifiering härvidlag. Däremot är det regel, att om man differerar beskattningen, linjen då går mellan städer och landsbygd. Jag skall endast taga såsom exempel de två län, som jag känner närmast till, nämligen Malmöhus och Blekinge län. Där är för åtskilliga beskattningsområden differentiering för stad och landsbygd genomförd. Det torde sålunda vara alldeles uppenbart, att här går en gränslinje med hänsyn till intressemotsatser. Jag ber vidare att få hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition angående vägväsendets ordnande, som förelades 1922 års riksdag. Där i stadgades uttryckligen, att landstingen skulle omhänderhava vägväsendet, men i ärenden angående vägväsendet skulle städernas represen-

tation icke äga deltaga. Jag undrar, huru den motsatsen med en sådan anordning, som här ifrågasatts, skulle kunna avvecklas. Det finge väl ordnas på det sättet, att man vidtogte en annan anordning för vägväsendets handhavande, än man då tänkte sig.

Jag förmenar således, att redan på denna punkt av intresse-motsatser mellan stad och land möter man ett mycket väsentligt hinder eller åtminstone en olägenhet med sammanslagning av städer och landsbygd.

Men jag kommer nu till det andra skälet, varför jag vill avböja denna anordning, och det är den synnerligen oändamålsenliga avknappning i städernas representation, som härav skulle vållas. Redan nu hava städerna i förhållande till den anpart, de hava i landstingens skattebörd, en mycket ringa representation i landstinget. De hava i någon mån försökt att åtminstone motverka den kvantitativa ringheten genom att sätta in krafter, som kunna verkningsfullt föra deras talan, men genom den nu ifrågasatta beskäringen komma svårigheterna i detta avseende att ytterligare ökas. Genom ett av de förslag, som finnas fogade vid kommunalförfattningssakkunnigas betänkande, angående verkan av den tilltänkta nya indelningen — jag fäster mig då vid det förslag, som är gynnsammast för städerna, eller alternativ II — skulle minskningen av representanterna i landstingen uppgå, om jag icke missminner mig, till 18 personer, och det kan utan vidare tagas för visst, att denna minskning kommer att i huvudsak drabba städernas representation. Då jag vidare betänker, att småstäder föras tillsammans med landsbygdsområden med en talrik befolkning och en stor väljarkår, och om man vidare särskilt beaktar, att dessa småstäders väljarkårer delas upp på flera partier, såsom herr Kvarnzelius framhöll, och uppslukas av samma partier på landsbygden, så är det alldeles självklart, att städerna komma att få en minimal representation i landstingen. Jag tror verkligen icke — jag säger detta utan att underskatta den erfarenhet och duglighet, som landsbygdens representanter i landstinget äga — att det är nyttigt för landstingens arbete, att man på det sättet till ett minimum beskär städernas representation, ty det kan icke emotsägas, att stadsrepresentanterna visat sig hava en insikt och erfarenhet på olika områden, som landsbygdens representanter i allmänhet icke besitta. Särskilt har detta varit till stor nytta vid forceringen av arbetet under en tidrymd av 4 eller 5 dagar, under vilka ett så omfattande arbetsprogram skall genomarbetas. Resultatet av stadsrepresentanternas minskning blir, såsom herr Almkvist erinrade, i större utsträckning än hittills ett sekreterarvalde i stället för en självständigt arbetande representativ församling.

Herr Lyberg erinrade om att av de landsting, som yttrat sig i saken, endast fyra hade avstyrkt. Herr Reuterskiöld har redan på denna punkt framhållit, att man har all anledning att fästa betydligt större avseende vid dem, som avgivit ett positivt uttalande, än vid dem, som bara instämt i den schablon, som framlagts av landstingsförbundet. Jag skulle kunna kvalificera Kristianstads läns landstings uttalande med den upplysningen, att detta uttalande, i vilket landstinget avstyrkt författningssakkunnigas med Kungl. Maj:ts alldeles likalydande förslag, var uttryck för en enhällig opinion, i vilken både högermän, liberaler och socialdemokrater enat sig om att finna den föreslagna anordningen oändamålsenlig.

Det har vidare av herr Lyberg erinrats om att detta förslag ytterst bottnar i ett enhälligt uttalande av 1918 års urtima riksdags författningsutskott. Ja, formellt är detta riktigt, men jag tvekar icke att såsom medlem av detta utskott säga, att den omständigheten, att det icke fanns några reservationer vid denna punkt, uteslutande hade sin grund däri, att detta utskott ju hade att syssla med oändligt mycket viktigare saker än denna, och att man knappt kunde belasta utlåtandet, när man i övrigt nått enighet, med några små reservationer

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

i fråga om motiveringen. Den ärade talare å västernorrlandsbänken, som förut uppträtt på andra sidan, skall säkert icke bestrida riktigheten av mina ord, då jag säger, att det var på grund av hans mycket kraftiga yrkande på denna punkt, som uttalandet inflöt, ty det rådde mycket stor tveksamhet i denna del. Jag kan för min del icke inse, att jag, som har varit med om att underskriva detta utskottsutlåtande, skall finna mig vara på något sätt bunden av vad däri utsagts, såvida herr Lyberg ville med antydda uttalande göra någon adress till min ringa person.

Herr Gustav Hansson har erinrat om att andra kammaren redan antagit förevarande paragraf i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen, och han syntes förmena, att han däri kunde söka ett skäl för denna kammare att följa medkammarens föredöme. För min del kan jag icke finna, att andra kammarens beslut har någon betydelse såsom normerande för denna kammarens omdöme. För den händelse denna kammare skulle, såsom jag hoppas och hemställer, följa utskottet i denna punkt, förefinnes det utan tvivel möjlighet för sammanjämkning, och jag anser mig vara oförhindrad att säga, att jag tror, det kan finnas en väg, på vilken man kan komma tillmötes de herrar från motsatta sidan, som särskilt gjort sig till målsmän för ett bättre tillgodoseende av proportionalismen, nämligen den vägen att, utan att gå in för blandade valkretsar, genom en jämkning av bestämmelserna rörande stadsvalkretsar bättre tillgodose proportionalismens möjligheter. Att detta icke tidigare kommit upp i utskottet, har sin grund däri, att man måst taga hänsyn till sammanjämkningstekniska synpunkter.

Jag har, herr talman, icke funnit något av vad som under diskussionen från motsidan anförts kunna rubba mig i min övertygelse om att utskottets förslag är välgrundat, och anhåller förty att få yrka bifall till detsamma.

Herr Reuterskiöld: Då den ärade representanten för Västernorrlands och Jämtlands län tyckte sig i mitt yttrande finna en återklang från Mossebolinjens dagar, ger det mig anledning till två korta erinringar.

Den ena är den att Mossebolinjens tanke med avseende å municipalsamhällen och stadsliknade samhällen på landsbygden utan tvivel skulle kunna tagas även i detta sammanhang. Men jag har inom utskottet uttalat och ber för min del att få stryka under även här, att dessa samhällen dock stå, så att säga, på tillväxt till städer, och att man ännu icke vet, huruvida utvecklingen går därhän eller ej. Under sådana förhållanden finns det åtminstone för närvarande ingen anledning att betrakta dem som städer, innan de fått inseget på stadsvärdigheten genom stadsprivilegier.

Den andra erinran är den, att när den ärade talaren i detta sammanhang kom att tänka på Mossebolinjen, förundrade det mig, att icke samme ärade talare i stället tänkte på något, som ligger denna fråga mycket närmare, nämligen den indelning av valkretsar till andra kammaren, som riksdagen för några år sedan beslöt. Då förelåg nämligen ett bestämt yrkande från bondeförbundshåll därom, att de fyra skånska städerna skulle vara en självständig valkrets och ej vara sammanblandade med landsbygden, och detta blev också riksdagens beslut. Det är ett uttryck för samma tanke, som låg bakom Mossebolinjen, men endast i en litet mera moderniserad form. Det är en tanke, som rör sig framåt, och det är därför icke skäl att nu alldeles avvisa densamma.

Vidare skulle jag med anledning av den ärade talarens yttrande vilja säga, att när han förklarade sig anse, att bakom mitt yttrande egentligen låge teori och blott teori, är det kanske tvärtom så, att det är den erfarenhet, som jag har fått från Uppsala läns landsting, som gjort att jag i denna fråga ser som jag ser. Det lär icke kunna bestridas, att inom Uppsala läns landsting särskilt epidemisjukvården varit en anledning till rätt så skarpa motsättningar. Men även i vissa

andra fall hava dylika motsättningar konnitt till synes. Detta är måhända lokalt. Den lokala karaktären kan emellertid icke inverka på möjligheten, att samma lokala egenheter kunna finnas på andra håll och till och med där, varest de hittills icke framträtt.

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Slutligen skulle jag vilja säga, att samma ärade talare förde in ett nytt moment i diskussionen, nämligen den politiska karaktären av landstingsmannavalen. Jag måste erkänna, att det är riktigt, att däri ligger ett moment, som man bör beakta. Proportionalismen i och för sig har hittills framstått såsom vägledande. Här kommer proportionalismen såsom tjänande de politiska valen. Nu är det väl emellertid så, att man i stort sett beklagar, att landstingsmannavalen fått en politisk karaktär. Att man då särskilt skall — för att göra denna politiska karaktär så konsekvent som möjligt — få en gemensam uniform på alltsammans, förefaller mig icke särdeles tilltalande. Snarare skulle jag vilja säga, att detta lilla moment, som finnes till ytterligare karaktärsskillnad mellan kamrarna, icke är värdelöst utan bör väl bevaras.

Vad till sist beträffar frågan om städernas och landsbygdens lika representation såsom en grund för att nu förena dem med landsbygden, ber jag i anledning av den siste ärade talarens yttrande få säga och stryka under, att just denna omständighet bidrager till att man gärna vill bevara åt städerna tillfället till större representation. Det förhåller sig nog icke så, att landsbygdens män ogärna se, att det finns stadsrepresentanter. Tvärtom; men de se icke gärna, att representanterna från städerna också med lagens tvång skola vara direkta representanter för dem själva med uteslutande av deras egna män. Det är ur denna synpunkt och kanske också med stöd av erfarenheterna från Uppsala läns landsting, i vilket Enköpings stad skulle förlora åtminstone sin ena representant och kanske även den andra, om staden förlades i en valkrets gemensamt med den omkringliggande landsbygden, som jag har ansett, att förhållandena verkligen icke kräva en dylik uniformitet.

Till sist ber jag endast att få säga, att om man vidhåller, att frihet att besluta skall finnas, skulle, såsom den ärade representanten på Kopparbergslänsbänken sade, Umeå och Skellefteå således kunna fritt besluta att fortfarande gå tillsammans. Ja, men om den ärade Kopparbergslänsrepresentantens ofria anda skulle behärska landstinget i övrigt, så blir det ganska skralt med friheten.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! I debatten har professor Kjelléns namn nämnts, och då erinrade jag mig ett yttrande, som han en gång fällde i konstitutionsutskottet. Han sade: »Det förhåller sig med proportionalismen alldeles som med en räv, som kommer in i ett höns hus. Han äter upp allt levande.» — Det förefaller mig, som om proportionalismen skulle spela in i alla möjliga förhållanden, där det är fråga om val på det ena eller andra området. Även i fråga om valkretsindelningen för val till landstingsmän synes nu proportionalismen komma att spela en betydande roll. Jag är ingen motståndare till detta valsätt, men jag anser, att man icke bör låta det inverka alltför kraftigt på bedömande av frågor, som av andra hänsyn kunna bedömas utan hänsynstagande till proportionalismen. Efter den långvariga erfarenhet, som jag har utav landstingsförhållanden, får jag för min del säga, att det enligt min uppfattning icke vore någon lycklig reform, om man skulle sammanföra städerna med landsbygden i fråga om landstingsmannavalen.

Herr Dahl har redan påpekat, att det kan komma en sådan lagstiftning, att det blir ogörligt att kunna ordna frågor om stadsrepresentanternas och landstingsrepresentanternas inbördes rösträtt inom landstingen. Jag anser, att denna omständighet talar för att iakttaga stor varsamhet i fråga om denna reform.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Men det finnes också andra skäl, varför man måste ställa sig ganska tveksam till densamma. Herr Kvarnzelius har nyss framhållit, att hans erfarenhet från Västernorrlands läns landsting varit den, att det bästa samförstånd mellan representanterna för landsbygd och representanterna för städer varit rådande. Jag vill också från min 30-åriga erfarenhet från Norrbottens läns landsting betyga, att detsamma varit förhållandet däruppe. Men jag undrar, huru det skulle bli, om man skulle sammanföra städerna med landsbygden i fråga om landstingsmannaval. Jag undrar, om man inte redan vid uppsättandet av valistor för landstingsmannaval skulle komma till mycket skarpa konflikter. Det behöver icke vara någon fientlig motsättning mellan stad och land, men det kan icke hjälpas, att det finns olika intressen inom städerna och på landsbygden. Inom städerna måste man vara angelägen om att i länets representation få in representanter för handel, näringar och industri. På landsbygden måste man vara angelägen om att få in representanter för jordbruket. Nu skall man sätta sig och göra upp listor för gemensamma valkretsar. Då komma slitningar och strider utan tvivel att göra sig gällande, och kanske dessa komma att sedermera menligt inverka även på arbetet inom landstingen. Någon bestämd olägenhet av att städer och landsbygd varit skilda åt har man icke kunna förspörja. Om någon skulle finna denna reform praktisk och lämplig vore det väl jag, som är representant för Norrbottens län, där de små städerna ligga på stora avstånd från varandra. Men, så vitt jag kunnat finna, har det aldrig mött några svårigheter för till exempel städerna Piteå, Haparanda och Boden att välja tillsammans.

Jag anser, att denna reform icke är av något trängande behov påkallad, samt att den kan komma att medföra många olägenheter, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i fråga om valkretsindelningen.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Jag ber först att få återtaga mitt tidigare gjorda yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag och anhåller i stället att få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Lyberg.

Jag begärde emellertid ordet med anledning av vad professor Reuterskiöld yttrade, då han, med åberopande av sin erfarenhet från Uppsala läns landsting, konstaterade den motsättning, som där gjort sig gällande mellan land och stad. Han angav därvid såsom exempel särskilt epidemisjukvårdsfrågans ordnande. I det fallet skall jag be att få vitsorda riktigheten av vad professor Reuterskiöld anförde. Men jag ber också att få tillägga, att detta enligt min uppfattning är ytterligare ett skäl, varför städerna icke skola välja för sig och landsbygden för sig. Även jag har i några fall kunnat konstatera, att vissa städer begärt att få bilda särskilda epidemidistrikt, vilket skulle hava till följd att man finge ett epidemidistrikt, bestående av en stad, och ett epidemidistrikt, som vore beläget t. ex. runt omkring staden. Detta anser jag för min del skulle vara att få epidemisjukvårdsfrågan ordnad på det allra sämsta sätt. Det är det enda område, på vilket jag konstaterat någon motsättning mellan landsbygd och stad inom landstinget, och på detta enda område är enligt min uppfattning en åtskillnad av ondo. Även ur denna synpunkt är det önskvärt, att man icke upprätthåller skillnaden mellan land och stad.

Herr Lyberg: Endast några ord särskilt med anledning av herr Reuterskiölds anförande.

Herr Reuterskiöld och även herr Dahl, tror jag, sade, att man inte skall fästa sig så synnerligen mycket vid vad de landsting sagt, som instämt med Kungl. Maj:tt och detta särskilt med hänsyn till att landstingsförbundet tidigare hade avgivit ett yttrande, vilket yttrande landstingen i allmänhet följt. Jag får då

säga, att dessa herrar hava en märkvärdig uppfattning om landstingens intresse för sina egna angelägenheter. Några andra än dessa fyra landsting, som avstyrkt, skulle alltså icke hava bildat sig en egen självständig uppfattning om vad som här är det lämpligaste. Det avstyrkande Kristianstads läns landsting har följt herr Dahl; men jag undrar om herr Reuterskiöld har rätt att ge ett dylikt underbetyg åt t. ex. sitt eget läns landsting, i vilket han själv sitter. Detta landsting har också instämt i Kungl. Maj:ts förslag, trots herr Reuterskiölds ivriga ansträngningar för ett avstyrkande av hela lagen. Vad Kristianstads läns landsting beträffar, förefaller det mig, som om herr Dahl är mera rädd för vad som här föreslås, än som kan vara motiverat, då man enligt hans uppgift inom detta landsting har en så enstämmig uppfattning om att städerna böra bilda valkretsar för sig och landsbygden för sig. Då är det ju ingen fara! Jag upprepar, att det överhuvud taget nog är riktigt, vad herr Dahl säger, eller att varken landsbygdens representanter eller städernas representanter äro synnerligen livade för att bilda blandade valkretsar. Det är detta, som är den bästa garantien för att det icke i onödan blir sådana. Nu bagatelliserar herr Reuterskiöld det faktum, att det är alldeles orimligt att låta en stad, som lyder under landsrätt — en nybliven stad — skiljas från den landsbygd, som den förut valt tillsammans med, och välja med en stad, som ligger i en annan del av länet. Herr Reuterskiöld medger att det är olämpligt att i första hand göra så, men han menar, att staden skall gå igenom en skärselför att så småningom, liksom de gamla städerna, få speciella intressen gentemot landsbygden, alltså för att en gång i tiden, om 10, 20, 30 eller 40 år kanske, utveckla sig till motsättsställning mot den kringliggande landsbygden. Ja, resonerar man på det sättet, så kan man komma till vilka resultat som helst. Det förhåller sig ju så, att herr Reuterskiöld har en alldeles speciell liten *hobby*, nämligen att ideligen söka få fram motsättningar mellan olika klasser och stånd, då det gäller val. Han gör gällande, att »landstingsområde» får man överhuvud taget inte tala om, sådant finns inte, utan i själva verket äro landstingen en sammansättning av å ena sidan en representation för landsbygden och å den andra en representation för städerna; och dessa skola ovillkorligen slåss med varandra. Det är nu en gång hans lärda uppfattning i denna sak och påminner mig för övrigt om en episod. Jag hade liggande hemma på mitt bord ett litet häfte i kommunal förvaltningsrätt. Så kom en besökande, som, medan han väntade på mig, satte sig att läsa i detta häfte. Om en stund yttrade han: »Hör du, det är alldeles märkvärdigt, vilket invecklat begrepp kommun måtte vara!» — »Hur så?» sade jag. — »Jo, jag har läst en definition av begreppet i det här häftet.» Det befanns vara professor Reuterskiölds tryckta föreläsningar i kommunal förvaltningsrätt, som han hade läst! Och så är det i regel, när denne ärade föreläsare i kommunal förvaltningsrätt uppträder, det är ett övermått av invecklad vetenskaplighet. Och då han inte kan finna sakskäl, får han fram ett slagord med något vetenskapligt underlag, såsom nu, då han har hittat på, att över detta lagförslag vilar en ofrihetens ande, »representantens på Kopparbergslänsbänkens» osaliga ande, höll jag på att säga, men i varje fall för friheten mycket litet intresserad ande. Så ungefär är hans lilla resonemang. Han säger, att vi skola frukta danaerna, även om de komma med skänker, och han utmålar mig som en stark fiende till proportionalismen. Det är jag för det första inte. Jag är inte någon stark fiende till proportionalismen, men jag ifrågasätter *liksom herr Reuterskiöld*, huruvida proportionalismen verkligen varit så lycklig för oss. Och i likhet med honom eller kanske i motsats till honom anser jag, att, då vi fått proportionalismen, måste vi låta den löpa linan ut och göra det bästa möjliga därav, så länge vi ha den. Jag menar alltså, att herrarna lika mycket kunna ha anledning att frukta herr Reuterskiöld såsom en av danaerna som att frukta mig.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Det hade varit värdefullt, om herr Bergqvist på ett tidigare stadium hade rea-

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

gerat mot proportionalismen, hade reagerat mot riksdagens ståndpunkt 1918 som 1920 i denna fråga och inte först nu i elfte timmen. Han säger, att det nu är fråga om att göra någonting sådant som att låta räven äta upp hela hönshuset, sedan man förut släppt in den. Jag vet inte, om herr Bergqvist icke varit med om det senare. I varje fall har jag inte varit med därom. Nu skulle räven alltså vilja äta upp hela hönshuset. Ja, detta är mycket starka och målande slagord, men jag tycker, att även herr Bergqvist skulle kunna lita på sitt landsting, ty det är enligt förslaget på landstingen, som det ytterst beror, om räven skall äta upp hönsen. Det är inte frågan om annat än att ge landstingen *möjlighet* att besluta sammanslagning av städer och landsbygd till en valkrets.

Jag måste säga, att då man talar om att man här går för långt med hänsyn till tillämpningen av proportionalismens idé, så låt så vara; men sentera åtminstone det skäl, som är åberopat, nämligen att det i vissa fall är olämpligt att sammanföra städer med landsbygd! Jag vet inte, hur det kommer sig, att herr Bergqvist tycker, att valkretsen Piteå—Boden—Haparanda i Norrbottens län är så trevlig och bra. Landshövdingen i länet har tydligen en helt annan uppfattning, och det vore intressant att veta, vad man tycker i Piteå. Kanske tycker man i Boden att allt är bra, men jag misstänker, att man inte tycker så i Piteå och kanske ännu mindre i Haparanda.

Det har anmärkts mot Kungl. Maj:t, att den icke följt direktiven, samtidigt som man sagt, att de antydningar till direktiv, som givits, äro omöjliga att följa. Nu har herr Almkvist särskilt tryckt på — jag vill minnas, att det var herr Almkvist — att i förslaget inte finns upptaget vad som står i direktiven, nämligen att stad skall förenas med landsbygd endast i det fall, då den icke utan olägenhet kan förenas med stad. Ja, tror inte herr Almkvist, att det är tämligen likgiltigt, om man tar in en sådan bestämmelse eller inte? Det blir i alla fall landstingen, som få avgöra, om sådana olägenheter finnas. För resten har jag sagt i utskottet: För in en sådan bestämmelse, om den anses behöflig! Nej, det passade inte och inte heller passade det att föra in den utan motivering avvisade bestämmelsen, att stad skall bilda egen valkrets först då den kommit upp till 20,000 invånare. Och varför inte? Jo, det framgår av herr Dahls anförande nyss. Utan ett ord till motivering har denna strukits för att man skulle ha ett bytesobjekt vid eventuell sammanjämkning. Jag hemställer, hurvida det verkligen kan vara riktigt att ta hänsyn till frågan om sammanjämkning på ett så pass tidigt stadium, som konstitutionsutskottet sålunda har gjort.

Herr Dahl: Herr talman! Endast ett par ord såsom replik till herr Lyberg.

För att börja med det, varmed han slutade, så ber jag att få understryka ytterligare vad jag förut sagt, nämligen att det efter mitt sätt att se var fullkomligt befogat av utskottet att inte gå närmare in på någon motivering för det förslag i fråga om stadsvalkretsar, som utskottet upptog, eftersom det inte var något annat än ett vidhållande av nuvarande ordning. Att jag ansåg mig böra ytterligare nämna, att en jämkning härvidlag mycket väl kunde befinnas befogat, men att den borde reserveras för en sammanjämkning, var endast en akt av ärlighet, som jag tycker, att herr Lyberg skulle vara mig erkännsam för och inte motsatsen.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att säga herr Lyberg, att om jag haft glädjen att kunna konstatera, att Kristianstads läns landsting var pratiskt taget enhälligt om, att den av författningssakkunniga föreslagna anordningen var olämplig, så är därmed ingalunda sagt, att det inte kan finnas andra landsting, som kunna finna den lämplig, eller att den därför överhuvud taget inte bör godkännas, ty en rikslagstiftning skall inte ordnas med hänsyn till Kristianstads läns landsting utan med hänsyn till hela riket.

Herr Lyberg framhöll med särskilt eftertryck, att här ju finnas alternativa möjligheter. Det finns möjlighet för städerna att öva inflytande för att reglera

valkretsindelning efter sin önskan. Men jag undrar, om en sådan fakultativ utväg verkligen städe är för handen. Finns det inte åtskilliga län, där folkmängdsförhållandena i städerna äro så beskaffade, att med de föreslagna bestämmelserna en sådan möjlighet inte finns? Hur skulle det exempelvis förhålla sig med Kronobergs län? Såvitt jag förstår, måste Växjö stad ovillkorligen sammanföras med landsbygden. Jag kan för ögonblicket inte överblicka, hur det skulle förhålla sig i Uppsala län, men jag föreställer mig, att Enköping också komme att sammanföras med landsbygden, och jag tror, att om man undersöker förhållandena i andra län, så skall man finna, att valfriheten i fråga om valkretsarna flerstädes inte praktiskt taget låter sig genomföras, ehuru den teoretiskt finns möjliggjord.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än fortfarande bifall till utskottsförslaget.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Larsson i Västerås m. fl. därom avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustav*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § av konstitutionsutskottets i utlåtandet nr 30 framställda förslag till lag om landsting, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Larsson i Västerås m. fl. därom avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51.

Nej — 46.

9 §.

Godkändes.

10 § och i sammanhang därmed utskottets förslag till det i paragrafen omförmälda formuläret.

Godkändes.

11—16 §§.

Godkändes.

17 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Rättighet att vid lagtima möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen samt medlem av landstinget och landstingets i 39 § omförmälda förvaltningsutskott.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Förslag bör, för att kunna komma under behandling, innefatta ett ämne inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast den 1 augusti avlämnat till landstingets expedition; dock må förvaltningsutskottet jämväl efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte väcka dylikt förslag.

Vad nu är stadgat angående tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerligen viktiga skäl därtill föranleda, genom särskilt beslut medgiva upptagande till behandling av förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte.

Ej må i annan ordning än nu nämnts förslag komma under landstingets överläggning, såvida icke förslaget av Konungen hänskjutits till landstinget eller härleder sig från och står i sammanhang med förut i behörig ordning väckt förslag.

2 mom. Till landstinget i behörig ordning inkomna förslag skola tryckas och, såvitt ske kan, minst åtta dagar före mötets början översändas till länsstyrelsen ävensom till samtliga landstingsmän.

Över de ärenden, som skola förekomma å mötet, skall av förvaltningsutskottet upprättas en föredragningslista, som skall tryckas och utdelas på sätt nyss är sagt.

I herr *Reuterskiölds* reservation hade förslagits, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

1 mom. Rättighet att vid lagtida möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen samt medlem av landstinget och landstingets i § 39 omnämnda förvaltningsutskottet ävensom övriga av landstinget tillsatta styrelser och nämnder.

Förslag bör — — — expedition; dock må länsstyrelse och förvaltningsutskottet jämväl — — — förslag.

Vad — — — (= utskottet) — — — förslag.

2 mom. = utskottet.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Vid denna paragraf är det två saker, som jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet på. Den ena är frågan om initiativrätten rörande förslag till landsting, och den andra är frågan om den tid, som skall stå vederbörande till buds.

Så som förhållandena nu utvecklats sig, synes det ha blivit så, att landstingens egna kommittéer och nämnder understundom och kanske i mycket stor utsträckning anses äga omedelbar rätt att vända sig direkt till landstingen utan att passera Konungens befallningshavande. Vid det landsting, därifrån jag har min erfarenhet, är förhållandet det, att landstingets kommittéer alltid vända sig direkt till landstinget och på det sättet ha ett slags förslagsrätt. Jag tror inte, att det vore lyckligt, om man beslutar att förhindra all vidare utveckling av densamma.

Men även om man i den punkten skulle vilja göra detta, synes det mig, som om man borde tveka i den andra punkten, där det gäller tiden för initiativrättens begagnande. Där har man tillagt förvaltningsutskottet rätt att jämväl efter den 1 augusti men inte senare än 14 dagar före landstingets möte väcka förslag, men därvid har man uteslutit Konungens befallningshavande från samma rätt. Konungens befallningshavande skall alltså före den 1 augusti komma in med sina förslag. Om man som jag anser, att Konungens befallningshavandes befattning med landstingens arbete och förberedelserna till detsamma är av allra största betydelse och värde både för landstingen själva och länen i sin helhet ävensom för Konungens befallningshavande, synes det mig, som om denna begränsning är synnerligen obefogad. Om nu Konungens befallningshavande icke kan vara inne med förslag till den 1 augusti, skulle upptagandet av dess förslag bero på, om förvaltningsutskottet kunde förmås därtill frivilligt, och det kan inte, synes det

mig, vara rimligt och riktigt att på det sättet sätta Konungens befallningshavande i en sämre ställning än eller i beroende av förvaltningsutskottet.

Överhuvud taget förhåller det sig så, att hela detta förslag till landstingslag domineras av förvaltningsutskottet. Detta kommer med den ordning, som här föreslagits, att bli det centrala i hela landstingsförvaltningen. Det kommer å ena sidan att skjuta undan landstinget och å andra sidan att skjuta undan Konungens befallningshavande. Någon verklig fördel härav står inte att vinna, utan tvärtom ju mer man håller fast intimiteten mellan Konungens befallningshavande och landstinget, det nära sambandet i bådars arbete, och låter Konungens befallningshavande ha kvar den ställning, som hittills hävdvunnet tillkommit denna myndighet, dess mera tror jag det är till både landstingets och ämbetsverkets egen nytta.

Jag skall i denna punkt inte göra något yrkande i fråga om motionsrätten för landstingens nämnder och kommittéer. Den är av mindre betydelse och jag tror, att den möjligen kan komma att göra sig gällande ändå, åtminstone vad kommittéerna beträffar. Den frågan kan komma att lösas genom praxis. Men däremot ber jag att få yrka bifall till min reservation i vad den avser andra stycket av moment 1 i § 17.

Herr statsrådet **Malm**: Herr greve och talman! Jag uppskattar de skäl, som ligga bakom herr Reuterskiölds yrkande, men just på grund av desamma tror jag, att det är riktigt att taga utskottets förslag. Just för att länsstyrelsen skall få möjlighet att i vidsträcktaste mån granska och pröva de förslag, som skola in till landstinget, är det nödvändigt, att ifrågavarande olika styrelser icke få någon motionsrätt, utan att deras förslag måste gå genom länsstyrelsen. För att för den stora mängden av frågor få tillräcklig beredelse i förvaltningsutskottet, har det emellertid då varit nödvändigt att i lagen sätta en viss gräns för den tid, inom vilken länsstyrelse har rätt att avge förslag. Men för min del har jag inte hyst den ringaste tvekan om, att i händelse länsstyrelsen även efter den i lagen utsatta tiden kommer med ett förslag, så tar landstinget upp det till prövning. Tvärtom är det bestyrkt av den erfarenhet jag har, att landsting tar den största hänsyn till så inkomna förslag.

Herr **Hammar skjöld**: Herr greve och talman! I § 17 moment I, första stycket, omtalas, vilka som ha initiativrätt, rättighet att väcka förslag vid lagtima landstingsmöte, och där säges, att denna initiativrätt tillkommer länsstyrelse, medlem av landsting och förvaltningsutskott. När man sedan kommer till andra stycket, som handlar om den tid, inom vilken förslag bör väckas, finner man, att förvaltningsutskottet har fått en privilegierad ställning och får avlämna förslag intill 14 dagar före början av landstingsmöte, under det däremot länsstyrelsen blivit likställd med enskilda medlemmar av landstinget. Anledningen till att enskild medlem av landsting måste lämna sina förslag i så god tid, som är föreskriven, senast den 1 augusti, är säkerligen den, att man inte av enskild motionär under alla förhållanden kan förvänta den grundliga och mångsidiga utredning, som erfordras för att landstinget skall kunna fatta beslut med full kännedom om saken. Det torde kunna förväntas, att länsstyrelsen skall vara lika angelägen som förvaltningsutskottet och ha samma möjlighet eller till och med i vissa fall större möjlighet än förvaltningsutskottet att åstadkomma en sådan utredning, och det synes mig verkligen icke ha funnits något skäl att ställa länsstyrelsen i detta avseende i samma ställning som en enskild motionär och i sämre ställning än landstingets förvaltningsutskott. De förslag, som kunna komma i fråga att väckas från länsstyrelses sida under dessa, så att säga, kritiska fjorton dagar, kunna antingen vara föranledda av länsstyrelsens uppfattning om ett uppkommet behov inom länet eller också framkallade genom en framställning från annat håll, från en enskild person eller från någon av de styrelser, som

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

landstinget har tillsatt. I bådadera fallen är det ju angeläget, att länsstyrelsen kan lägga fram sitt förslag självständigt, och naturligtvis förutsättes, att länsstyrelsen låter sig angeläget vara att därvid åstadkomma tillbörlig beredning. Det vore väl icke precis lämpligt, att länsstyrelsen skulle vända sig till förvaltningsutskottet och anhålla hos detta att det vill framlägga ett förslag. Då blir det ju förvaltningsutskottets förslag och inte länsstyrelsens förslag och det kommer då att sakna den auktoritet, som åtminstone i efterblivna landsändar tillkommer ett förslag, som emanerar från länsstyrelsen.

En annan följd av det föreslagna stadgandet är, att om ett förslag kan kastas fram av länsstyrelsen före den 1 augusti, men skulle vinna på en ytterligare beredning, kan ju länsstyrelsen bli starkt frestad att lägga fram det i det skick, vari det är, i stället för att underkasta det en utförlig beredning. Jag vet mycket väl, att det står i kommunalsakkunnigas betänkande, att det i alla fall inte är mycket bevänt med länsstyrelsens utredningar, emedan länsstyrelserna ofta tjänstgöra blott såsom postkontor. Detta stämmer dock inte med min erfarenhet. Min erfarenhet är, att även då det varit fråga om anslag, som äskats av stora institutioner, länsstyrelserna många gånger funnit anledning att inhämta närmare upplysningar och genom att granska de föreliggande detaljerna kommit att föreslå landstingen beviljandet av mindre belopp, än som från annan sida var ifrågasatt, och även på andra dylika sätt berett ärendena.

På dessa skäl delar jag sålunda i avseende å andra stycket i moment 1 den mening, som kommit till uttryck i herr Reuterskiölds reservation, och då herr Reuterskiöld nu, om jag fattade honom rätt, icke yrkat bifall till sin reservation vid § 17 i annan mån än vad den avser detta andra stycke, ber jag att få förena mig i herr Reuterskiölds yrkande.

Herr Lyberg: Herr greve och talman! Då denna bestämmelse ursprungligen föreslogs av de sakkunniga, var det visst inte därför att dessa på något sätt ville underkänna betydelsen för landstingen av länsstyrelsernas initiativ. Men det är ju så och kommer fortfarande att bli på det sättet — särskilt om man inte ger direktions eller styrelser rätt till initiativ — att framställningar i mycket stor utsträckning komma från länsstyrelserna till landstingen, och att sålunda i själva verket de framställningar, som komma därifrån, äro de flesta och kanske de mest omfattande av alla dem, som från budgetberedningssynpunkt måste särskilt beaktas. Om man nu skulle låta länsstyrelserna komma i en särställning, så att de skulle få väcka förslag senare än vad eljest i allmänhet skulle gälla, skulle man löpa risken att alldeles omintetgöra vad man sökt vinna genom föreskriften att framställningar i allmänhet skola komma in till landstingen i så god tid, att budgetberedningen kan hinna av förvaltningsutskottet verkställas. Det är uteslutande med hänsyn härtill, som det ansetts alldeles nödvändigt att låta länsstyrelsernas initiativrätt inskränkas av samma tidsbestämmelse, som skulle gälla för alla, som ha framställningsrätt med undantag för förvaltningsutskottet. Vad det senare angår är det ju givet, att det inte kan genom att göra en framställning förrycka sin egen budgetberäkning; och man har förutsatt, som den ärade representanten på Uppsalabänken sade, att om det skulle vara så, att länsstyrelsen undantagsvis inte hunne in med en viktig framställning till landstinget inom föreskriven tid, förvaltningsutskottet icke skulle underlåta att med begagnande av den för detsamma gällande, mindre begränsande tidsbestämmelsen låta denna framställning från länsstyrelsen komma in till landstinget som förvaltningsutskottets egen.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld: Jag vill endast säga, att när den föregående talaren anser, att länsstyrelserna genom den föreslagna bestämmelsen endast skulle bli

underkastade vad som i allmänhet gäller, är det väl ändå att ställa de praktiska förhållandena bra mycket på huvudet. Länsstyrelserna äro enligt förslaget likställda med enskilda motionärer, men enskilda motioner vid landstingen spela ju en försvinnande liten roll i jämförelse med de framställningar, som komma dels från länsstyrelserna, dels från förvaltningsutskotten.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr von **Sneidern**: Det var ett yttrande av herr Lyberg, som föranledde mig att begära ordet, och det var när han sade, att de förslag, som från budgetsynpunkt äro de förnämsta, i framtiden såsom hittills komma att gå genom länsstyrelserna. Jag tror verkligen att det föreliggande förslaget till 39 § är så avfattat, att man icke har anledning att befara, att den väg herr Lyberg pekade på skulle bli den vanliga. Här liksom i 39 § — när vi komma till den, få vi tala om denna sak — är sörjt för att allt viktigt i budgethänseende kommer inför förvaltningsutskottet, och jag tror icke det är anledning att befara, att det kommer att gå till länsstyrelsen. Jag kan icke finna annat, än att det är en väl befogad framställning, som föreligger i det yrkande, som gjorts av herr Reuterskiöld, varför jag ber att få hemställa om bifall till detsamma.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å den nu ifrågavarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Reuterskiöld*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att de i 1 mom. andra stycket förekommande orden »dock må förvaltningsutskott» utbyttes mot »dock må länsstyrelse och förvaltningsutskott».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 17 § av konstitutionsutskottets i utlåtandet nr 30 framställda förslag till lag om landsting, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändring, som under överläggningen förordats av herr Reuterskiöld.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 33.

18—32 §§.

Godkändes.

33 §.

1 mom.

Detta moment lydde:

Där fråga icke är om val, som enligt 32 § skall verkställas proportionellt, framställer ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, i varje ärendes proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och beförklarar detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, skall den verkställas öppet, utom vid val, då den skall ske med slutna sedlar. Rösterna avlämnas efter upprop; och äger varje landstingsman en röst. Där ej för särskilda fall, som avses i 18 § här ovan eller nedan i 2 mom., annorlunda är stadgat, bestämmas utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla vid öppen omröstning rösterna lika å bägge sidor, gäller den mening, som ordföranden biträder. Genom lottning bestämmas företrädet emellan dem, som vid val erhålla lika antal röster.

Vägrar ordföranden att framställa proposition å gjort yrkande, skall han, såvida någon ledamot det äskar, till landstingets avgörande hänskjuta frågan, om yrkandet må till prövning upptagas.

Enligt en vid förevarande paragraf avgiven reservation hade herrar *v. Geijer, Dahl, Nils Anton Nilsson, Magnusson* i Tumhult och *Gustafson* i Kasenberg, med instämmande i huvudsak och under hänvisning till sin allmänna reservation av herr *Reuterskiöld*, anfört:

»Vi kunna ej ansluta oss till anordningen av öppen omröstning och hava alltså yrkat, att 33 § 1 mom. skulle erhålla denna lydelse:

33 §.

1 mom. Där fråga — — — besvaras.

Ordföranden — — — klubbslag. Äskas omröstning, skall den ske med slutna sedlar. Rösterna — — — röstpluralitet. Genom lottning — — — röster.

Vägrar — — — upptagas.»

Herr von Geijer: Beträffande ifrågavarande paragraf har jag jämte fyra andra ledamöter avgivit en reservation. Stadsgandet här avser att i landstingen införa öppen omröstning; såsom bekant är där nu sluten omröstning. Det är mot denna ändring, som vi reserverat oss och yrkat, att nu gällande bestämmelser i detta avseende fortfarande skola äga tillämpning. Det kan icke falla mig in att vid denna jämförelsevis sena timme, då vi se framför oss en så mäktig föredragningslista, ingå i någon som helst debatt angående skälen för eller mot den öppna omröstningen. Det är en principiell fråga, om vilken var och en torde ha sin mening alldeles klar. Jag vill endast säga, att då Kungl. Maj:t och utskottet egentligen endast åberopa, att de s. k. primärkommunerna icke ha sluten omröstning utan öppen, och fråga, varför man då icke skulle införa öppen omröstning jämväl i landstingen, så förefaller det mig vara alldeles för litet såsom argument. Jag vill som sagt icke ingå i någon analys av sakförhållandena, utan inskänker mig till att säga, att enligt min mening skulle genom denna reform gynnans partivälde och tvång.

Herr greve och talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till den av mig och åtskilliga andra avgivna, vid detta betänkande fogade reservationen.

Herr Lyberg: Icke heller jag skall giva mig in på någon närmare diskussion angående föreliggande ämne, utan skall blott yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill endast därtill lägga, att det synes, som om det icke vore hållbart att upprätthålla bestämmelsen om sluten omröstning i landstingen, då man har öppen omröstning genomförd inom kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige. Att hava bestämmelse om öppen omröstning inom t. ex. stadsfullmäktige i Stockholm och i Göteborg, medan det fortfarande skulle vara sluten omröstning i landstingen, förefaller mig icke gå väl ihop.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av det nu förordragna momentet samt vidare på momentets godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr von Geijer m. fl. vid ifrågavarande paragraf avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på momentets godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Herr *von Geijer* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 33 § 1 mom. av konstitutionsutskottets i utlåtandet nr 30 framställda förslag till lag om landsting, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet med den lydelse, som förordats i den av herr von Geijer m. fl. vid ifrågavarande paragraf avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54.

Nej — 41.

2 mom.

Godkändes.

34—38 §§.

Godkändes.

39 §.

Denna paragraf var så lydande:

Landstinget skall å lagtima möte för tiden intill slutet av nästa lagtima möte utse ett förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet tillkommer:

att handhava landstingets penningväsende;

att hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning och därjämte utöva den befattning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å förvaltningsutskottet;

samt att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget.

I den mån annorlunda icke genom lag eller författning eller landstingets beslut föreskrives, tillkommer vidare förvaltningsutskottet:

att verkställa beredning av övriga på landstingets handläggning ankommande ärenden;

att ombesörja verkställigheten av landstingets beslut;

att, där skäl därtill föreligga, anföra besvär över länsstyrelsens vägran att godkänna av landstinget fattat beslut;

att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut;

samt att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten.

Herr *Reuterskiöld* hade i den av honom avgivna reservationen förordat följande avfattning av nu ifrågavarande paragraf:

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Landstinget skall å lagtima möte för tiden intill slutet av nästa lagtima möte utse ett förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet tillkommer:

att handhava landstingets penningväsende;

att utöva den befattning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å förvaltningsutskottet; samt

att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget.

I den mån landstinget genom särskilt beslut överlämnat beredningen eller verkställigheten av särskilda ärenden åt förvaltningsutskottet, åligger det detta att inkomma med yttrande och förslag, ävensom att handhava de därmed förenade verkställighetsbestyr.

Förvaltningsutskottet äger ock att, där skäl därtill föreligga, anföra besvär över länsstyrelsens vägran att godkänna av landstinget fattat beslut, och att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herrar v. Geijer, Magnusson i Tunnhult och Svensson i Grönvik, med instämmande i huvudsak och under hänvisning till sin allmänna reservation av herr Reuterskiöld, på anförda skäl hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Landstinget — — — förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet tillkommer:

att handhava landstingets penningväsende;

att utöva den befattning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å förvaltningsutskottet; samt

att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget.

I den mån annorlunda icke genom lag eller författning eller landstingets beslut föreskrives, tillkommer vidare förvaltningsutskottet:

att verkställa beredning — — — ärenden;

att ombesörja — — — beslut;

att hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning;

att, där skäl — — — beslut;

att avgiva — — — beslut; samt

att i andra — — — möten.

Herr von Geijer: Även vid denna punkt har jag jämte några andra ledamöter avgivit en reservation och ber nu att få säga några ord till försvar för min från utskottsmajoriteten avvikande mening.

Det väsentligen nya i föreliggande lagförslag, om jag frånser vad vi för en liten stund sedan behandlade, nämligen valkretsindelningen, torde vara förslaget i nu föreliggande 39 § angående förvaltningsutskottet. Man återfinner nämligen här bestämmelser om ramen och begränsningen för detta utskotts maktbefogenhet.

Om herrarna giva akt på ifrågavarande paragraf, är den uppdelad i två avdelningar, av vilka den första stadgar vissa saker, som äro obligatoriska, som skola gälla under alla förhållanden, oavsett vad landstinget därvidlag tycker och önskar. Den andra delen återigen kan kallas fakultativ, ty tillämpningen av densamma är till väsentlig del beroende på landstingets beslut i den delen. I den första avdelningen, som innehåller stadganden, som landstinget icke har någon bestämmanderätt över, heter det bland annat, att förvaltningsutskottet skall hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning. Det är mot detta stadgande vi reser-

vanter vänt oss. Det är icke så, att vi önska, att detta stadgande skall utgå, utan vi önska för vår del, att det icke skall stå bland de obligatoriska bestämmelserna utan flyttas ned i den andra avdelningen, så att det får ankomma på landstinget självt att bestämma, huruvida det vill, att denna maktbefogenhet skall lämnas i förvaltningsutskottets händer eller icke.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Vi kunna icke finna annat, än att all försiktighet och alla skäl tala för att man vidtager denna lilla förändring. Varje möjlighet och varje fördel, som man avser genom det nya stadgandet, skulle man även då kunna nå. Men det förefaller oss uppenbart, att när det gäller en så väsentlig nyhet som detta, höves det bättre, att landstinget självt beslutar om saken, så att det åtminstone är med full medvetenhet om vad man gör, som den ifrågavarande befogenheten överlämnas till förvaltningsutskottet.

Det är på denna grund, herr talman, som jag yrkar, att paragrafen måtte få den lydelse, som föreslås i den av oss avgivna reservationen.

Herr **Dahl**: Herr talman! Då jag för min del icke funnit anledning till annat än att ansluta mig till utskottsmajoritetens mening i denna punkt, vill jag i korthet yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan för min del icke finna annat, än att det är en riktig och ändamålsenlig anordning att sammanföra landstingets hela ekonomiska förvaltning till förvaltningsutskottet. Det bör beaktas, att det obligatoriska överinseende, som det här talas om, avser den ekonomiska förvaltningen och icke den tekniska. Jag kan således icke förstå, att reservanterna ha rätt, när de i reservationen uttala, att »förvaltningsutskott och sjukvårdsnämnd eller liknande församling skulle icke få existera bredvid varandra». Såvitt jag förstår, kan en särskild sjukhusnämnd mycket väl anordnas, ehuru det ekonomiska överinseendet förlägges till förvaltningsutskottet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr statsrådet **Malm**: Jag ber att få komplettera vad herr Dahl sagt. Jag tror, att reservanterna här begått ett misstag, ty det är uppenbart, att det icke är något som helst hinder för att ett landsting delar upp sin förvaltning i olika avdelningar och således även utser en avdelning för sjukvårdsväsendet, som arbetar på detta särskilda område. Men vad däremot denna avdelning icke får göra, det är att gå in med självständiga förslag till landstinget, utan dylika förslag böra underställas förvaltningsutskottet, som har att i dess helhet granska och göra upp staten.

Jag tror också, att när man har kritiserat denna paragraf, har man missuppfattat betydelsen av ordet »överinseende». Det ordet innebär enligt min mening icke något chefskap över de olika under landstinget lydande organen utan ett kontrollantskap över dem. Det kan lämpligen gå till så, att förvaltningsutskottet inforrdar rapporter från de olika styrelserna samt med ledning av dessa rapporter följer deras verksamhet och vid behov ger vissa anvisningar. Men däremot kan utskottet icke utdela order, att det och det skall göras.

Jag har härmed velat helt kort angiva, vilken innebörd jag inlägger i det föreslagna stadgandet.

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman! Denna paragraf är jämte 8 § den viktigaste i hela landstingslagen. Det kan icke hjälpas, att i denna paragraf framträder skarpast den hela förslaget behärskande tendensen att samla allt vad landstinget har av betydelse och inflytande i förvaltningsutskottet. Jag för min del kan icke vara av deras uppfattning, som anse, att en sådan sakernas utveckling bör med all makt påtvingas landstingen, vare sig de vilja ha den eller icke. För mig har det stått klart, att det borde vara så, att lands-

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

tingen skulle kunna välja mellan den nu föreslagna ordningen och den ordning, som hittills förefunnits i detta hänseende, så att en del landsting fortfarande finge bibehålla densamma. Det uppstår onekligen en svårighet, om man stadgar, att ett landsting må från förvaltningsutskottet överflytta en viss befogenhet, som förvaltningsutskottet enligt gällande lag har, till en särskild kommitté, styrelse eller myndighet. Det är överhuvud taget alltid odiöst att från en central nämnd, sådan som förvaltningsutskottet, till en annan dylik genom särskilt beslut överflytta en befogenhet, ty det kommer att fattas såsom misstro mot förvaltningsutskottet. Den befogenhet, som sålunda finnes enligt Kungl. Maj:ts formulering, kommer endast att finnas på papperet; den kommer icke att inom något landsting bli en levande verklighet.

Jag har i min speciella reservation vid denna punkt föreslagit en formulering, som skulle göra det nödvändigt, att landstinget fattade beslut om vilken ordning i fråga om förvaltningsutskottet skulle gälla, under det Kungl. Maj:ts förslag går ut från att utskottet borde bibehållas vid vissa obligatoriska befogenheter, som skulle kunna fräntagas detsamma blott genom ett uttryckligt beslut. Jag har därmed givit uttryck åt min principiella uppfattning, men för att icke tillkrångla och inveckla frågan skall jag nu ansluta mig till herr von Geijers mindre omfattande men dock någorlunda tillfredsställande reservation.

Jag ber nu att med ett par ord få beröra vad denna reservation innebär. Herr statsrådet liksom den ärade representanten för utskottet framhöll, att det är skillnad mellan den ekonomiska och tekniska förvaltningen och att det här är fråga om att skapa ett kontrollerande organ uti förvaltningsutskottet blott över den ekonomiska förvaltningen. Jag tillåter mig fråga, om det verkligen förhåller sig så, att man kan skilja mellan den tekniska och ekonomiska förvaltningen; åtminstone är det min landstingserfarenhet, att de värsta kostnaderna komma från sjukhusläkarnas tekniska anspråk, och jag kan icke förstå annat, än att den mycket utsträckt kontrollen över det ekonomiska också blir en kontroll över det tekniska, eller också blir det icke någon kontroll alls. Uppsala akademiska sjukhus har en egen styrelse men kontrolleras av universitetets drätsel-nämnd. Men emedan denna icke intager en sådan ställning överhuvud taget som förvaltningsutskottet här får inom landstinget, blir den faktiskt blott formellt kontrollerande; den får göra inregistreringar, men dess verkligt kontrollerande myndighet är mycket liten. Mången gång får den lov att sanktionera ekonomiska beslut, fast den anser dem ganska betänkliga.

Jag vill således säga, att det icke kan göras någon sådan skillnad mellan kontrollen över den tekniska och den ekonomiska förvaltningen, som man här velat göra gällande. En sådan här kontroll från ekonomisk synpunkt låter sig icke genomföra, utan realiter blir det så, att förvaltningsutskottet får det hela.

Herr statsrådet säger, att det är ingenting som hindrar, att förvaltningsutskottet uppdelas på två avdelningar, en för sjukhusvården och en för det ekonomiska. Det är givet, att så skett och kan ske, men det blir dock avdelningar av samma förvaltningsutskott, vilket, huru det än arbetar och huru det än fördelar sig på olika avdelningar, likväl alltid framträder såsom en enhet. Jag skall icke förneka möjligheten av att förslaget innebär en lycklig lösning i många fall, men jag vågar påstå, att det ingalunda är så, att en lycklig lösning alltid måste hava denna form.

Reservanterna ha anslutit sig till den uppfattning, som uttalas i herr Pers' motion, och jag kan icke finna annat, än att den betänksamhet, som framträder i motionen, är väl grundad och i vissa stycken sammanfaller med vad jag velat framhålla, men i andra måhända icke. Huvudsaken är, att man icke nu, då man allenast har landstingslagen framför sig, fastslår sådana anordningar, som man sedan, när man har att granska en eventuell sjukvårdsstadga, kommer att

ångra. Då landstingen hade att yttra sig om den tilltänkta landstingslagen, förelåg även sjukvårdsstadgan, och dessa två äro i så nära samband med varandra, att man måste kunna överblicka dem båda på en gång. Här föreligger förslag till landstingslag, men det andra förslaget föreligger icke. Jag har icke anledning att ingå på vad i detta hänseende kan komma att göras. Det synes mig, att riksdagen bör behålla fria händer och icke fastställa sådana ändringar i landstingslagen, som i detta avseende verka föregripande och hindrande på utvecklingen.

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Då den formulering, som reservanterna givit sin hemställan, i det närmaste ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, men bevarar friheten på denna punkt, utan att något av värde sättes i fara, vilket däremot är fallet med den andra formuleringen, tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till herr von Geijers med fleras reservation.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag har tidigare i olika egenskaper varit i tillfälle att taga ståndpunkt till den speciella del av lagförslaget, som innefattas i denna paragraf. Jag vill då säga, att denna paragraf enligt min uppfattning innehåller tyngdpunkten i hela lagförslaget, det är den som avgör, huru organisationen av landstinget och det obligatoriska förvaltningsutskottet skall vara och huru utskottets arbetsuppgifter skola fördelas. Jag har då varit ytterst betänksam mot den här föreslagna anordningen, på grund av att jag här ser en möjlighet eller sannolikhet till så stor maktkoncentration hos detta förvaltningsutskott, att jag anser den farlig för landstinget självt.

Det är ju ofta så, när man reformerar, att frestelsen ligger nära till hands att gå till överdrift. Tidigare ha vi i landstingsförordningen haft mycket otydliga bestämmelser om hur landstinget skulle organisera sin förvaltning. När nu det, som i praktiken utformats, skall lagfästas, förefaller det, såsom även antyddes av den föregående talaren, klökt, att man icke går längre än nödvändigt är och fortfarande lämnar någon möjlighet för landstinget att ordna efter eget tycke, så att man icke fastläser det hela på ett givet sätt.

Med anledning av en motion, som väckts av herr Pers och som nästan omfattar de synpunkter, jag själv hyser i denna fråga, har utskottet yttrat sig över den tanken, att man har anledning frukta för en alltför stor makt hos förvaltningsutskottet på sådant sätt, att det säges, att det förefaller utskottet osannolikt, att en delegation, som är utsedd för så kort tid som ett år, skulle kunna få någon stor makt i sina händer. Ja, mina herrar, är det icke så, som det säges, att man ofta icke ser skogen för trädens skull. Ha vi icke någon gång på vårt eget arbetsområde en känsla av att utskotten i riksdagen hava icke så litet inflytande i förhållande till riksdagens kamrar, och i huru mycket svagare ställning stå ändå icke riksdagens utskott i förhållande till riksdagen, än detta förvaltningsutskott kommer att stå i förhållande till det samlade landstinget. I riksdagen väljer man ett utskott för de 4 à 5 månader, varunder riksdagen är samlad, och riksdagen är samlad under hela den tiden. Landstingets utskott är tillsatt för ett år, och landstinget självt är icke samlat mer än ungefär lika många dagar, som riksdagen är samlad i månader. Antalet ledamöter i ett riksdagsutskott är ungefär $\frac{1}{15}$, på sin höjd, av hela den samlade riksdagen, under det att detta förvaltningsutskott, som kommer att tillsättas, kommer att omfatta upp till eller t. o. m. mer än $\frac{1}{4}$ av hela landstinget. Inom detta förvaltningsutskott skall så hela den förberedande behandlingen av alla ekonomiska angelägenheter, som beröra landstinget, samlas.

Det har gjorts en förbättring i det förslag, som kommit från Kungl. Maj:t, nämligen därutinnan att det blir obligatoriskt, att det skall finnas beredande utskott inom landstinget. Det hade man i ett landsting gått ifrån, så att det för året tillsatta utskottet på förhand behandlade alla till landstinget inkomna

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

förslag, vilka sedan utan vidare behandling föredrogos i landstinget. Detta skall nu förhindras. Men även med dessa beredande utskott, kommer det en så pass stark makt bakom de i förvaltningsutskottet förberedda förslagen, att det icke blir så mycken kraft, som kan sättas in på en ståndpunkt, som står emot utskottsförslaget. Vidare vet man, att i regel vid utskottsbehandlingen i landstinget det ej blir tid att få fram ett tryckt utskottsutlåtande, som ledamöterna få tid att taga del av, utan att utlåtandena ofta bli föredragna direkt vid sammanträdena.

Den enda punkt, det skulle jag vilja säga, där en opposition i landstinget står i bättre situation än en opposition i riksdagen, är den, att oppositionstalarna i landstinget hava alltid förmånen att få tala för ett samlat och uppmärksam landsting, under det att en oppositionstalare i kamrarna ofta får tala för en ringa bråkdel av kamrarnas ledamöter, medan den återstående delen av kamrarnas ledamöter kommer inrusande, då det blir fråga om votering och sedan röstar med utskottet. Det är dock den enda punkt, där oppositionen i landstinget kommer i en gynnsammare situation, men i alla andra avseenden är det sämre ställt inom landstinget. Jag tycker verkligen, att landstinget självt skulle kunna avgöra, huruvida det vill ställa sig i den försvagade ställning, som förslaget här innebär.

Jag vet nu mycket väl, att riksdagen i synnerhet på sista tiden haft en viss benägenhet att gå med på sådana här maktkoncentrationer i vissa ärenden. Vi beslöt förra året en organisation för hushållningssällskapen, som utan tvivel kan leda till att dess förvaltningsutskott kommer att få absolut avgörande makt över dessa hushållningssällskaps församlingar, som skola väljas och sammanställas med ganska stora kostnader. Men ett upprepande av detta förefaller mig icke vara så särdeles klokt.

Utskottet säger här vidare, att det tycker, att det är olämpligt, att i lagen gives anvisning om fördelningen av de för utskottet avsedda åliggandena på två sidoställda centrala nämnder. Vem har sagt detta, vill jag fråga. Det finns icke något därom i de utlåtanden, som kommit från ett par av länsstyrelserna, såvitt jag förstår, och absolut icke i den motion av herr Pers, som det här hänvisas till. Där har det visst icke fordrats, att det skall finnas två obligatoriska lika befogade nämnder. Men det finns verkligen uttalat på ett ställe, och det är väl det, som antagligen går igen även i utskottsutlåtandet, och det är i det sakkunnigeförslag, som herr Reuterskiöld hänvisar till, nämligen lasarettskommitténs förslag till ny lasarettstadga. Där kommer man verkligen med förslag om obligatorisk sjukhusnämnd av den beskaffenheten, att jag på inga villkor vill vara med om något sådant, ty det skulle koncentrera all makt från alla olika sjukhusdirektioner i sjukhusnämnden och även bilda en särskild ekonomisk förvaltning vid sidan av förvaltningsutskottet.

Jag har det intrycket av hela den föregående diskussionen på området, att så fort man rör vid denna sak, tro kommunalsakkunnigas försvarare, att det gäller ett upprepande av den ganska skarpa diskussion, som ägde rum mellan kommunalsakkunnigekommittén och lasarettskommittén och som gällde kommunalsakkunnigas enhetliga förvaltningsutskott mot lasarettssakkunnigas sjukhusnämnd. I det förslag, som föreligger i herr von Geijers reservation, är det emellertid icke meningen att ifrån förvaltningsutskottet taga möjligheten av den sista sammanhållande behandlingen av hela budgeten, utan det är meningen att giva landstinget tillfälle att åt en särskild för ändamålet tillsatt nämnd giva uppdraget att hava överinseendet, det tekniska överinseendet, över exempelvis sjukhusärendena. Men de olika budgetförslagen böra till sist gå in till förvaltningsutskottet för att av detta inpassas i den stora budgeten.

Denna fråga har även en annan sida, som har berörts vid de föregående punkterna, nämligen att förhållandet mellan länsstyrelsen och landstinget kommer

ytterligare att förskjutas. Om detta förhållande har utskottet sagt, att det finner ett gott samarbete värdefullt och värt att uppmuntra. Och utskottet har vidare sagt att huvudsaken därvidlag icke är den förberedande behandlingen av ärendena i länsstyrelsen, icke heller länsstyrelsens befattning med landstingens beslut, utan — och det vill jag giva utskottet rätt i, när det hänvisar till vad det finner vara huvudsaken — huvudsaken är länsstyrelsens initiativrätt, landshövdingens ordförandeskap i sjukvårdsstyrelserna och till sist landshövdingens eller hans närmaste mans rättighet att vara närvarande vid landstingets sammanträden och där giva sin mening tillkänna. Jag skulle vilja lägga huvudvikten vid den första och den tredje punkten, ty beträffande den andra punkten förhåller det sig så, att det i ett stort län med många sjukvårdsanstalter blir omöjligt för landshövdingen att helt uppfylla ordförandeskapets förpliktelser. När landshövdingen således skall hava rätt att yttra sig i församlingen, så är det av vikt, att församlingen beslutar om någonting, men det är det, som icke kommer att ske i så värst stor utsträckning, därför att beslutet är träffat redan under den förberedande behandlingen. Det hade varit mera logiskt, om man här kommit med ett komplement, då man vill gå in på denna linje, nämligen att lämna landshövdingen möjlighet att vara närvarande i förvaltningsutskottet. Men det har icke funnits några sympatier härför. Det är emellertid en naturlig konsekvens av den förändring, som nu gjorts.

Denna punkt berörs, som sagt, såväl förhållandet mellan länsstyrelse och landsting, som förhållandet mellan förvaltningsutskottet och landstinget i övrigt. Den, som verkligen gör till sin den uppfattning, som utskottet här har givit uttryck åt, när det talar om värdet av ett gott samarbete mellan länsstyrelser och landsting, tycker jag bör gå med på reservationen, och den, som till äventyrs här i kammaren icke tillhör den krets av landstingspampar, som med säkerhet kommer in i förvaltningsutskottet, tycker jag borde gå på den linjen också. Då det ju här i riksdagen finnes slutna omröstning, behöva de icke heller yppa sin beklagliga ställning.

Jag ber att få yrka bifall till herr von Geijers reservation.

Herr Lyberg: Herr talman! Jag har svårt att förstå sambandet mellan de synpunkter, som här i största allmänhet av några av de föregående talarna framförts, och den föreliggande frågan. Den föreliggande frågan gäller, huruvida bestämmelsen om förvaltningsutskottets överinseende över landstingets inrättningar skall stå upptagen bland förvaltningsutskottets obligatoriska åligganden eller bland de fakultativa. Vare sig man gör 'det ena eller det andra, så kan landstinget, om jag läst rätt vad som föreslås, tillsätta en särskild nämnd mellan landstingets möten för beredning av vissa ärenden, visserligen då på ett sådant sätt, att ärendena, i den mån de röra budgeten, sedan måste gå in till förvaltningsutskottet. Jag kan icke se annat, än att denna sak ligger på samma sätt, vare sig bestämmelsen återfinnes bland de obligatoriska eller fakultativa åliggandena.

Man kan dock hava olika meningar om det lämpliga i att hava sådan särskild sjukvårdsnämnd såsom förvaltningsled emellan lasarettsdirektionerna och förvaltningsutskottet. Den ärade motionären, herr Pers (som jag kanske kan få identifiera med herr von Sneidern), talar om överorganisation. Det förefaller mig, som om det just skulle bliva en överorganisation, om man lägger in mellan direktionerna och förvaltningsutskottet en dylik särskild nämnd, men jag kan som sagt icke se annat, än att detta enligt förslaget går för sig, om ett landsting nu vill hava en överorganisation.

Emellertid har utskottet ju riktat sig emot en passus i motionen av innehåll, att det *vid sidan* av förvaltningsutskottet borde få finnas en självständig sjukvårdsnämnd. Herr von Sneidern säger, att utskottets uttalande icke skulle hän-

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Förslag till lag
om landsting
m. m.

(Forts.)

föra sig till motionen, då utskottet säger, att det icke kan vara lämpligt att dela upp åliggandena på två sidoställda, centrala nämnder. Jag kan dock icke finna annat, än att så är fallet. Det står nämligen å sid. 8 i utskottsutlåtandet, där motionen är citerad, följande: »Förvaltningsutskott och sjukvårdsnämnd eller liknande församling böra enligt landstingets fria beprövande få existera vid sidan av varandra.» Utskottet vänder sig emot tanken på två sidoordnade nämnder, och denna tanke är ju framförd i motionen.

Varför man nu tagit upp bestämmelsen om överinseendet bland de obligatoriska åliggandena för förvaltningsutskottet, det beror därpå, att man ansett det vara alldeles nödvändigt för utskottet att hava denna befogenhet, om det skall kunna fullgöra budgetberedningen. Men det är alldeles riktigt, vad man sagt, eller att, ehuru överinseendet uttryckligen skall hänföras till den *ekonomiska* förvaltningen, det är svårt att fastställa gränsen. Detta gäller ju emellertid precis i lika stor omfattning, om man upptager denna bestämmelse bland de *fakultativa* åliggandena. Det är snarare så, att man fruktar, att om lagen nämner den ibland de fakultativa, landstinget *in casu* — med anledning av en viss tvistefråga — kan komma att meddela en bestämmelse om förvaltningsutskottets rätt till överinseende på ett rigoröst eller eljest olämpligt sätt, och därmed skapar konflikthanledningar, varför det måste anses vara bättre att hava en lagbestämmelse, som en gång för alla, så långt det är möjligt, fixerar gränsen.

Jag tror för övrigt icke, att bestämmelsen har något att göra med den farliga maktkoncentration, som en del av talarna varit rädd för, utan det beror helt och hållet på landstinget, om förvaltningsutskottet skall få mera makt än som är lämpligt. Dessutom menar jag, att ju mer omfattande beredningen inom förvaltningsutskottet blir och ju mer meningarna där komma till uttryck, eventuellt genom reservationer, desto större anledning är det att antaga, att även landstinget kommer att uppmärksamma de olika synpunkter, som kunna läggas på en fråga. Jag tror sålunda icke, att den fara, som man här velat utmåla, föreligger. Förvaltningsutskottet har icke enligt lagförslaget fått i stort sett annan ställning till landstinget, än en drätselkammare har i förhållande till stadsfullmäktige eller en kommunalnämnd i förhållande till kommunalfullmäktige. Det måste väl betecknas såsom en märklig brist, att vi icke hava haft uttrycklig föreskrift i lag om sådan beredande och styrande nämnd, som gått landstinget tillhanda. Det är i själva verket oriktigt att kalla den för förvaltningsutskott och att jämföra den med vare sig landstingets utskott eller riksdagens utskott. Den borde hava hetat förvaltningsnämnd, och den är icke alls något, som motsvarar ett utskott i vanlig mening.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr von Sneidern: Jag ber att få erinra om, då herr Lyberg citerade herr Pers' motion, att omedelbart efter det, som han citerade, står uttryckligen, att sådan nämnd skall till förvaltningsutskottet inlämna sitt budgetförslag till fortsatt behandling av detta. Därigenom blir den sidoställning, varom han talar, icke så framträdande som i utskottsutlåtandet, utan det blir något annat.

Vidare vill jag säga, att det är en skillnad om ett landsting, med öppen blick för de faror, som kunna vara förenade med den organisation, som föreslås av utskottet, går med på den eller om det har rättighet att välja något annat.

Till sist vill jag endast påpeka, vad som även angives i motionen, att om det blir två olika nämnder, som stå rivaliserande emot varandra, blir det gärna skiljaktigheter i synpunkter, som då få göra sig gällande inför landstinget. Jag kan även härvidlag taga ett exempel från riksdagen, nämligen då det talades om, att riksdagens båda kamrar skulle bli absolut lika varandra, och det däremot användes, att bara man har två församlingar, som sammanträda på olika rum, blir det genast en skillnad. Det tror jag även kommer att besanna sig här.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågasvarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr von Geijer m. fl. därom avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 39 § av konstitutionsutskottets i utlåtande nr 30 framställda förslag till lag om landsting, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr von Geijer m. fl. därom avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 47.

40—50 §§.

Godkändes.

51 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

<i>Landstingsmedel, som uppbäras i sammanhang med kronoskatterna, skola av länsstyrelsen på skriftlig rekvisition av förvaltningsutskottet ofördröjligen utanordnas till utskottet.</i>	<i>Till länsstyrelsen inflytande landstingsmedel skola ofördröjligen utanordnas till landstingets förvaltningsutskott.</i>
---	--

Herr statsrådet **Malm**: Här har av utskottet föreslagits en liten ändring i Kungl. Maj:ts proposition av innebörd, att man skulle stryka orden »på skriftlig rekvisition av förvaltningsutskottet». Enligt ordalydelsen i utskottets förslag skulle länsstyrelsen ofördröjligen utanordna inflytande landstingsmedel. Jag ville ha till protokollet antecknat, att detta uttryck »ofördröjligen» måste tolkas förnuftigt; eljest kommer det att förorsaka alltför stort besvär för länsstyrelserna. Ifrågasvarande medel kunna inflyta i mindre poster för varje dag, och det är icke rimligt, att småbelopp inremitteras varje dag, utan få de ju samlas och skickas i relativt stora poster. Det bästa hade varit, om sändningarna hade fått ske efter rekvisition eller i samband med månadsredovisningen.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågasvarande paragraf.

52—54 §§.

Godkändes.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
Forts.)

55 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva bindande kraft åt landstingets beslut i alla övriga ämnen, med undantag likväl för följande, som ankomma ensamt på landstingets avgörande, nämligen:

a) tillämpning av de i 23 § stadgade bötesbestämmelser;

b) fråga om medgivande, varom i 17 § 1 mom. tredje stycket sägs;

c) arbetsordning för landstinget och ordningsregler till efterrättelse vid landstingets sammankomster ävensom reglemente för landstingets förvaltningsutskott;

d) till- och avsättning av landstingets befattningshavare samt instruktioner för deras tjänstgöring;

e) framställningar till Konungen; och

f) beslut om sådan på landstinget beroende verkställighetsåtgärd, som är en ovillkorlig följd av landstingets förut fattade, fastställda beslut.

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herrar v. Geijer, Dahl, Nils Anton Nilsson, Magnusson i Tumhult och Gustafson i Kasenberg, vilka, med instämmande i huvudsak och under hänvisning till sin allmänna reservation av herr Reuterskiöld, anförde:

»På de av föredragande departementschefen anförda skäl hava vi ansett landstingets beslut böra underställas länsstyrelsens godkännande i den omfattning Kungl. Maj:ts förslag upptager och hava alltså yrkat, att 55 § skulle i överensstämmelse med den kungl. propositionen erhålla denna lydelse:

55 §.

Länsstyrelsens — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — fastställda beslut.»

Herr statsrådet **Malm**: Denna paragraf gäller ju frågan om underställning av landstingets beslut under länsstyrelsens prövning. För närvarande är det så, att så gott som alla landstingets beslut skola underställas länsstyrelsens prövning. Utskottet har nu föreslagit, att denna underställningsskyldighet skall tagas bort och endast kvarstå beträffande beslut i fråga om territoriell skattedifferentiering.

Utskottet har motiverat detta därmed, att, när bestämmelse om underställning infördes, berodde det på, att gränsen för landstingets verksamhetsområde var så pass flytande, att det var nödvändigt att anordna en sådan prövning. Vidare har man såsom motivering anförde, att det under tidernas lopp visat sig, att länsstyrelsernas prövning blivit av mera expeditionell karaktär. Jag vill emellertid säga, att detta nog endast är delvis riktigt. Vidare har man erinrat om, att

(i utskottets förslag:)

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva bindande kraft åt beslut enligt 46 § 2 mom. om befrielse från eller lindring i skyldighet att till visst företag bidra och om beviljande av anslag för dylikt företag.

primärkommunernas beslut icke underställas Konungens befallningshavande annat än efter besvär av någon av kommunens medlemmar.

Jag har emellertid ansett, att det är riktigt att behålla underställningsskyldigheten, och det av åtskilliga skäl. Jag har i den prövning, som länsstyrelserna skulle verkställa, sett en hjälp och ett stöd åt landstinget, ett stöd, som för övrigt många gånger kan vara synnerligen behöfligt, då ju icke på långt när alla landsting disponera fullt förvaltningskunnig arbetskraft. Jag har också i befintheten av denna bestämmelse sett en viss garanti. Det är ju nämligen uppenbart, att endast förefintligheten av en sådan bestämmelse gör, att landstingen mycket noga måste ge akt på att deras beslut stå i full överensstämmelse med vad lagen säger. Detta motiv har särskilt understrukits av länsstyrelsen i Uppsala län, och jag förmodar, att detta skäl kommer att ytterligare utvecklas av en annan talare här i afton. Det är ju dessutom så, att den bästa översikten över vad författningarna på detta område bjuda väl otvivelaktigt förefinnes hos länsstyrelsen, liksom också den bästa översikten över förhållandena i länet och behoven i olika delar av detsamma.

Jag skulle vidare vilja säga, att sedan bestämmelserna i det föreliggande lagförslaget blivit genomförda, finnes ett ytterligare skäl för bibehållande av länsstyrelsernas prövning. Det är ju nämligen så, att i och med att man ger förvaltningsutskottet motionsrätt, komma en hel del frågor att undandragas länsstyrelsens förprövning, och då är det ju givetvis av större vikt, att dessa frågor på ett senare stadium bliva föremål för länsstyrelsens prövning.

Nu invänder man, att när landshövdingen sitter i landstinget och där har yttranderätt, är han ju i tillfälle att verkställa den nödiga prövningen. Men det är ju dock så, att landshövdingen endast har yttranderätt i landstinget. Vidare är det så, att i många fall är det ju icke landshövdingen, som representerar förvaltningskunskapen i länsstyrelsen, utan denna är kanske oftast att finna hos avdelningscheferna.

Om jag sedan går till en jämförelse mellan förhållandena i landstingen och i primärkommunerna, är det ju dock så, att landstingens beslut äro av större betydelse och ha en väsentligt större räckvidd än de primära kommunernas beslut ofta nog ha. Vidare är det väl så, att kritiken från de enskilda kommunmedlemmarna gentemot primärkommunens beslut är mycket vaknare; varenda en är ju intresserad av vad de kommunala myndigheterna syssla med och besluta. I en stor landstingskommun däremot lita medlemmarna på varandra i fråga om granskning av landstingets beslut, och jag skulle knappast tro, att man hos var och en kan räkna på samma intresse för granskning av landstingets beslut som beträffande primärkommunens.

Jag har för min del ansett det ligga en garanti i länsstyrelsens prövning och därför föreslagit dess bibehållande.

Herr von Geijer: Jag har i denna del yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har, sedan jag begärde ordet, yttrat sig i ärendet och så uttömmande angivit de skäl, som kunna åberopas till försvar för denna mening, att jag skulle i detta sammanhang närmast kunna inskränka mig till att instämma i vad han sagt. Jag skall emellertid begagna tillfället till att åtminstone understryka ett par av de synpunkter, som han framhållit.

Jag har liksom herr statsrådet fäst mig vid att de sakkunniga och efter dem utskottet i väsentlig mån egentligen åberopat den omständigheten, att ifrågasvarande stadgande enligt deras mening vore antikverat. Det har haft berättigande, menar man, på den tid, då lagbestämmelserna icke voro utvecklade och praxis var osäker. Som stöd för denna sin mening har man anfört, att det icke under senare år åtminstone annat än ytterst sällan skulle ha förekommit, att

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

länsstyrelser vägrat att fastställa landstingens beslut. Vidare har framhållits — och det skall jag be att nu få erinra om, då herr statsrådet, såvitt jag fattade honom rätt, icke i sitt anförande berörde denna omständighet — att om det skulle behövas någon garanti på denna punkt, skulle denna kunna vinnas besvärsvägen. Jag vågar i den delen ha en avvikande mening. Besvärsrätten är någonting annat, någonting personligt. Det är i allmänhet icke så lätt att åstadkomma; det är ej alltid så roligt att gå anfallsvis tillväga, folk drar sig för att anföra besvär. Den myndighet, hos vilken underställningen skall ske, har däremot skyldighet att ex officio pröva beslutet. Jag finner emellertid, såsom herr statsrådet också framhöll, att en ganska säker garanti ligger just i blotta tillvaron av underställningsskyldighet. Det är givet, att denna ovillkorligen skall mana till varsamhet och försiktighet.

Sakkunniga och utskottet hänvisa också till att i fråga om primärkommunerna en dylik underställningsskyldighet icke föreligger. Ja, det är ju riktigt, men därvidlag finnes dock någonting, som kan sägas vara jämförligt. Det är icke alldeles fullt riktigt att säga, att underställningsskyldighet saknas, när det gäller städerna. Magistraterna ha ju dock rätt att, som det heter, vägra handräckning. Tillämpningen av maktbefogenheten avser givetvis samma förhållanden, på grund varav, länsstyrelsen här skulle vägra sin sanktion, icke lämplighetsskäl utan legala skäl. Jag kan icke finna annat än att dessa institut äro rätt så analoga, och jag vågar verkligen uttala den satsen, att erfarenheten visar, att detta kan vara rätt så bekvämt just för vederbörande korporation själv, i detta fall stadsfullmäktige, att stadgandet finnes. Att därvidlag icke besvärsrätten skulle kunna ersätta denna anordning, förmenar jag vara ganska tydligt, om man har någon erfarenhet på detta område. Jag vill också i detta sammanhang erinra om att för några år sedan väcktes i riksdagen förslag om att denna magistraternas befogenhet skulle borttagas, men riksdagen fann sig föranlåten att avslå detta yrkande.

Det är emellertid icke dessa omständigheter, som för mig varit de allra viktigaste, utan det är vad som kom fram för en liten stund sedan i någon av de föregående talarnas anförande. Ser man på hela detta lagverk, kan det väl icke förnekas, att man får det intrycket, att härvidlag syftas det i icke oväsentlig mån mer eller mindre medvetet till att skjuta undan länsstyrelserna. Detta kom fram under debatten om 17 §. Det är väl ingen, som har någon erfarenhet på området, som icke anser, att det intima samarbete, som rått mellan dessa två myndigheter, länsstyrelsen och landstinget, har varit synnerligen lyckligt. Jag tycker, att det vore ganska beklagligt, om detta förhållande skulle störas på ett eller annat sätt. Här är en av de allra viktigaste punkterna därvidlag, vilken man nu vill helt enkelt sopa undan. Jag vill dock påpeka, att genom 39 § hava med tillkomsten av förvaltningsutskottet och dess motionsrätt länsstyrelserna redan blivit högst avsevärt skjutna åt sidan. Någon anledning att i denna punkt avvika från vad Kungl. Maj:t här har föreslagit, som är den gamla ordningen, har jag icke funnit vara anförd vare sig av de sakkunniga eller av utskottet, och jag finner mig därför, herr talman, med bestämdhet böra yrka bifall till reservationen i denna del, vilken till alla delar sammanfaller med vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr Lyberg: Herr talman! Det förhåller sig ju i själva verket på det sättet, att initiativet till borttagandet av denna bestämmelse om underställningsskyldighet tagits av en länsstyrelse. Denna länsstyrelse har framfört initiativet två gånger, första gången, tror jag, 1903 och sedan 1921. Det var länsstyrelsen i Södermanlands län, som i skrivelse till Kungl. Maj:t anförde, bland annat, följande mot bibehållande av ifrågavarande bestämmelse: »Därest Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande vägrar godkännande å ett landstingsbeslut, kan en

sådan vägran, åtminstone i sådana fall, där större enighet rått om landstingets beslut, komma att av åtskilliga landstingsledamöter missuppfattas, såsom om Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande sökte utöva något slags förmynderskap över landstinget. A andra sidan kan Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande försättas i den situationen att behöva formligen godkänna ett beslut, varigenom en av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande på eget initiativ hos landstinget gjord framställning blivit i väsentliga delar av landstinget avslagen.»

*Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)*

Länsstyrelsen anmärkte ytterligare mot bestämmelsen i fråga, att det hela blivit en ren expeditionssak, att länsstyrelserna icke hade tid att inom föreskriven tid vidtaga den granskning, som vore nödvändig, om prövningen skulle bli något annat än en ren expeditionssak. Jag har emellertid läst upp en del av länsstyrelsens framställning, därför att den på ett rätt tydligt sätt motsäger den uppfattning, som egendomligt nog gjorts gällande, eller att ett bibehållande av denna underställningsbestämmelse skulle vara ett moment i den samverkan mellan länsstyrelsen och landstinget, som är önskvärd. Jag måste uppriktigt säga, att jag icke förstår, att denna samverkan, som väl avser ärendenas materiella behandling, på något vis kan vinnas genom att länsstyrelserna på detta sätt ha rätt att pröva landstingsbeslutens formella laglighet. Ty någonting annat är det ju här icke fråga om. Jag kan under sådana förhållanden icke riktigt följa herr socialministerns motivering, då han säger, att det är önskligt, att landstingen ha tillgång till den fack- och författningskunskap, som finnes inom länsstyrelserna. Jag tror icke, att landstingen behöva vara i avsaknad av denna tillgång även om det sker under andra former än vid underställning av besluten, som ju blir en tillgång så att säga i efterhand. Icke heller kan jag riktigt inse, varför länsstyrelserna bättre skulle få tillfälle att sätta sig in i ärendena, därigenom att man låter länsstyrelserna pröva den formella lagligheten av besluten. Själva besluten komma ju under alla förhållanden likväl till länsstyrelsens kännedom, varför kunskapen om deras innebörd icke undanhålles länsstyrelsen. Och vad överhuvud taget angår denna önskvärda samverkan mellan länsstyrelse och landsting, är det väl ändå så — som en landshövding, herr von Sneidern, för en stund sedan medgav — att denna samverkan på ett mera reellt sätt åstadkommes genom andra bestämmelser i landstingslagen, vilka det är meningen att bibehålla, men framför allt genom bestämmelsen, att landshövdingarna äro självskrivna ledamöter och ordförande i ett flertal av de viktigaste landstinget underlydande anstaltsdirektionerna.

Man kan ju möjligen säga, att det egentligen är tämligen likgiltigt, om denna föräldrade underställningsbestämmelse finnes kvar eller icke. Men det har nog sina sidor även för länsstyrelserna att ha den kvar. Jag vet, att det inom Kopparbergs län åtminstone icke under de sista 20 åren, om ens någonsin, har förekommit, att länsstyrelsen vägrat godkänna ett beslut, som fattats av landstinget, utan länsstyrelsen har låtit besluten passera. Men det har inträffat två gånger, att beslut överklagats, därför att en formell brist vidlått besluten. Man hade icke kommit att bestämma, varifrån anslagna medel skulle tagas — om av upplånade eller av uttaxerade medel — eller dylikt. Då länsstyrelsen haft att yttra sig över besvären, har länsstyrelsen i bägge dessa fall måst hemställa om bifall till besvären. Alltså om upphävande av ett beslut, som länsstyrelsen tidigare godkänt såsom lagligt. Detta är ju icke riktigt bra med hänsyn till länsstyrelsens egen prestige, fastän det är mycket ursäktligt, att sådana situationer kunna uppkomma — man kan icke begära, att länsstyrelsen skall sitta och granska den mångfald av beslut, som underställas länsstyrelsens prövning.

Om man vill ha garanti för att landstinget icke överskrider sin befogenhet genom att fatta något i sak mera betydelsefullt olagligt beslut, har man ju den

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

garantien i besvärsrätten, och den kommer naturligtvis att utnyttjas, om landstinget fattar sådant beslut.

Jag måste erkänna, att jag icke inser, varför landstingen skola stå under detta, jag medger mycket lindriga förmynderskap, då man icke anser något sådant behöva ifrågakomma exempelvis beträffande kommunalfullmäktige. Bestämmelsen är i och för sig onödig. Den ger anledning till onödigt skriverseri och expeditiönsarbete och har också sina rent praktiska olägenheter bland annat så tillvida, som den medför, att landstingen måste söka, så skyndsamt som möjligt, justera sina protokoll och skicka in besluten till länsstyrelsen för att om möjligt, medan tinget är samlat, få svar från länsstyrelsen, att beslutet icke godkännes, för att sedan eventuellt kunna fatta ett annat beslut i det ifrågavarande ärendet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld: Då herr statsrådet och chefen för socialdepartementet haft älskvärdheten att åberopa länsstyrelsens i Uppsala utlåtande i detta ärende, skall jag be att något få erinra om innehållet i detsamma. Däri erkännes, att länsstyrelsen sällan har haft anledning att vägra fastställelse på underställda beslut, men det tillägges, att därav ingalunda följer, att bestämmelsen om underställning är betydelslös. I följd av vetskapen om att besluten skola underställas, förekommer det nämligen icke så alldeles sällan, att man från landstingets sida i tvivelaktiga fall på förhand gör sig underrättad om huruvida ett beslut anses vara av beskaffenhet att kunna av länsstyrelsen fastställas. Härigenom blir det således under själva behandlingen ett samarbete mellan länsstyrelsen och landstinget, som utan tvivel länder till fördel för alla parter. Det är verkligen, såsom redan har påpekats, icke alldeles likgiltigt att bara av rent teoretiska skäl taga bort ett stadgande, varom man icke från något håll har påstått, att det missbrukats. Det är verkligen icke likgiltigt att minska sambandet mellan länsstyrelsen och landstinget, då det ju i alla händelser är oundvikligt, att detta samband minskas dels genom inrättandet av förvaltningsutskott med vidsträckt befogenhet, dels också genom utskottsbehandlingen under landstinget. Dessa saker må vara nödvändiga att införa i större eller mindre mån, men en oundviklig följd av deras införande är, att det inflytande en landshövding eller hans ställföreträdare kan utöva genom ingripande i debatterna i landstinget minskas, då han kanske vid behandlingen står emot ett enhälligt utskottsutlåtande från ett utskott, sammansatt av representanter från de olika partierna. Något ont har, såvitt jag kan förstå, icke ens påståtts, att denna bestämmelse har gjort.

Herr Lyberg sade, att det minskade länsstyrelsernas prestige, om en länsstyrelse fastställde ett beslut och det sedan visade sig, att detta fastställande varit oriktigt, så att samma länsstyrelse därefter måste tillstyrka bifall till besvär över beslutet. Ja, ett sådant minskande av prestige är enligt mitt förmenande endast rättvist. Gör man ett fel, bör man enligt min mening taga följderna därav. Det är inte ett smul värre, än om en länsstyrelse har, låt oss säga, ogillat besvär över kommunala beslut och dessa besvär sedan efter klagan över länsstyrelsens beslut bifallas i högre rätt. Värre är det inte med den saken.

Vad dröjsmålet med protokolljusteringen angår, är det ingalunda ohjälpligt, allra minst om landstingens förvaltningsutskott, som tillbörligt är, ha befogenhet att hos Kungl. Maj:t överklaga ett eventuellt beslut om vägrad fastställelse.

Summan av saken är, att det här är en bestämmelse, om vilken det icke ens har påståtts, att den har gjort något ont, utan som skall tagas bort endast av rent teoretiska skäl. Det är en bestämmelse, som tillika, efter vad jag och säkert många med mig anse, kan göra och har gjort rätt stor nytta. Jag anser därför, att det är det riktigaste, att i denna del reservationen, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition, bifalles.

Herr Lyberg: Herr talman! Jag vill ytterligare en gång upprepa, att det är praktiska skäl, som föranlett, att denna fråga bragts å bane. Det är väl kanske ändå icke så riktigt att säga, att den togs upp t. ex. av länsstyrelsen i Södermanlands län av »teoretiska skäl». Ty av framställningen framgår, att den anført en hel del sakliga synpunkter för sin uppfattning, att stadgandet om underställning borde borttagas.

Förslag till lag
om landsting
m. m.
(Forts.)

Jag senterar fullt den föregående ärade talarens mening, att det är nyttigt för landstingen och särskilt landstingens ordförande att kunna få överlägga med vederbörande i länsstyrelsen i ett föreliggande fall rörande frågan huruvida landstinget är befogat att fatta ett beslut i den eller den riktningen. Men jag kan inte inse, att ett sådant resonemang mindre ofta skulle behöva förekomma, därför att man tar bort underställelsebestämmelsen. Ty angelägenheten att fatta ett lagligt beslut är ju i allt fall lika stor, framför allt av hänsyn till eventuella besvär. Och jag kan icke föreställa mig, att vederbörande landshövdingar skulle visa sig mindre tillmötesgående och villiga att härom resonera med vederbörande landstings ordförande, endast därför att underställningsbestämmelsen borttagits.

Jag kan inte heller riktigt se, att det förhållandet, att en länsstyrelses beslut av en överordnad myndighet upphäves, är likartat med det, då länsstyrelsen först som formellt lagligt godkänner ett beslut och sedermera, då ärendet tages upp i annat sammanhang, förklarar sig själv finna, att beslutet är olagligt, alltså nödgas frånträda den uppfattning den tidigare uttalat. Det är sålunda en prestigeminskning, som länsstyrelserna onödigtvis utsätts för, om man bibehåller en bestämmelse om underställning, som av andra skäl icke borde finnas kvar i lagen.

Herr Hammarskjöld: Det är mig okärt att taga till orda vid denna sena timme, om också bara för en kort replik. Men jag kan icke underlåta att påpeka, att det är en väsentlig skillnad mellan den ovissa utsikten, att det kan komma att anföras besvär, å ena sidan, och å andra sidan den vissa utsikten, att ett beslut vid länsstyrelsens prövning kommer att underkännas. Däruti ligger också förklaringen till, att man från landstingets sida har större anledning att rådgöra med länsstyrelsen om ett besluts laglighet, än man t. ex. kan ha i en kommun, därför att det skulle kunna anföras besvär. När det är fråga om besvär, vill man icke heller gärna ge något förhandsbesked, men däremot kan man lättare giva ett sådant, då det är fråga om fastställelse.

För övrigt kan jag icke annat än uttrycka min tillfredsställelse över, att det åtminstone finns en länsstyrelse, som till den grad åtnjuter förtroende hos de s. k. kommunalförfattningssakkunniga, att man tillmätt så stor betydelse åt ett initiativ, som denna länsstyrelse tagit av en särskild anledning, på grund av ledsamma erfarenheter, som den i något särskilt mål gjort.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 55 § av konstitutionsutskottets i utlåtandet nr 30 framställda förslag till lag om landsting, röstar

Ja;

Förslag till lag
om landsting
m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

(Forts.)

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 36.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Det under 2:o) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna A och B.

Biföllos, i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Om förbud mot
offentlig-
görande av
vissa handlingar rörande
truster m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 219 ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga i utlåtandet infört förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Ifrågavarande förslag innebar, att i förevarande moment skulle införas ett nytt stycke av följande lydelse:

Att handlingar, inkomna till myndighet, vilken har att i enlighet med bestämmelser i lag, stiftad i den ordning, § 87 regeringsformen stadgar, verkställa undersökning rörande monopolistiska företag och sammanslutningar inom näringslivet, ävensom från sådan myndighet utgångna skrivelser eller där förda protokoll och anteckningar ej må utlämnas i andra fall än allmän lag eller författning stadgar. Den, som obehörigen utlämnar handling eller i tryck offentliggör handling, som han vet vara obehörigen utlämnad, så ock den, som bryter emot förbehåll, varunder utlämnande skett, straffes med böter från och med femtio till och med tiotusen riksdaler eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader. Innefattar gärningen jämväl förbrytelse i ämbete eller tjänst, gånge som i 4 kap. 2 § strafflagen stadgas. I fall, som nu sagda äro, skall ock skriften konfiskeras.

Reservation hade anmälts av herr *Ljunggren*, som ansett, att Kungl. Maj:ts proposition bort av utskottet avstyrkas.

Herr Ljunggren: Jag vill endast förklara, varför jag vid detta betänkande fogat en reservation, vari jag uttalat min mening, att propositionen måtte avstyrkas.

För det första vill jag fästa uppmärksamheten på, att det här icke är angivet vad som menas med »monopolistiska företag och sammanslutningar», och det synes mig, som om klarhet borde hava funnits på den punkten, innan man går

att införa detta moment i tryckfrihetsförordningen. Dessutom är det fara värt, att åtskilliga av de företag, som redan finnas och som stå under det allmännas kontroll och för vilkas skötsel allmänheten har det största intresse, möjligen komma att falla under denna bestämmelse, så att det kan bli ännu svårare än för närvarande är fallet att kunna utöva någon kontroll över desamma. Dessutom vill jag erinra om att trustlagstiftningskommittén ju har uttalat sig för en lagstiftning på området och menat, att den mycket väl kunde företagas utan att en sådan här restriktion infördes i tryckfrihetsförordningen.

Det är bland annat dessa synpunkter, som gjort mig betänksam gentemot detta förslag, men som ärendet nu ligger har jag icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om förbud mot offentliggörande av vissa handlingar rörande truster m. m.
(Forts.)

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom dels ock i ämnet väckta motioner.

Om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska förbudslagen.

Genom en den 1 februari 1924 dagtecknad proposition, nr 23, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, vilken lag gäller tills vidare intill den 1 juli 1924, skall äga fortsatt tillämpning tills vidare intill den 1 juli 1925.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft

- dels en inom första kammaren av herr *Bondeson* väckt motion, nr 207,
- dels en inom samma kammare av herr *Lindhagen m. fl.* väckt motion, nr 89,
- dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl. väckt motion, nr 170.

I herr Bondesons motion hade yrkats, att riksdagen måtte avslå förenämnda proposition.

I de båda övriga, sinsemellan lika lydande motionerna, vilka väckts före propositionens avlämnande, hade yrkats, att riksdagen ville för sin del antaga ett i motionen intaget förslag till lag om fortsatt tillämpning av 1921 års ifrågavarande lag. Berörda lagförslag var, med allenast en mindre redaktionell olikhet, av samma lydelse som det i propositionen framlagda förslaget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under hänvisning till vad däri anförts hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionerna nr 89 och 207 i första kammaren samt nr 170 i andra kammaren måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Om utsträckt
tillämpning
av den s. k.
norrländska
förbudslagen.

(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom andra,

- 1:o) greve *Spens* och herr *Martin Svensson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;
- 2:o) av herr *Lindhagen* beträffande viss del av utskottets motivering.

Herr Svensson, Martin: Vid förevarande betänkande har jag låtit anteckna en reservation och skall be att med några ord få redogöra för min ståndpunkt.

Kungl. Maj:t har föreslagit förlängning av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom. I en motion av herr Bondeson har hemställts om avslag å Kungl. Maj:ts proposition. Under den förberedande behandlingen inom regeringen ha bl. a. länsstyrelserna hörts över förslaget, och sex av länsstyrelserna hava tillstyrkt prolongationen, medan de övriga länsstyrelserna icke ansett det nödigt, att lagen förlängdes.

Då lagen tillkommit under helt andra förhållanden än de som nu råda, nämligen under den tid, då det rådde en livlig spekulation på fastighetsmarknaden, medan det nu är ganska trögt med hemmansförsäljningar och bolagen icke synas spekulera i jordegendomar, så har icke heller jag ansett, att det är nödigt att förlänga lagen i avvaktan på en permanent lagstiftning om viss inskränkning i bolagens jordförvärv, som riksdagen en gång kan komma att besluta. Jag föreställer mig, att den blivande lagstiftningen icke kommer att se ut som denna provisoriska lag, och inom de delar av landet, där en förbudslagstiftning finns, har det visat sig, att det är ganska svårt att upprätthålla dess effektivitet, varför det också i ett senare betänkande föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t om utarbetande av nya lagar för att göra ifrågavarande lagstiftning för Norrland effektiv.

Dessa förhållanden ha föranlett mig till den meningen, att man på detta område bör gå ganska varsamt fram och endast lagstifta, därest synnerligen starka skäl finnas. I förevarande fall har jag icke ansett, att sådana starka skäl föreligga. Jag har därför ansett, att riksdagen borde avslå Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber, herr talman, att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som de motioner, som äro väckta av herr Lindhagen m. fl., och således bifall till herr Bondesons motion.

Herr Petré, Bror: Herr vice talman! Jag ber att få yttra några ord med anledning av den siste ärade talarens anförande.

Denna provisoriska lag har gällt för södra och mellersta Sverige sedan 1921. Riksdagen har de två senaste åren varit med om att förnya den ett år åt gången, givetvis i syfte att man skulle hinna fatta ståndpunkt till frågan om definitiv lagstiftning å området, innan provisoriet hördes.

De siffror rörande omfattningen av den provisoriska lagens tillämplighet, som äro anförda i utskottets betänkande, häntyda på att Kungl. Maj:t tillämpat lagen utan stränghet. Det har sålunda under det sista året förekommit 31 ansökningar, av vilka endast 3 lämnats utan bifall.

Debatterna i denna fråga vid de två sista riksdagarna utvisa, att det råder starkt delade meningar i fråga om en permanent lagstiftning å området. Utskottet har uttalat, att vid ståndpunktstagande till nämnda fråga givetvis kommer under övervägande, i vilken utsträckning koncessionsbestämmelser av förevarande slag äro behöfliga även för södra och mellersta Sverige och vilket annat innehåll med hänsyn till där rådande förhållanden möjligen kan behöva givas åt lagstiftningen. Det har under de föregående årens debatter i ämnet påvisats, att medan vissa delar av södra och mellersta Sverige förete i nu förevarande hänseende förhållanden, som äro analoga med de norrländska, äro förhållandena åter icke sådana å andra håll i dessa delar av landet. Huruvida det vid en definitiv lagstiftning i ämnet skall visa sig lägligt med en geografisk gräns för lagens tillämplighetsområde,

gäller det bl. a. att få klarlagt. Vad innehållet i hithörande lagbestämmelser angår kan det ifrågasättas, om det är lägligt bibehålla den nuvarande generella avfattningen av huvudbestämmelsen, att där »särskilda omständigheter» det medgiva, Kungl. Maj:t äger lämna vederbörande tillstånd till ifrågasatt fastighetsförvärv. Det synes mig mycket möjligt, att när man skall gå till en definitiv lagstiftning för andra delar av landet än de norrländska det kan befinnas lämpligt att mera detaljerat angiva förutsättningarna för dispenserande från lagen.

Jag tror emellertid, herr talman, att det är i överensstämmelse med riksdagens och således även denna kammars ståndpunkt vid detta ärendes behandling de två sista åren, att man nu ytterligare förnyar denna lagstiftning provisoriskt å ännu ett år i den förhoppningen, att man nästa år skall från statsmakternas sida kunna förvänta ett ståndpunktstagande till frågan om en permanent lagstiftning i ämnet på grundval bl. a. av den mycket vidlyftiga utredning, som av jordkommissionen har publicerats, sedan denna provisoriska lag första gången antogs.

Herr talman, jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Till detta betänkande är även av mig fogad en reservation beträffande motiveringen, och jag ber att få hänvisa till mitt uttalande i denna reservation. Jag vänder mig där mot utskottets åberopande av vissa synpunkter, som framförts i en motion av herr Bondeson, vilken ställde sig avvisande mot lagens ytterligare prolongering, vilket uttalande av utskottet synes mig något oklart, då herr Bondesons synpunkter givetvis äro inriktade på att komma till det slut, som motionären önskat. Vidare har utskottet i det sammanhanget förklarat sig särskilt vilja framhålla önskvärdheten, att ståndpunkt till den norrländska förbudsagens utsträckande snarast må kunna tagas. I ett annat betänkande, det nästa i ordningen, är den frågan också upptagen, huruvida man i denna sak, som utskottet gjort, bör inskränka sig till att begära, att det blir ett ståndpunktstagande, vare sig för eller emot, eller som reservanternas ansett, att riksdagen i denna fråga liksom i andra bör taga ståndpunkt. Då nu utskottet i detta betänkande i viss mån har uttalat sig om detta ställningstagande på samma sätt som i ett följande betänkande, har jag ansett mig böra göra en erinran däremot.

Emellertid är utskottets motivering i denna punkt så pass oklar, att den varken förpliktar eller berättigar till någonting, och jag skall under åberopande av vad nu anförts och av min vid betänkandet fogade reservation tillåta mig att icke göra något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition som motionerna nr 89 i första kammaren och nr 170 i andra kammaren; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning för beredande av större trygghet att vid övergång av äganderätt till jordbruksfastighet samhällets bästa och den jordbrukande befolkningens intressen måtte tillgodoses.

Om åtgärder till förekommande av jordspekulation.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionen nr 88 i första kammaren av herr *Lindhagen* m. fl. samt motionen nr 169 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen skynd-

Om
åtgärder till
örekommände
av jord-
spekulation.
(Forts.)

samt framlägga förslag till lag, varigenom större trygghet vunnas, att vid övergång av äganderätt till jordbruksfastighet tillgodosåges samhällets bästa och den jordbrukande befolkningens intressen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Lindhagen*, *Hage*, *Svensson* i Skönsberg, *Johansson* i Sollefteå och *Olovson* i Västerås, vilka hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsammast framlägga förslag till definitiv lag rörande omfattningen och villkoren för bolags och ekonomiska föreningars rätt till förvärv av jordbruksfastighet i riket samt jämväl taga i övervägande, i vad mån åtgärder på lagstiftningens väg kunde erfordras och åvägabringas för reglering av enskilda spekulanter förvärv av dylik egendom.

Till stöd för detta yrkande, med hänsyn särskilt till utskottets motivering, hade herr *Lindhagen* avgivit ett vid reservationen fogat yttrande.

Herr Linder: Herr talman! Den nyss behandlade frågan var en gammal bekant. Den hade åtskilliga gånger förut förelegat till kammarens behandling och är från år resulterat i en prolongation av den s. k. förbudslagen.

Denna fråga återigen, som framförts genom de nu föreliggande motionerna, kan i viss mån sägas vara en utgångspunkt, då det gäller frågan om jordlagstiftningen.

Vid bedömandet av de föreliggande likalydande motionerna börjar utskottet med att omnämna, att redan år 1847 föreslogs det av den då sittande lagberedningen ett generellt förbud för aktiebolag att utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom. — Utskottet talar också sedermera om de upprepade motioner, som på 1890-talet och början av 1900-talet väckts rörande undersökning av omfattningen av bolags förvärv av jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarna, motioner, vilka vi alla veta utmynnade till sist i den s. k. Norrlandslagstiftningen, vars huvuddrag ju äro oss sedan länge bekanta. — Utskottet omtalar också, att det tid efter annan sedermera har uttalats önsknings om kontroll över bolags jordförvärv och att det vid upprepade riksdagar 1907—1910 väckts motioner, i vilka det påkallats utredning angående omfattningen av bolags jordförvärv i mellersta och södra delarna av riket. — Sedermera erinras också om den år 1911 tillsatta jordundersökningen och om jordkommissionen, som tillsattes 1918, och vilken sistnämnda ju fick ett synnerligen vittgående och betydelsefullt uppdrag. — Ett betydelsefullt steg i avseende å jordfrågan togs 1921, då den norrländska förbudslagen utsträcktes att äga tillämpning jämväl å de delar av landet, där denna lag förut ej gällde. Att lagen med denna sin utsträckning antogs som ett provisorium, får väl anses ådagalägga, att riksdagen fann fara i dröjsmål att meddela bestämmelser, som ansågos högst nödiga och nyttiga. Provisoriet har emellertid som sagts sedermera år efter år prolongerats, och för ett ögonblick sedan är förbudslagen på nytt åter utsträckt att gälla för nästa år. — Härtill kan också vidare läggas, att i dag på riksdagens bord ligger en hemställan från utskottet om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en bulvanlag, till på köpet med begäran om bestämmelser avseende att avveckla redan bestående bulvanförhållanden, och om några dagar kommer det också att ligga på riksdagens bord en begäran om en vanhävdslagstiftning, och ytterligare jordfrågor, som varit hänskjutna till andra lagutskottets behandling. — I utskottets utlåtande påminnes det tillika om att nästa år hava vi att vänta en ny skifteslagstiftning, varjämte det också framhålles, hurusom man kan tänka sig åtgärder till förbättrande och utnyttjande av egnahemslånerörelsen.

För omkring en månad sedan ägde ju här i kammaren rum en ganska lång dis-

kussion i jordfrågan. Det var då åtskilliga spörsmål, som ventilerades på jordfrågans område mellan interpellanten, herr Reuterskiöld, och justitieministern. Justitieministern hade då tillfälle att tala om hurusom inom justitiedepartementet en hel del arbete för dessa frågor pågick. Även jordbruksministern deltog, efter vad jag vill minnas, i debatten.

Om man sålunda gör sig en överblick över situationen, kan man omöjligen undgå att säga sig, att det sedan lång tid tillbaka i vårt land råder oro på jordfrågans område, och att denna oro har varit i stigande samt att man nu står inför en massa spörsmål angående jorden, spörsmål, som ej låta sig nedtystas med mindre än att det blir en verklig, positiv lösning av desamma.

Vad gäller nu denna oro ytterst? Jo, såsom ett slags rubrik över utskottets förevarande utlåtande står det, att motionerna äro ett led i strävandena att bevara jorden i den verkligt jordbruksidkande befolkningens hand. Motionärerna hava yrkat, att riksdagen måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen skyndsamt framlägga förslag till lag, varigenom större frihet vinnes, att vid övergång av äganderätt till jordbruksfastighet tillgodoses samhällets bästa och den jordbrukande befolkningens intresse. Nu förmenar utskottet, att detta yrkande är så allmänt avfattat, att en skrivelse av det innehåll man hemställt om utan angivande av närmare direktiv skulle bliva av föga eller intet gagn för Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t skall försöka att vidtaga några åtgärder i det begärda avseendet. Emellertid har utskottet av motiveringen dragit den slutsatsen, att man i motionerna syftar till en lagstiftning liknande den, som föreligger i jordkommissionens betänkande, del I, angående rätt att förvärva och besitta fast egendom, det vill med andra ord säga en koncessionslagstiftning.

Denna av jordkommissionen föreslagna koncessionslagstiftning har blivit mycket angripen. Det har förekommit mycket häftiga angrepp från olika, mycket betydande sammanslutningar, och man kan nästan säga, att jordkommissionens förslag har fått över sig en prägel av någonting, som nästan rakt inte kan komma i fråga vid jordfrågans vidare behandling. Jag skulle emellertid för min del vilja hålla före, att så småningom, när stormen har lagt sig, och man mera lugnt kommer att läsa igenom och tänka efter, vad detta förslag i sig innebär, kommer man att finna det mycket mindre skrämmande än vad man vid den första anblicken har funnit. Frågan är ju, om man på allvar vill, att jorden skall stanna i deras händer, som verkligen vilja bruka den. Vill man icke det, då är naturligtvis detta förslag, som kommit fram om koncessionslagstiftning, av ringa betydelse och kan vandra i papperskorgen. Men har man en annan uppfattning, den motsatta, och vill jordens bevarande för åkerbruket, då finns enligt mitt förmenande ingen lagstiftning i världen, som kan skapa garantier därför utan att också påbjuda mer eller mindre tvingande bestämmelser. Det är givet, att mängden kan känna sig illa berörd av dylika tvångsbestämmelser, men allting beror på, vad betydelse man vill tillmäta jorden. Är det så, att man anser, att jorden för samhället har en utomordentlig betydelse, då kommer också lagstiftaren utan tvivel att slå vakt omkring dess tillgänglighet, om jag så får uttrycka mig.

Hur ställer sig nu *utskottet* till frågan om en eventuell koncessionslagstiftning? Jo, såvitt det är fråga om bolags och ekonomiska föreningars jordförvärv, så ligger redan i dag på riksdagens bord utskottets utlåtande angående utsträckning av den norrländska förbudslagen att gälla för hela riket, samt hemställa om en bulvanlag. Av dessa båda lagförslag kan åtminstone frågan om antagandet av den norrländska förbudslagens utsträckande över hela riket anses falla helt och hållet inom koncessionslagstiftningens område, och beträffande det andra förslaget får det också anses i viss mån kunna upptagas i detta sammanhang. Nu har emellertid utskottet i fråga om förbudslagen icke velat giva någon egentlig rekommendation åt en koncessionslagstiftning utan yttrat sig endast helt neutralt och blott uttalat sig om önskvärd-

Om
åtgärder till
forekommande
av jord-
spekulation.

(Forts.)

Om
 åtgärder till
 förekommande
 av jord-
 spekulation.
 (Forts.)

heten av ett snart ståndpunktstagande med särskilt övervägande, huruvida de i södra och mellersta delarna av riket rådande förhållanden påkalla annat innehåll än lagen för närvarande har. Jag för min del förmodar, att utskottet hade kunnat och bort på något sätt giva sitt erkännande åt en koncessionslagstiftning just på förevarande område, eftersom förbudslagen — låt vara provisoriskt — i flera år har gällt för hela riket. Det har emellertid icke varit möjligt att ernå detta, utan det har blivit en mera neutral hållning. — När det åter är fråga om koncessionslagstiftningens tillämpning i fråga om enskildas jordförvärv, vill utskottet icke alls vara med om något dylikt. Denna sena timma är ingen tid att nu granska skälen för och emot. Det uppräknas av utskottet många skäl, som tala till förmån för dess uppfattning, men det kan också sägas, att man icke bör glömma, att det finnes många skäl, som tala till förmån för en annan uppfattning och som verka synnerligen övertygande. Man kan inhämta detta genom att läsa jordkommissionens betänkande. Jämväl herr Lindhagen har i sin reservation upptagit de flesta eller åtminstone en hel del av skälen, som tala för koncessionslagstiftningen. Jag medger naturligtvis, att skäl kunna tala för och emot, men jag håller före, att det är oriktigt att skjuta åt sidan denna koncessionslagstiftnings bestämmelser, då det gäller enskildas jordförvärv.

Nu är det emellertid noga att märka, då man skall bedöma dessa motioner, att motionärerna icke alls påyrkat någon lösning i viss riktning av de frågor, som avses i jordkommissionens förslag, utan endast yrkat på en förnyad utredning. För motionärerna är det sålunda icke alls av någon speciell betydelse, om koncessionssystemet kommer till användning. Frågan för dem är allenast, att det blir en utredning. Kan man komma på ett bättre system genom att utreda frågan, synes ingenting vara att däremot erinra. I den av mig m. fl. avgivna reservationen hava reservanterna velat göra ett förtydligande av motionerna, och vi ha för vår del yrkat, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t, »att Kungl. Maj:t ville skyndsammast framlägga förslag till definitiv lag rörande omfattningen och villkoren för bolags och ekonomiska föreningars rätt till förvärv av jordbruksfastighet i riket samt jämväl taga i övervägande, i vad mån åtgärder på lagstiftningens väg må erfordras och kunna åvägabringas för reglering av enskilda spekulanter's förvärv av dylik egendom».

Jag tillåter mig med vad jag nu anfört yrka bifall till denna reservation.

Herr Petré, Bror: Jag ber att få säga några ord med anledning av vad den siste ärade talaren anförde. Han återgav innehåll i motionärernas hemställan, som ju går ut på, att större trygghet må kunna vinnas att vid övergång av äganderätt till jordbruksfastighet samhällets bästa och den jordbrukande befolkningens intressen tillgodoses. Det är ju ganska självfallet, att en kläm med så vid avfattning icke har så mycket av realitet i sig. Den kan ju, för att gripa några exempel i högen, tillämpas exempelvis på frågan, om storbruk eller småbruk äro mest till gagn för det allmänna, om lägligaste sättet att vid fransäljningar stycka ut jorden, om det bör vidtagas statliga åtgärder för att få jordvärdena sänkta etc. etc. Den innehåller m. a. o. med sin allmänna avfattning ingenting, som man kan ta på. Man måste ej minst med hänsyn härtill vid prövningen av motionärernas hemställan se till vad som ligger bakom motionerna, och därvidlag är det ju riktigt, vad den föregående talaren erinrade, att motiveringen visar hän på, att det är det i jordkommissionens betänkande, del I innefattade lagförslaget, om bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom, som skrivelseförslaget åsyftar. Enligt detta förslag skulle koncessionsbestämmelser i fråga om fastighetsförvärv gälla för utlänningar, bolag och föreningar samt enskilda. Nu var huvudanmärkingen i den före-

gående talarens anförande det, att majoriteten inom utskottet hade bort giva något på hand angående behovet av koncessionsbestämmelser, försävt angår bolag och föreningars fastighetsförvärv även för mellersta och södra Sverige. Härpå vill jag för min personliga del svara, att det ej är nödigt, att riksdagen nu särskilt skriver något om denna sak, därför att vi ju år för år alltsedan 1921 antagit en provisorisk lag på detta område och på så sätt även i år redan tydligt sagt ifrån, att riksdagen finner, att förhållandena på detta område påkalla lagstiftningsåtgärder. Det kan då icke, menar jag, vara till något praktiskt gagn att till ytterligare framhållande härav nu göra en framställning till Kungl. Maj:t i enlighet med innehållet i reservanternas kläm. Denna anger ju nämligen inga som helst riktlinjer för frågan. Den går bara ut på att få till stånd lagförslag angående omfattningen och villkoren för rätt till förvärv av jordbruksfastighet, försävt angår bolag och ekonomiska föreningar, men den uttalar ingenting om riktlinjerna för denna lagstiftning, varken beträffande omfattningen av eller villkoren för rätten till dylika fastighetsförvärv. Jag menar därför, att ingenting vinnes med en sådan skrivelse, ty Kungl. Maj:t måste på grundval av den nyss beslutade provisoriska lagen och de uttalanden, som i samband med dess tillkomst gjorts av riksdagen, pröva dessa ting, oavsett om riksdagen skriver något i enlighet med reservanternas hemställan eller icke. En annan sak hade varit, om den föregående talaren ställt sig på den ståndpunkten, att man från riksdagens sida nu skulle angivit något till ledning för Kungl. Maj:t vid uppgörandet av ett förslag om permanent lagstiftning i frågan. Jag tror mig härmed hava bemött talarens anmärkningar mot utskottets utlåtande i denna del.

Vad sedan angår koncessionsbestämmelser i fråga om enskildas fastighetsförvärv, så uttalade den föregående talaren sin anslutning till den uppfattningen, att man därutinnan nu borde skriva till Kungl. Maj:t med en hemställan, att det måtte övervägas, i vad mån åtgärder i det hänseendet vore behöfliga. Nu är ju förhållandet det, att jordkommissionens betänkande härom ligger hos Kungl. Maj:t för övervägande och ståndpunktstagande. Det förefaller mig då, att en så vag kläm som den nu föreslagna om ett övervägande icke ger något nytt till ledning för Kungl. Maj:t, och syftet i år för utskottets behandling av jordfrågorna har varit just att söka skilja ut de spörsmål, däri det syntes kunna vara till särskilt gagn för Kungl. Maj:t — likgiltigt vilken färg den sittande regeringen hade — att få någon ledning för bedömandet av huru riksdagsmajoriteten kan ligga till, för att så i de delarna av detta stora komplex av jordfrågor göra framställningar till Kungl. Maj:t. Ur denna av mig i utskottet hävdade synpunkt är det, som utskottet stannat vid att föreslå särskilda skrivelseförslag angående social arrendelag, allmän vanhävdslag samt bulvanlagstiftning.

Jag tror mig med dessa ord, herr talman, hava påvisat, att det är en riktig ståndpunkt, som utskottet intagit i båda de av den föregående talaren berörda hänseendena, och ber jag alltså, herr talman, att nu få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jordfrågorna hade förtjänat ett bättre öde än att så här komma fram vid riksdagens upphällning såsom något, vilket man ofta spar till sist, därför att det icke förtjänar samma uppmärksamhet som de stora riksdagsfrågorna i allmänhet. Vi befinna oss även i nattens sena timmar och skola nu inför tomma bänkar behandla dessa frågor, som ha legat på statsmakternas bord snart sagt en generation och aldrig tyckas kunna komma till någon lösning. Det skrives och utredes, skrives och utredes, men någon tillräcklig kraftig handling förspörjes ej. Nu har frågan blivit utredd, stöpt och blött på många sätt. Det finns väl ingen sida av jordfrågan, som icke är belyst ur

Om
åtgärder till
förekommande
av jord-
spekulation.
(Forts.)

olika synpunkter, och där de olika intressena ha gjort sig gällande med sina meningar. Man skulle därför äntligen kunna vänta sig, att Kungl. Maj:t tog ett stort och befriande initiativ genom att lägga fram hela denna sak för riksdagen. Nu har emellertid den nuvarande regeringen upptagits av så många olika göromål. Dessutom hava olika regeringar så olika synpunkter på jordfrågan. Slutligen är lagrådet särskilt på jordfrågornas område en ständig spärrfästning mot de mänskliga behoven. Vi befinna oss således i den situationen, att riksdagen återigen bör påminna och begära en utredning om det, som visserligen är utrett. Men i alla fall är det naturligtvis en glimt av förhoppning, om riksdagen verkligen skulle förmås att skriva igen om ett och annat beträffande jordfrågorna. På samma gång föreligger det emellertid en fara, ty riksdagen får nu tillfälle, innan jordkommissionens hela betänkande är prövat, att giva vissa direktiv, som kunna anses innebära en tillsägelse till Kungl. Maj:t att icke fästa alltför stort avseende vid de direktiv, som framföras i jordkommissionens betänkande. En sådan framställning kan ur riksdagens synpunkt lätt vara byggd på oöverlagda stämningar.

Ja, nu ha emellertid av de 13 motioner, som här är fråga om, behandlande 13 olika ämnen, 5 stycken kommit fram i kväll på kammarens bord. I lagutskottet har man tillstyrkt skrivelser med påminnelser och delvis med direktiv i fråga om den sociala arrendelagen, vanhävdslagen, bulvanlagen och ensittarlagen. Men uti denna fråga om koncessionslagstiftning för att bevara jordbruksfastigheterna åt jordbrukarna och icke åt främmande har utskottet icke föreslagit någon skrivelse. Ämnet uppdelar sig då, som lagutskottet anför, och som ordföranden också nyss betonade, först i frågan om bolags jordförvärv och sedan om enskilda spekulanter jordförvärv. Bägge dessa kategorier representera de främmande, som på grund av förhållandenas makt lägga sig till med jordbruk till skada för jordbruket.

Beträffande bolagen har utskottet icke ens i sin motivering sagt ifrån, att det anser, att det bör bli en definitiv lagstiftning även för södra och mellersta Sverige, som begränsar bolags jordförvärv. Nu först i kväll fingo vi veta av utskottets ordförande, att riksdagen får anses hava uttryckligen sagt ifrån detta genom att antaga den provisoriska lagen, men det har icke kommit till något uttryck i utskottets motivering, att en sådan betydelse kan inläggas i denna provisoriska lag. Ehuru ett ståndpunktstagande i denna del är en grundläggande fråga har utskottet som sagt ej sagt något därom i motiveringen och än mindre, i likhet med vad skett i några andra jordfrågor, föreslagit någon skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Det kan betyda, att utskottet satt ett frågetecken för den definitiva lagstiftningen, som icke kan vara nyttigt i fortsättningen.

Nu anmärkte utskottets ordförande, att i den reservation, som här föreligger, finns inga riktlinjer till ledning för Kungl. Maj:t. Däremot vill jag säga, att det föreligger i alla fall den riktlinjen, som utskottet icke har, nämligen att det nu måste skrida till en definitiv lagstiftning för södra och mellersta Sverige. Varför dessa riktlinjer icke hunnit utformas i detalj, vet nog ordföranden själv, vad det beror på. Orsaken är den, att detta betänkande framlades inom utskottet för justering de senaste dagarna, och reservationstiden inskränkte sig till en obetydlighet. Man kan icke heller begära vidlyftiga reservationer i det nödläge, vari frågan nu försatts.

Vad slutligen angår enskilda spekulanter jordförvärv, har utskottet däremot i detalj inlåtit sig på sakfrågan och kommit till det bestämda resultatet, att någon lagstiftning i det syfte, som vi föreslå, icke behövs. Utskottet har visserligen varit i sin goda rätt, men man ser dock, att utskottet här ansett angeläget att taga parti i motsats till föregående ännu viktigare och ännu mera självklara fråga. Detta sitt partitagande har utskottet byggt på utlåtanden,

som avgivits av länsstyrelser, industrisammanslutningar, banker och andra organisationer, som representera den sociala jordfrågans naturliga motståndare. Men det finns även andra synpunkter på frågan, och jag har tillåtit mig att utveckla dem i ett särskilt yttrande, riktat mot utskottets motivering. Att de andra reservanterna icke formligen instämt i detta yttrande, beror, som sagt därpå, att tiden var så kort, att man hann icke meddela sig med varandra tillräckligt.

Egentligen borde jag tala i denna fråga ett par timmar, herr talman, för så vidlyftig är saken. Det förtjänar den, men det lönar sig icke, och därför får jag fatta mig kortare.

Utskottet har i denna fråga på grunder, som jag nyss nämnt och för min del finner särdeles ensidiga, tagit parti mot alla åtgärder, medan det i andra frågor önskat, att de borde övervägas något. Utskottet har därvid ansett sig böra dela den bekanta åskådning, som de stora industrisammanslutningarna, bankinrättningar, högre ämbetsmän och vederlikar hysa.

I all synnerhet synes man befara, att fastighetskrediten skulle stå på spel, om man ålägger några herremän huvudsakligen från storstäderna, som skola köpa jordbruksfastighet — det är egentligen frågans innebörd — att de lika väl som bolagen skola söka koncession. Fastighetskreditens spöke känna vi till. Det har uppträtt sedan 1901 nästan varje gång jordfrågan framlagts. »Rätten», representerad av juristerna, har klamrat sig fast vid detta halmstrå gentemot tidens enligt dessas åsikt omöjliga strömningar för »rättvisans» förverkligande. Samtidigt finner man sig emellertid väl till rätta i de nuvarande förhållandena, under vilka jordbruket ständigt är hotat genom de tvångsförsäljningar, som äga rum för in-tecknad gäld. Nu gör sig även ett strävande gällande att genom s. k. sekundärkredit kunna in-teckna fastigheterna över skorstenarna och trädtopparna. Endast för en utebliven ränteinbetalning har in-teckningshavare redan nu rättighet att sätta fastigheten på exekutiv auktion. De tvångsförsäljningar, som enligt vårt förslag skulle komma i fråga, bli en droppe i havet mot de tvångsförsäljningar, som nu äga rum i landet på in-teckningshavares och utmätningssökandes framställningar. Men ändå existerar fastighetskrediten. Tänk vidare på konjunkturerna, denna mäktiga naturkraft, som leker fritt och ohejdat med fastighetsvärdena på ett högst äventyrligt sätt. Men ändå existerar fastighetskrediten. För övrigt är icke en sådan lagstiftning, som avser att se till, att jordbruksfastigheterna komma i de rätta besittningstagarnas händer, varigenom utsikt kan vinnas, att fastigheterna bli bättre vårdade och icke komma i händerna på dem, som vilja ut-suga och utplundra dem, också högeligen värd att uppmuntras just ur fastighetskreditens synpunkt. Härigenom veta ju de, som belåna fastigheterna, tryggare, att fastigheterna hållas vid makt.

Ur dylika synpunkter finner man dock, att utskottet ensidigt följt förenämnda intressegrupper. Utskottets utlåtande behöver verkligen, såvitt jag förstår, prövas ur andra synpunkter än de nu av utskottet hävdade. Även detta är en tillräcklig anledning för att skriva till Kungl. Maj:t om denna sak.

Utskottet har vidare sagt, i vilket jag instämmer, att bolags jordförvärv äro mycket farligare än den enskilda spekulationen. Den ståndpunkten har jag intagit från första början, ty spekulanternas jord återgår genom avyttring förr eller senare till bönderna, och om detta icke sker så snart, sönderbrytas förvärvet av arvs-lagarna. Men i alla fall kan det dröja en tid, varunder jorden blir försämrad. Dessutom finns det vanvårdade jordbruksfastigheter, som förvärfvas från spekulanten av någon hans vederlike. Historien brukar upprepa sig, och spekulantförvärv av jord komma också att upprepa sig, föreställer jag mig.

Det är således icke, som utskottet säger, att jordkommissionen har handlat

*Om
åtgärder till
förekommande
av jord-
spekulation.
(Forts.)*

Om
åtgärder till
förekommande
av jord-
spekulation.
(Forts.)

efter alltför stort intryck av kristidsföreteelserna, och att dessa skulle ha framkallat de enskilda spekulanternas jordförvärv. Denna fråga är lika gammal som frågan om bolagens jordförvärv.

Alla de, som nu upphäva härskri mot förslaget och påstå, att det skulle drabba fastighetshandeln på ett kännbart sätt, böra erinra sig, att det icke alls drabbar den lojala handeln. Hela jordbrukareklassen är befriad från allt besvär, och förslaget ålägger endast en del personer, särskilt stockholmare, skulle jag tro, besväret att söka koncession. Därför ha, vid sidan av dem, vilkas yttranden infördrats, åtskilliga dignitärer just i huvudstaden gått i spetsen för oviljan mot lagförslaget. Vid de tillfällen, då bolags jordförvärv varit före till behandling, har man åter med styrka invänt, att de enskilda spekulanterna äro mycket farligare och mera osympatiska, varför det icke borde komma i fråga att ingripa mot bolagen utan att ock i all synnerhet taga de enskilda spekulanterna i kragen. När sedan regeringen anbefalld jordkommissionen att söka infria dessa krav, och den nu kommer med förslag, vill man ej vara med om någonting alls. Riksdagen åtminstone borde väl vara något mera betänksam och ej avvisa ett övervägande på så lösliga grunder, som skett.

För den, som vill ha frågan allsidigt bedömd, blir enligt min mening reservationernas förslag en bättre vägledning än den lagutskottet består. Reservationen innehåller ett positivt yrkande om bolags jordförvärv och en mera neutral begäran, att alla synpunkter skola bli övervägda i fråga om den enskilda spekulationen. Vi hemställa nämligen, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsammast framlägga förslag till definitiv lag rörande omfattning och villkoren för bolags och ekonomiska föreningars rätt till förvärv av jordbruksfastighet i riket samt jämväl taga i övervägande, i vad mån åtgärder på lagstiftningens väg må erfordras och kunna ävägbringas för reglering av enskilda spekulanters förvärv av dylik egendom.

Denna reservation har andra kammaren för sin del antagit, och jag yrkar, att första kammaren måtte göra detsamma.

Herr Petron, Bror: Endast ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande. Jag vidhåller den av mig förut angivna uppfattningen, att då den provisoriska lagen även i år av utskottet oförbehållsamt tillstyrkts för ännu ett år, utskottet icke haft anledning att där bredvid göra en särskild framställning i fråga om bolags jordförvärv av det innehåll reservationernas skrivelseförslag innehåller. Gentemot den föregående talarens uppgift, att sambandet med den provisoriska lagens förlängande ej skulle hava av utskottet framhävts, vill jag hänvisa till sidan 9 i utlåtandet, varav framgår, att utskottet har åberopat och hänvisat till sin redan gjorda tillstyrkan, att den provisoriska lagen måtte förlängas på ytterligare ett år. Varför utskottet icke funnit anledning att nu särskilt skriva angående bolags jordförvärv, bör således anses klart framgå av utskottets betänkande.

Vad sedan beträffar de ord, som herr Lindhagen fällde i frågan angående koncessionslagstiftning för enskildas fastighetsförvärv, så vill jag hava sagt, att det syfte, som den härutinnan av honom påyrkade lagstiftningen avser att tjäna, nämligen att försöka komma åt de enskilda spekulanterna, delas givetvis även av dem, som stå på en annan sida än herr Lindhagen i fråga om medlen för det syftets vinnande. Vad är det, som skilljer oss åt? Jo, det är det, att vi ha den uppfattningen, att det förslag, som jordkommissionen i denna del burit fram, griper för det ändamål, det skall tjäna, alldeles för djupt in i den enskildes rörelsefrihet. Vi ha den uppfattningen att detta mål kan ernås med för den enskildes rörelsefrihet mindre betungande former än de som innefattas i dessa tilltänkta bestämmelser. Ty vad innebär desamma? Jo, de innebära, att varje enskild man i detta land, som köper en jordbruksfastighet, skall vara skyldig att inom 3 månader efter till-

trädesdagen bosätta sig därå och att sedan under loppet av de närmaste 5 åren även bo kvar där. Om han icke det gör, måste han hava särskilt tillstånd att slippa det, och det skall krävas »särskilda omständigheter» för att sådant tillstånd skall få meddelas. Detta ingrepp i rörelsefriheten på detta område, vilket exempelvis skulle försvåra inköp av fastigheter för avsedd disposition något år senare än förvärvet av desamma och till skyddande av i fastigheter placerade inteckningar m. m., tro vi, att menige man i landet bedöma på ett annat sätt än jordkommissionen under trycket endels av kristidens onormala förhållanden har gjort; och det är från denna utgångspunkt, som vi ha kommit till den uppfattningen, att detta förslag icke är att förorda och icke kommer att godtagas av vårt folk såsom medlet för att förhindra de risker, som kunna förorsakas av enskilda spekulanter fastighetsförvärv. Vi hålla för vår del också före, att man redan genom bl. a. de nya skogsvårdslagarna, den tillämnade nya skifteslagstiftningen samt den i utsikt ställda allmänna vanhävdslagen m. m. har anledning hoppas att redan hava fått eller skola få vagnen i händerna till förebyggande av det värsta onda på detta område.

*Om
åtgärder till
forekommande
av jord-
spekulation.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Den omständigheten, som utskottet talar om, betyder en förlängning av den provisoriska lagen, men den innefattar icke det påståendet att den skall efterföljas av en definitiv lagstiftning, och det är det, som utskottet fullkomligt har underlåtit. Utskottet har bara sagt, att det måste bli ett övervägande för eller mot, medan utskottet däremot i fråga om de enskilda spekulanterna givit sig in på sakfrågan i högsta grad och även på åtskilliga andra områden, vilket framgår av det betänkande, som skall behandlas i nästa vecka.

Vad angår frågan om enskilda spekulanter, kan det verkligen sägas att utskottet icke kommit till några egentliga anvisningar för huru det skall gå till, i fall man icke tager med dem i en koncessionslag. Norrmännen ha denna lag, och där har jag icke hört annat än, att den gått i lås, ty de, som från början förstå, att de icke kunna få koncession och icke tro, att de för förvärv av jordbruk kunna påvisa något lojalt ändamål, avhålla sig från att köpa. Två uppsättningar högrejurister ha för en mycket stor kostnad för statsverket förgäves sökt att inom jordkommissionen uppfinna en rimlig metod för att hindra de enskilda spekulanternas förvärv. Ett bolag är något annat att taga på. Men för att kunna sälla enskildes förvärv vid själva förvärvstillfället måste man rannsaka alla svenska förvärvares hjärtan och njurar. Detta kräver en så gott som omöjlig apparat och förutsätter i varje fall kontroll och tvångsbestämmelser mot alla enskilda köpare av fast egendom. Inom jordkommissionen har man, såsom av mig redan inom norrlandskommittén ifrågasattes äntligen gått ifrån en så ofruktbar uppgift. Det ifrågasattes enligt det tidigare systemet bland annat att varje köpare skulle avgiva ett intyg på heder och samvete om sina innersta bevekelsegrunder i och för köpet. Det var ett orimligt och omöjligt system.

Då fanns det icke annat än att falla tillbaka på det lagstiftningssystem, som redan är antaget, nämligen i norrländska vanhävdslagen och arrendelagen. Det gäller även mot enskilda och mot spekulanter, som icke äro jordbrukare och icke bosätta sig på jorden. Där har man lyckats att väsentligen träffa de obehöriga spekulanterna just genom denna bestämmelse om bosättningsskyddighet. Vår förskulle man icke kunna göra det även här? Det blir en smidig lagstiftning, och det är det enda sätt, varpå frågan kan lösas, och det har en gång begärts från alla håll, att den skall lösas. Det ställer sig då så, att den, som köper en fastighet, måste tänka sig för, huruvida verkligen det köpet kan komma att äga bestånd. Det är då han själv, som får pröva vid det tillfället, om det går att köpa fastigheten, och icke en ämbetsman. Han själv måste kunna rannsaka sitt hjärta och sina njurar, men det kan ingen utomstående göra. Den allra största mängden av obehöriga köpare kommer på detta sätt att falla bort genom sina egna överväganden.

Om
åtgärder till
förekommande
av jord-
spekulation.
(Forts.)

Det återstår kanske några fall, då man ger sig in på ett köp utan avsikt att bosätta sig på egendomen. Men då får man söka koncession före eller efter det definitiva köpet, helst före. Det kommer att bli övervägande sådana fall, där sannolik anledning till erhållande av koncession föreligger. Varför skola de sålunda utgallrade enskilda spekulanterna icke lika väl som bolagen få underkasta sig att söka koncession? Varför skall man vara så öm om dem? Man får väl här liksom i Norge bevittna, att 85 % av ansökningarna från enskilda, som ha beslutit sig för att köpa och tro sig vara ute i lovliga ärenden, bliva bifallna, och att det är bara ett fåtal, som få avslag. Detta fåtal får då inom laga tid sälja sin fastighet, och göra de det icke, så säljes den offentligt, precis som det påbjudits redan nu enligt norrlandslagen om banklagarna. Det är det hela.

Vill man nu mera icke hava någon kontroll å enskildas förvärv, vilken även enligt min mening är mindre viktig än kontrollen å bolags förvärv, så må det vara hänt. Av jordkommissionen har emellertid på beställning framlagts det enklaste förslag, som kan åstadkommas.

Vi skola dock icke inbilla oss, att de enskilda spekulanterna äro avskaffade ur historien. De hava fortfarande sin rot i den svenska jorden lika bra som förut. När gynnsamma konjunkturen komma, blir det fler, och när konjunkturen icke äro det, blir det färre, men alltid några. De finnas och hava alltid funnits, så länge man kan minnas tillbaka.

Skall man nu avhålla sig ifrån en jordlagstiftning i denna punkt, till följd av att skärpta skogslagar kommit till? De äro ett medel, säger man, för att avhålla en spekulant från att skövla skogen. Men skogslagstiftningen är ännu icke fulländad. En spekulant kan mångenstädes skövla skogskapitalet ganska fullständigt. Det måste också, säger man vidare, bli bra beställt, när en vanhävdslag kommer till. Det blir nog strider om den lagen. Och vilken omgång! Huvudsaken är ju att få jorden i sådana besittningshavares händer, att jorden icke blir vanhävdad. Den blir det därigenom, att enskilda spekulanter få köpa jorden. Inget hinder möter heller för enskilda, att kumulera fastigheter och lägga gård vid gård, så att ibland, som profeten Esaias sade, det icke finns rum för andra att bo i landet. Den företeelsen äger fortfarande rum i större eller mindre mån alltefter konjunkturen. I en socken i närheten av Kalmar var det för några år sedan åtminstone en enskild man, som hade fått mani att köpa upp bondehemman. Han köpte upp mer än halva socknen. Utskottet har icke givit någon anvisning, huru man skall kunna undvika en sådan företeelse. För övrigt, när kristid kommer igen, vilket den väl gör, såsom man ser utav historien, så finns då ingen lagstiftning till hands att möta dessa kristidsföreteelser med. Det är väl förhastat av riksdagen att redan nu utan vidare lämna denna sak å sido. Reservanterna vilja hemställa, att riksdagen icke fattar överlagda beslut i detta ämne, utan ansluter sig till det beslut, andra kammaren fattat i dag.

Herr Petré, Bror: Herr Lindhagen har sagt, att detta föreslagna sätt med tillstånd i vissa fall att besitta fastighet, är det mildaste sätt, varpå nödig kontroll från det allmännas sida över enskilda spekulanters fastighetsförvärv kan ernås, men jag vågar tro, att kammaren har ganska klart för sig, att förslaget i fråga med däri innefattat bosättningstvång icke verkar så mildt i verkligheten. Jag tror icke, att första kammaren är mogen att gå in för en skriveelse, som siktar åt en lagstiftning enligt dylika linjer.

Herr Lindhagen: Jag tror icke, att första kammaren har något klart för sig i denna sak, det är min uppfattning, och det skall icke herr Petré försöka inbilla oss, men nu är han rädd för, att om det skall bli ett verkligt övervägande, syftar det till, att saken icke är så självklar, som utskottet

sagt. Det har i reservationen skrivits, såsom det står här, att Kungl. Maj:t måtte jämväl »taga i övervägande i vad mån åtgärder på lagstiftningens väg må erfordras och kunna åvägabringas, för reglering av enskilda spekulanter förvärv av dylik egendom».

*Om
åtgärder till
förekommande
av jord-
spekulation.*

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 27.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande förbud att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.

*Om förbud för
enskild person
att förvärva
fast egendom.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionen nr 101 i första kammaren av herr *Lindhagen* m. fl. samt motionen nr 182 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga i motionerna infört förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Lindhagen*, som av angivna orsaker hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga det i motionen framlagda lagförslag, dock med vissa i reservationen angivna ändringar.

Herr *Lindhagen*: I jordfrågan ha vi fått vänja oss vid, att provisorisk lagstiftning på denna punkt bör komma till stånd, så att den definitiva lagstift-

Om förbud för
enskild person
att förvärva
fast egendom.

(Forts.)

ningen icke skall i avvaktan på sin tillkomst bliva mer eller mindre förfelad. På samma sätt kan ju också ifrågasättas, huruvida den ständiga avvaktan på en bulvanlagstiftning icke bör föranleda antagandet av en provisorisk lag. Den utredning, som ägt rum, särskilt genom landshövding Widén, har ådagalagt, att de bulvaner, som användas, äro så gott som samtliga anställda i trävarubolags tjänst eller intressenter hos bolagen, d. v. s. personer, vilka bolagen ha i sin hand. Det ligger då nära till hands, att man till en början kräver, att när personer, som intaga en sådan ställning, köpa en fastighet och söka koncession, så skola de styrka, att det ändamål, som de köpa fastigheten för, är ett lojalt och tillåtet ändamål och icke avser tillskapandet av något bulvanenskap. Norrmännen ha antagit en sådan lagstiftning. Där har man ett exempel på, att det kan gå för sig, och att man kan råda bot på missförhållanden. Här är ett förslag i samma syfte, och jag ber att få yrka bifall till det samma.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Utskottet har ju redan i det föregående betänkandet klart utsagt, att utskottet är med om att åtgärder vidtagas för bekämpande av bulvanenskap och för avveckling av redan bestående sådant.

Jag tror, att man vid närmare granskning av detta lagförslag skall finna, att motionärerna — vilka här liksom i de andra jordmotionerna representera hela det socialdemokratiska partiet — säkerligen hava kommit att gå in för en lagstiftning vida utöver vad de i själva verket rätt gärna kunna hava avsett, ty vad är innebörden av det lagförslag, som i dessa motioner är förelagt riksdagen för antagande? Jo, att alla personer, som hava anställning hos trävarubolag, således alla deras många 10,000 tal av arbetare och befattningshavare i övrigt, skola vara skyldiga att för köp och besittning av fastigheter underkasta sina fång prövning och eventuellt utverka sig tillstånd till desamma. De få gå med sina fång till vederbörande länsstyrelser, när fastigheten är av tomtnatur, och till Kungl. Maj:t, när den är av större omfattning. För varje arbetare hos ett trävarubolag således, som besitter en jordbit på landet, inträder en sådan prövnings- och eventuellt tillståndsprocedur. Varje person, som är med i ett dylikt bolags styrelse, skall även vara skyldig att undergå samma procedur i fråga om förvärv och besittning av fastighet var som helst i landet. Dessutom har åt lagförslaget givits sådant innehåll, att det skall verka retroaktivt å alla hithörande fastighetsförvärv allt sedan 1906 års förbuds lag trädde i kraft. Alla personer i arbetar- eller annan anställning vid trävarubolag måste således ingiva ansökningar av förut angivet slag för att få sitta kvar på en fastighet, som de kanske ha innehaft i ett 15-tal år eller än mera. Detta är det i motionerna framburna lagförslagets innebörd, och beträffande ett i sig så orimligt förslag kunde det ju icke tänkas, att det skulle vinna något understöd. Man har ock funnit sig böra skära bort från förslaget bestämmelsen om den föreslagna lagens återverkande kraft, men samtidigt har man ock skurit bort förbudet för fastighetsförvärv utan prövning och tillstånd för maka till personer i förut angiven ställning till trävarubolag. Det är för mig uppenbart, att lagen såmedelst kan kringgås på ett nära till hands liggande sätt, och det är överhuvud taget självfallet enligt mitt förmenande, att om en sådan lag som denna komme till stånd, så skulle trävarubolagen med den största lätthet kunna finna andra köpare till bulvanfång än sådana personer, som äro hos dem anställda i en eller annan form.

Jag ber därför, herr talman, med stöd av det nu anförda, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linder: Jag beklagar, att en provisorisk bulvanlag icke kan komma till stånd. Det är ett ganska allmänt känt förhållande, att denna norrländska

förbudslag har i ganska hög grad blivit kringgången, och man vet icke alls reda på *alla* bulvanförhållanden. Emellertid har ju erfarenheten visat, att det är mycket svårt att få en bulvanlag utformad. Det möter mycket stora vanskligheter. Mot det förslag, som föreligger i utskottet, har riktats en ganska stor kritik. Jag har för min del ansett, att de förslag, som framkommit, icke hava varit tillräckligt oantastliga för att kunna rekommenderas, och därför har jag ansett, att man bör åtnöjas med det skrivelseförslag, vari utskottet har begärt. att nu bestående bulvanförhållanden skulle kunna avvecklas.

*Om förbud för
enskild person
att förvärva
fast egendom.
(Forts.)*

Herr **Lindhagen**: Det bleve för vidlyftigt att genomgå herr Petréns överdrifter i denna framställning, och uti den reservation, som finnes bilagd utskottets utlåtande, återgivnas prov på skäl, som utskottet lämnat och som jag anser vara minst lika orimliga som det lagförslag, som herr Petrén anser vara orimligt. Det är, synes mig, ett sökande efter förevändningar, som motiveringen innehåller, men denna sak har en allvarlig innebörd, och det är följande.

Utskottet har i annat betänkande övertygat förordat en bulvanlag, och det är ett kraftigt uttryck av målmedvetenhet, som utskottet tillät sig i den skrivelse, som vi nyss anfört. Men för att få en effektiv formulering av lagen, torde många juristgenerationer förbrukas, det befarar jag. Det antydes nämligen i jordkommissionens betänkande, att det är två stödjepunkter, som finnas för att uppbära en sådan lag och för möjligheten att få fram en sådan lagstiftning i fråga om enskilda spekulanter, men båda två dessa fasta stödjepunkter har utskottet slagit undan. Man vill icke vara med om att skriva om bulvanlagstiftningen. Jag gratulerar utskottet! Det borde självt utses att formulera en lag med undanröjande av de två huvudpelarna, varpå den måste vila. om den någonsin i verkligheten skall kunna komma fram.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindhagen vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner med förslag till dels lag om utsträckt tillämpning av lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels ock lag om viss inskränkning i rätten till jordavsöndring.

*Om utsträckt
tillämpning
av den s. k.
norrländska
ägostycknings-
lagen m. m.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 100 i första kammaren av herr *Lindhagen* m. fl. samt nr 181 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl.

I motionerna, vilka voro lika lydande, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

1) Lag

om utsträckt tillämpning av lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.

Vad i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning stadgas beträffande Norrland och Värmlands län skall tillsvidare äga tillämpning även å övriga delar av riket.

*Om utsträckt
tillämpning
av den, s. k.
norrländska
ägostycknings-
lagen m. m.*

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock skall den ej äga tillämpning å ägostyckning, till vilken tillstånd lämnats före dagen för lagens ikraftträdande.

(Forts.)

2) Lag

om viss inskränkning i rätten till jordavsöndring.

Vad i 20 § 1 mom. och 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring i fråga om begränsning av avsöndring stadgas för Norrland och Värmlands län, skall tillsvidare äga tillämpning jämväl å övriga delar av riket.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet med stöd av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen på grund av motionerna nr I: 100 och II: 181 måtte för sin del antaga följande

1) Lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.

Häri genom förordnas, att 1 § i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning skall erhålla följande ändrade lydelse:

I Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt i de delar av Kopparbergs län, som icke blivit på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade, må ej ägostyckning ske eller förordnande för lantmätare att verkställa ägostyckning meddelas, med mindre tillstånd till ägostyckningen lämnats på sätt nedan sägs.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock skall den ej äga tillämpning med avseende å ägostyckning, som dessförinnan blivit sökt eller som sökes på grund av avhandling, upprättad före nämnda dag.

2) Lag om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. och 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

Häri genom förordnas, att 20 § 1 mom. och 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring skola erhålla följande ändrade lydelse:

20 §.

1 mom. Ägare av hemman, vilket får klyvas, have rätt att av hemmanets ägovälde för alltid avsöndra till och med en femtedel av ägovidden i en eller flera delar; dock att inom Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ej må avsöndras inägojord till den omfattning att hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagas.

22 §.

Åstundar innehavare av hemman, varifrån avsöndring får ske, att därifrån för alltid avsöndra mark, som, ensam eller tillsammans med vad redan kan vara

från hemmanet för alltid avsondrat, utgör mera än vad i 20 § 1 mom. sägs, ankomme på Konungens befallningshavande att, där omständigheterna därtill föranleda, sådant tillåta. Särskilt må vad i nämnda lagrum stadgas beträffande Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län icke utgöra hinder för sådant tillstånd, där avsondringen erfordras för egnahemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål.

Tillstånd, som i denna § sägs, må ej vägras i fråga om avsondring av sådant område, som omförmåles i 3 § första stycket i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

B) att förevarande motioner, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Linder, Franzén, Hagman, Holmström* i Stockholm och *Johansson* i Sollefteå, vilka dock ej antytt sin åsikt;

2) av greve *Spens* och herr *Martin Svensson* utan angiven mening; samt

3) av herr *Lindhagen*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla de i motionerna framlagda lagförslagen.

Herr Petré, Bror: Jag ber få nämna, att i samråd med mig en ledamot av andra kammaren tidigare i afton där yrkat på en liten jämkning i fråga om texten till lagen om ägostyckning. Det står där nu: »de delar av Kopparbergs län, som icke blivit på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade». --- Jag hemställer i överensstämmelse med det inom andra kammaren framställda yrkandet, att orden i stället måtte lyda: »de delar av Kopparbergs län, varå lagen om ägostyckning inom vissa delar av nämnda län den 25 april 1924 icke äger tillämpning» —.

Den senare formuleringen ger ett riktigare uttryck för vad som med bestämmelsen avses.

Herr Svensson, Martin: Jag har här anmält en reservation. Betänkandet grundar sig på en motion av herr Lindhagen m. fl., vari yrkats, att den norrländska ägostyckningslagen skall tillämpas för hela riket. Genom denna anordning vid ägostyckningen får man göra ansökan om ägostyckning hos länsstyrelserna. Vid prövningen skall tillses, att hemmanslott, som vid ägostyckningen erhåller inägojord, med hänsyn såväl till denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas lotten, varder tjänlig för jordbruk. En motion med samma yrkande behandlades av riksdagen föregående år och blev då av första kammaren avslagen med 72 röster mot 27 och av andra kammaren utan votering. Jordkommissionen har utarbetat förslag, som är ute hos myndigheterna. Av länsstyrelserna ha allenast ett fåtal yttrat sig, och flertalet av dessa ha avstyrkt lagens utsträckning till de södra och mellersta delarna av riket. Lantmäteristyrelsen har som sin mening uttalat, att det borde ligga i sakens natur att ifrågavarande lagbestämmelser i oförändrat skick icke kunna vara lämpliga för orter med andra förhållanden än Norrland.

Nu har lagförslaget blivit i så måtto välvilligt behandlat, att majoriteten tillstyrkt utsträckning av lagen till Stockholms län, Uppsala län, Västmanlands län och Örebro län samt vissa delar av Kopparbergs län. Av överlantmätarna i

Om utsträckt
tillämpning
av den s. k.
norrländska
ägostycknings-
lagen m. m.
(Forts.)

Om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska ägostyckningslagen m. m.

(Forts.)

dessa län har överlantmätaren i Stockholms län yttrat sig något i den riktning, som lagförslaget innebär. Däremot har överlantmätaren i Uppsala län bl. a. sagt: »Betingelserna för ett jordbruk i Norrland med dess rika tillgång på skogsmark, mulbete och odlingsmark ställde sig så betydligt annorlunda än i mellersta och södra delarna av riket, där ofta nog ingendera av förenämnda förmåner vore till finnandes, men där jordbruket i anseende till den odlade jordens större omfång och bättre beskaffenhet likväl torde i allmänhet bära sig åtminstone väl så bra som i Norrland.»

Överlantmätaren i Kopparbergs län säger: »Inom de delar av länet, som blivit laga skiftade och varinom ägostyckningslagen sålunda kommit att tillämpas, hade någon avsevärdare olägenhet icke förmärkts därav, att den ifrågasatta inskränkningen av rätten till ägostyckning icke gällt för dessa delar av länet.»

Det förefaller mig, som om de, som haft att yttra sig över förslaget, i flertalet fall avstyrkt en utsträckning av ägostyckningslagen. För dem som lagen berör kommer den att verka synnerligen hämmande mot att kunna förvärva egna hem. När man skall gå till länsstyrelserna, och dessa skola verkställa prövning, blir förfarandet både långsammare och dyrare än vad det annars blir. Vi ha, såsom det framgår av yttranden på andra ställen i betänkandet, att vänta en ny skifteslagstiftning ganska snart, och såvitt jag kunnat läsa mig till de grunder, som äro lagda för denna skiftesstadga, ha vi icke att vänta, att denna nya skiftesstadga blir lagd efter så snäva mått som den norrländska ägostyckningslagen. Jag har för min del den uppfattningen, att lagförslaget kommer att verka synnerligen hämmande på egnahemsrörelsen inom de län, som drabbas av denna utbrytning, och att det icke är lämpligt att hämma egnahemsrörelsen. Då man så mycket talar om jordhungern, bör man ej lägga stenar i vägen för egnahemsrörelsen, och det synes, som om i de ifrågavarande landskapen det skulle finnas möjlighet för dem som så önska att förvärva jord till sådana priser, som äro rimliga.

På dessa skäl har jag reserverat mig och yrkat avslag på motionärernas förslag i dess helhet och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag på motionen.

Herr Lindhagen: Det är för motionärerna ganska tillfredsställande att utskottet tillstyrkt en frammarsch för den norrländska ägostyckningslagen ned till Mälaren. Nästa gång gäller det väl att bygga broar över Mälaren för att komma till det övriga landet! I alla fall är åtskilligt vunnet både i realavseende och i angivandet av framtidsutsikterna för denna lagstiftning.

Emellertid har jag i reservationen icke kunnat underlåta att påpeka, att det utlåtandet är en kompromiss utan sakliga grunder bakom. Befallningshavande i Blekinge län har sagt, att lagen där är bra att ha, och även i något annat syd-ländskt län har samma uppfattning gjorts gällande. Och varför skall man stanna just vid Mälaren? Utskottet har också bara fäst sig vid betydelsen av skogstildelning, men däremot icke vid den norrländska ägostyckningslagens bestämmelser om att det också skall vara tillräckligt med åker och odlingsmark och även mulbete, således härligheter, som finnas i det övriga Sverige ända ned till Skåne, där det väl också är avsikten, att jordbruket skall bli fullständigt.

Den siste talaren nämnde något om att förslaget skulle lägga stenar i vägen för egnahemsrörelsen. Icke gör man väl det genom att se till, att jordbruket får tillräckligt med ägor. Mycket omgång och kostnader ha icke förspors från den norrländska ägostyckningslagens tillämpning. Jag har hört sägas, att det inte är något särskilt besvärligt eller kostsamt. När den nya lagen kommer för hela landet, i vilken det också är meningen att införa bestämmelser om att alla jordbruk skola ha tillräckligt med ägor, komma kostnaderna och omgången väl att bliva åtminstone lika stora. Jag vet ej, hur den siste talaren

tänker komma till rätta med dessa missförhållanden, som den av honom åberopade, blivande skifteslagstiftningen också skulle föra med sig som en naturlig följd.

Jag får i alla fall framställa ett yrkande om bifall till motionerna.

Om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska ägostyckningslagen m. m.

(Forts.)

Herr Petré, Bror: Anledningen till framläggandet av förevarande förslag är ju den, att det visat sig, att med nuvarande lag, då vederbörande jordägare hava full frihet att genom ägostyckning lägga ut delar av sin jord till försäljning, huru de vilja, olägligheter understundom blivit följden, i synnerhet när bolag styckat ut jordbruksområden, då nämligen icke nödig skog alltid kommit med. Enligt denna speciella s. k. norrländska ägostyckningslag är det föreskrivet en föransökning till vederbörande länsstyrelse, som skall pröva, huruvida ägostyckningsplanen är sådan, att de till utstyckning avsedda inägoområdena äro tjänliga till jordbruk. Jag stod i fjol emot en utvidgning av denna lags tillämplighetsområde, men jag har i år, om ock ej utan tvekan, gått med på att den skulle utsträckas till vissa län, där förhållandena ur nu föreliggande synpunkter förefalla att till en del likna de norrländska.

Jag ber nu få säga, att vad som särskilt bestämt mig härvidlag närmast varit just det förhållandet, att denna nya lagstiftning om delning av jord å landet står för dörren. Förslag om densamma är antagligen att införfänta till riksdagen nästa år, och sedan tager det väl troligen ytterligare något år, innan lagen träder i kraft. Det blir då en naturlig tendens hos trävarubolag, liggande utanför lagens tillämplighetsområde, att under denna övergångsperiod, i den mån de syfta till att fränsälja inägoområden till jordbruk, begagna sig av den frihet de hava att stycka ut dem på sätt, som faller sig för dem ur skogssynpunkt lägligast eller med skog till husbehov endast i knappaste lag. Jag vet väl, att det finnes bolag, som icke så göra, men å andra sidan finnes det ock erfarenhet av bolag med motsatta tendenser, och denna erfarenhet är det, som giver ett stöd för att riksdagen bör vara lika försiktig härutinnan nu, som den var, när norrländskommittén på sin tid kom med sitt förslag för de norrländska länen i denna fråga första gången. Då tog man provisoriskt en lag för att efter några år utbyta den emot en permanent sådan.

Jag har, som sagt, kommit till den uppfattningen, att det är en tillrädlig väg att gå här även nu, och jag ber därför för min del att få yrka bifall till den medlingslinje, som ligger i utskottets förslag.

Herr Linder: Utskottet har föreslagit en utsträckning av inskränkingslagen till att omfatta hela riket. Det skulle betyda införandet av ett omständigare förfarande för dem, som vilja söka ägostyckning; följaktligen skulle det för dem komma att medföra större kostnader. Erfarenheten har då sagt mig, att det finnes åtskilliga trakter av landet, där utsträckningen av denna lag icke är av behovet påkallad. Ätminstone finns det icke något allvarigare behov, som gör sig gällande. Jag och mina medreservanter ha därför nöjt oss med att endast taga med de nya län, som äro föreslagna i utskottsutlåtandet. Därmed ha vi dock visst icke velat säga, att det ej kan föreligga ett behov av lagen även i andra av landets provinser. Men vi ha icke velat, att lagen skulle utsträckas att gälla så där bitvis, än här och än där ute i landet, utan nöjt oss med att taga de län, som så att säga mer likna de län, där lagen redan nu gäller. Sedermera bör det ankomma på riksdagen att vid ett senare tillfälle möjligen taga med ett större sammanhängande komplex av län och då även dem, som eventuellt skulle ha behov av lagen, men som nu så att säga ligga utanför den räjong, där lagen även med tilltänkt utsträckning är avsedd att gälla.

*Om utsträckt
tillämpning
av den s. k.
norrländska
ägostycknings-
lagen m. m.*

(Forts.)

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har för min del intet att erinra mot dem som förfäktat den meningen, att en tillsyn över hur ägostyckningen verkställes bör komma till stånd. Men när man går in för att åstadkomma ett ordnande av dessa angelägenheter, bör man enligt min mening se till, att formerna bli så tidsenliga, så lätta och förenade med så liten omgång som möjligt.

Mot de former, som i detta hänseende förefinnas i den nu för Norrland och Värmland gällande lagstiftningen, kan nog med fog invändas, att dessa former icke äro sådana, att de fylla de anspråk i nyss nämnda hänseende, som böra ställas på en sådan lagstiftning. Att dessa frågor skola hänskjutas till Konungens befallningshavande, som i sin ordning hava att höra korporationer och lokala myndigheter, är förenat med såväl omgång som kostnader. Det kan då ifrågasättas, huruvida det kan vara lämpligt att genomföra denna mindre förmånliga lagstiftning även i andra län, och detta så mycket mer, som vi ju, såsom utskottets ärade ordförande erinrat om, redan nästa år ha att vänta en ny, för hela riket gällande lagstiftning på detta område. Det har förut under debatten erinrats om att denna fråga avslogs av förra årets riksdag i bägge kamrarna, och jag kan för min del ej finna, att det tillkommit några skäl, som tala för att riksdagen denna gång skulle intaga en annan ståndpunkt. Snarare tvärtom. Den omständigheten att vi nu stå närmare den tidpunkt, då den nya lagstiftningen sannolikt kommer att antagas och träda i kraft, gör ju, att man har ännu mera skäl i år än i fjol att avslå ett provisoriskt ordnande av denna angelägenhet. Jag är övertygad, att vådorna därav icke kunna vara avsevärda. Jag tror, att den ägostyckning, som gjorts exempelvis i Uppland, i stort sett tillfredsställer de lokala behoven. Vid sådant förhållande anser jag icke, att några särskilda lagstiftningsåtgärder äro erforderliga.

Jag tillåter mig därför instämma i det yrkande, som framställts av herr Svensson.

Herr Petré, Bror: Jag ber få nämna, att den av mig nyss föreslagna ändringen i lagen rörande ägostyckning redan har antagits av andra kammaren.

Vidare vill jag med anledning av den siste ärade talarens yttrande omnämna, att jag haft förbindelse med lantmäterikontoret i Uppsala län och därifrån fått det omdömet, att det varit »i knappaste laget», såsom orden föllo, som vid ägostyckningar från bolagshemman skogsområden tilldelats respektive utstyckade jordbruk.

Jag tror på av mig förut anförda grunder, att just med hänsyn till den kommande skifteslagstiftningen det är skäl att nu i år vidtaga denna av utskottet föreslagna utsträckning av norrländska ägostyckningslagen, avsedd som den är att gälla tills den nya lagen om delning av jord å landet hinner träda i kraft.

Herr Lindhagen: Herr Borell berörde också och åberopade särskilt förhållandena i Uppland och då har han väl tänkt på Gimo-Österby bruks ägostyckningar av jordbruk, som pågått de sista tiderna. Utöver vad herr Petré sade om lantmätarnas intyg om dessa ägostyckningar vill jag nämna att jordkommissionen besiktigat en del av dessa ägostyckningar och funnit dem, såvitt det gällde odlingsmark och skogstilldelning, vara uppenbart i strid med den anda och mening, som den norrländska ägostyckningslagen vill inlägga i ett riktigt ägostyckningsförfarande.

Herr Svensson, Martin: Ja, men är icke detta ändå rätt mycket en prisfråga, en ekonomisk fråga, en fråga om hur stora ägor man skall lägga ut, då man skall sälja egna hem, och det är väl en fråga, som berör både köpare

och säljare. Skall man lägga ut ett större eget hem med utmarker, således med betesmark och skogsmark, blir givetvis priset också anpassat därefter. Det blir då för en ekonomisk svag köpare svårt att finansiera ett sådant köp, ty han måste ju låna pengar därtill. Han skall icke allenast förränta köpesumman utan också amortera den, och då ger han sig kanske in på en så stor affär, att den kan för honom bliva ruinerande. Det kan ju tänkas inträffa ett sådant fall, att exempelvis en köpare är villig att nöja sig med ett mindre jordområde. Han önskar kanske icke slå sig ut för så stora områden, och man skall väl då icke hindra honom från att få köpa ett litet jordområde. Jag tror, att allteftersom man kommer längre in i de mera bebyggda kulturområdena, det måste finnas egna hem av mycket skiftande typer. Det har visat sig i mellersta och södra Sverige, även i skogsbygder, att det varit möjligt att reda sig enbart på jordbruket, ty det finns tillfällen till andra förtjänster vid sidan om detta. Det går således även för dem, som ha jordbruk utan skog, att reda sig.

Ifrån min synpunkt sett är denna fråga i rätt hög grad en ekonomisk fråga, en fråga om hur stora ägostycken, som skola läggas ut, då man skall stycka för egna hem, och man bör då icke, anser jag, draga gränsen för snäv.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag vill icke här yttra mig om behovet för Norrland av sådana bestämmelser för ägostyckning, som nu där äro gällande. Det är mycket möjligt, att de för norrländska förhållanden äro behövliga och lämpliga. Jag begärde ordet närmast för att nämna något om behövligheten av dessa bestämmelser inom de orter jag närmast känner till, nämligen inom Södermanland och även, till någon del, inom Uppland.

Förhållandena i södra delarna av Uppland äro nämligen mycket liknande dem i Södermanland. Det finns där en del bondgårdar och mindre bruk, som icke hava till sitt förfogande någon husbehovsskog, men som ändå reda sig och finna sig ganska väl. Åtminstone i Södermanland finns det kronoparker, häradssällmänningar och andra stora, under uthålligt skogsbruk, välskötta skogar, varifrån dessa fastigheters ägare hava tillfälle att köpa det virke, som de behöva. De kunna då också köpa just av det sortiment, som de behöva. De kunna köpa ved för sitt bränslebehov och timmer för sitt timmerbehov, vilket de icke alls hava samma möjlighet att göra, om de skola använda den husbehovsskog, som finns på hemmanet. Man ser, hur det är, till exempel på våra prästgårdar, som hava sig husbehovsskog tilldelade; huru man där ofta får hugga ved av sådant värdefullare virke, som kan användas till timmer eller till försågning, och därigenom icke kan utnyttja virket på fördelaktigaste sätt. Om tilldelningen av husbehovsskog sker av relativt grova sortiment, kan det lätt nog medföra att dyrbarare virke användes till husbehov än som skulle behövas.

Det är även en annan synpunkt, som jag skulle vilja påpeka och stryka under, en synpunkt, som herr Svensson redan omnämnt, nämligen att förvärvandet av en fastighet, ett småbruk eller bondbruk, i hög grad kan försvåras, om ägaren skall vara nödsakad att även förvärva ett betydande virkeskapital, som han icke kan och bör hava rättighet att avyttra, förrän det är moget. Han måste köpa ungskog och medelålders skog, men han är genom nuvarande skogsvårdslagstiftning hindrad att avverka denna skog. Därför är han nödsakad att binda ett rätt stort kapital i denna fastighet, ett kapital som han icke kan realisera och som han praktiskt taget icke heller kan belåna. Det är nämligen så, att när man skall belåna en fastighet, taga hypotekslån eller inteckningslån, skogskapitalet icke räknas in i den belåningsbara delen av fastigheten utan endast skogsmarken. Under sådana förhållanden måste han tänka sig att hava ett betydligt större kontant belopp tillgängligt för att förvärva fastigheten. Kö-

Om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska ägostyckningslagen m. m.
(Forts.)

Om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska ägostyckningslagen m. m. paren blir med andra ord inskränkt i sina möjligheter att förvärva en så pass stor jordbruksfastighet, som han behöver för att kunna reda sig.

Alla dessa omständigheter tillsammans göra, att åtminstone för de orter, som ligga omkring Mälaren, behovet av husbehovsskog till fastigheten är oerhört växlande och i många fall icke alls förefinnes. En sådan generell bestämmelse som den ifrågasatta kan i många fall verka hämmande på småbruksbildningen och verka återhållande på mången, som skulle vilja köpa en jordbrukslägenhet för att kunna själv föda sig på den. Jordbrukslägenheter av den storlek, som kräves, om dessa bestämmelser skola uppfyllas, framkalla ett större behov av kapital än en köpare av ett enbart jordbruk verkligen behöver. Allt detta tillsammans gör, att jag ställer mig mycket tvivlande beträffande behovet av en sådan lagstiftning för mellersta och södra Sverige. Därtill komma de skäl, som herr Borell anför, till vilka jag ansluter mig. Jag ber alltså få förena mig i yrkandet om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Martin Svensson m. fl.

Herr Petré, Bror: De synpunkter, som herr Martin Svensson framfört, hava mycket i sig, som är tänkvärdt. Med anledning av vad han anförde, anser jag mig böra nämna, att denna lag icke gäller vad som kan vara att räkna till egnahemsanläggningar. Lagen säger nämligen uttryckligen, att för egnahemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål må hemman styckas annorlunda än förut sagts.

Med anledning av herr Sederholms yttrande ber jag få erinra, att Södermanland icke är med bland de län, som nu tänkas lagda in under förevarande lag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu ifrågavarande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring i det under punkten A) 1) upptagna lagförslaget, att de däri förekommande orden »som icke blivit på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade» utbyttes mot »varå lagen om ägostyckning inom vissa delar av nämnda län den 25 april 1924 icke äger tillämpning»; 2:o) att de i ämnet väckta motionerna skulle bifallas; samt 3:o) att kammarerna skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till det under 1:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 33 hemställt med den av herr Bror Petré under överläggningen föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 27.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet jämte i ämnet väckta motioner.

*Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets
utgörande
på landet.*

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 213 samt till motionerna I: 184, II: 294 och 295 ävensom till II: 285 i vad den sammanföle med motionerna I: 184 och II: 294, för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

2) att motionerna I: 186 och II: 298 ävensom II: 285 i vad den ej sammanföle med motionerna I: 184 och II: 294 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr förste vice talmannen: I avseende å föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 69 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget, där så erfordras, paragrafvis och styckevis, med 60 § först samt promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, att sedan lagförslaget blivit genomgått, utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2 föredragas i ett sammanhang; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Denna hemställan bifölls.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

60 §.

Första stycket.

Detta stycke var så lydande:

Av uppskattade kostnaden för underhållet av allmän väg, bro och färja lämnas tre tiondelar av statsmedel.

Vid förevarande stycke hade reservation avgivits av herrar *Olsson* i Broberg, *Elisson*, *Lundell*, *Andersson* i Fältenborg, *Andersson* i Grimbo och *Carlström*, vilka ansett, att utskottets utlåtande i denna del bort hava den lydelse reservationen visade, samt att stycket borde erhålla följande lydelse:

Av uppskattade kostnaden för underhållet av allmän väg, bro och färja lämnas *fyra* tiondelar av statsmedel.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna föreligger vid denna paragraf en reservation inom jordbruksutskottet. Jag har visserligen icke varit närvarande i utskottet, då detta beslut fattades, men jag har varit med vid ärendets behandling på avdelningen om beslutet och jag ber därför att få yttra några ord i denna fråga.

Första kammarens protokoll 1924. Nr 43.

Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)

Utskottet har uppenbarligen ställt sig avvisande till förslaget om en högre skatteprocent i denna del, därför att riksdagen avlätit en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om ändrade bestämmelser i skatteberäkningsgrunderna för vägskatten. Det är ju visserligen sant, att vi då uttalade den förhoppningen, att vi skyndsammast möjligt måtte få ändrade grunder för vägskatten, men det torde kanske dröja i flera år, innan en sådan bestämmelse genomförts, och därför hade det varit bra, om man kunnat i denna fråga redan nu få någon ändring. Jag vill erinra om att riksdagen också nyligen beslutat, att de taxeringsvärden, som åsatts jordbruksfastigheter, skola gälla under ytterligare tre år, och då vi veta, att jordbruksfastigheterna taxerades under högkonjunkturen till de toppriser, som då voro gällande, kan man förstå, att vägskatten, varom nu är fråga, trycke särskilt hårt för jordbruket. Det är icke alls ovanligt att se, att ett litet småbruk, som kan föda 6 à 7 kor, kan vara taxerat till 20,000 kronor. Alltså får denne småbrukare 200 vägfyrcar och med 50 öre per vägfyrc, som vi hava i vår bygd, utgår vägskatten med 100 kronor. Man kan förstå, att det kännes ganska tungt för en sådan jordbrukare, isynnerhet som han måste betala vägskatt även om han icke haft någon nettoinkomst på jordbruket. Det är ju annars så, att man icke betalar skatt för större inkomst än man haft, men för fastigheter måste man betala vägskatt, även om man icke haft någon inkomst.

Jag skall, för att bevisa hur orättvist detta drabbar, bara taga ett exempel. Det finns en fastighet intill Umeå stad, således i den bygd jag tillhör, som är taxerad till 40,000 kronor, alltså 400 vägfyrcar. För den fastigheten blir vägskatten 200 kronor. I närheten av denna fastighet finnes det en industrianläggning, en såg- och snickerifabrik, som deklarerat för en inkomst av 10,000 kronor. Denna industri får sålunda, då en vägfyrc utgår för varje 30 kronors inkomst, 300 vägfyrcar och i vägskatt 150 kronor. Den industrianläggningen använder sig av flera hästar, som dagligen transporterar sågat virke och timmer utefter landsvägen, då däremot hemmansägaren, som bor alldeles intill staden, icke i någon större större utsträckning anlitar landsvägen mera än då han skall ut och laga densamma. Även om han icke får någon inkomst alls ifrån jordbruket, måste han betala dessa 200 kronor om året i vägskatt, medan industriidkaren bara betalar 150 kronor. Man kan icke säga, att det ligger någon rättvisa bakom en sådan bestämmelse, och sålunda bör man söka rätta till den på något sätt.

Nu hava motionärerna och reservanterna föreslagit, att denna skatteprocent, som utgår här, skulle höjas ifrån $\frac{3}{10}$ till $\frac{4}{10}$. Därigenom, anser man, hade man i någon mån kunnat åtminstone lindra den skattebörda, som nu åvilar jordbruket.

Jag vill, herr greve och talman, säga, att det är en allvarlig fara att beskatta jordbruket så hårt, att jordbrukaren icke kan existera, och man riskerar verkligen att komma därhän, om man fortsätter på det sätt, som här tillämpas. Jag ber sålunda få yrka bifall till den av herr Olsson i Broberg m. fl. vid denna paragraf avgivna reservationen.

Herr Hellström: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att i största korthet yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Inom jordbruksutskottet har det uttalats stora synpunkter för att någon ändring skulle göras beträffande procenten av den ersättning, som skall utbetalas för vägunderhållet. Men vi ha i jordbruksutskottet stannat vid att föreslå status quo, huvudsakligen på den grund att dels en skrivelse blivit avlåten till Kungl. Maj:t i frågan och dels på grund av de ekonomiska konsekvenser, som ett bifall till motionen skulle innebära. Det har i utskottsbetänkandet på sidan 9 meddelats, att det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till vägunderhållet förra året var upptaget till ett belopp av 3,200,000 kronor men att det med hänsyn

till den ökade belastningen föreslagits, att detta i årets stat skulle höjas ifrån 3,200,000 kronor till 4,700,000 kronor. Ifall riksdagen nu skulle gå med på ett bifall till reservationen, skulle det innebära, att denna höjning skulle uppgå till 6,250,000 kronor. Det skulle sålunda bliva en höjning av anslaget till bifrag till vägunderhållet på mellan 1 1/2 och 2 miljoner kronor. Jordbruksutskottet ansåg sig icke kunna vid behandlingen av en lagfråga framlägga ett förslag, som skulle hava sådana ekonomiska konsekvenser, och på grund härav har utskottet hemställt, att denna del av lagen måtte lämnas oförändrad.

Jag tror också, att det skulle vara lämpligt, att första kammaren tämligen snart gick till beslut i denna fråga. Andra kammaren har med stor majoritet bifallit utskottets förslag, och såvitt jag förstår kan ett annat beslut här i första kammaren inte leda till något resultat. Vi kunna ju naturligtvis inte gå på gemensam votering för en sådan fråga, då det ju är statsutskottet, som sedan skall upptaga frågan till behandling, för den händelse kammaren mot förmodan skulle bifalla den reservation, som blivit avgiven av åtskilliga av utskottets ledamöter.

Med anledning härav ber jag, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr von Sneidern: Jag vill först vitsorda vad den förste ärade talaren yttrade om de svårigheter, som föreligga för den jordbruksidkande klassen med anledning av den tunga, som vägunderhållet för närvarande innebär. Jag tror emellertid icke, att den lösning av frågan, som reservanterna föreslagit, är den rätta.

Reservanterna hava till stöd för sitt yrkande åberopat en reservation, som avgavs av mig m. fl. till särskilda utskottets utlåtande år 1922 med anledning av den kungl. propositionen om ny väglag. Emellertid innebar detta förslag, som då omfattade 40 % statsbidrag, att detta bidrag skulle lämnas till de nybildade, stora vägdistriktskassorna, d. v. s. landstingsvägkassorna, men däremot tog man bestämt avstånd ifrån att dessa medel skulle direkt fördelas mellan naturaunderhållarna. Jag tror, att, i den mån staten lämnar ökat bidrag, och det tror jag är nödvändigt, dessa statsmedel på så sätt användas, att man även har full garanti för att det blir ett förbättrat vägunderhåll. Detta syfte anser jag säkrast kan vinnas genom att vägkassorna övertaga vägarna, varför det ökade statsbidraget bör överlämnas till dessa vägkassor.

Om jordbruksutskottet hade gått den vägen, hade man på samma gång kunnat gynna vägväsendet och jordbrukarna, och man hade även åstadkommit en utgift, som icke varit så omöjlig att överkomma som den utgift, som enligt reservationen föreligger. Det skulle vara mycket lätt att få i lagtexten insatt en ändring i § 60, en ändring som skulle kunna möjliggöra det av mig nu omnämnda syftets ernående, men i det läge, som frågan för närvarande fått genom andra kammarens beslut, skall jag icke göra något yrkande. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att, då denna fråga återkommer, vilket den måste göra, man då måtte slå in på den av mig nu angivna vägen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av det nu föredragna stycket samt vidare på godkännande av den av herr Olsson i Broberg m. fl. därom avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertygande ja besvarad.

Örriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Om ändringar i lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Om ändringar
i lagen ang.
väghållnings-
besvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)

Utskottets hemställan i punkterna 1 och 2.

Biföllos, i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Bäckaskogs kungsgård i Kristianstads län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande stadga för fortsättningsskolan, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälles och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 242, till Konungen angående åtgärder för hävande av pantlånerörelsens sociala nackdelar.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,56 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 34, i anledning av en inom andra kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande anslag till flottans ersättningsbyggnad;

nr 135, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa utav Södra Sveriges Statsarbeten påbörjade arbetsföretag, dels väckta motioner om anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vägunderhållet på landet; och

nr 137, i anledning av första kammarens återremiss av statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.;

sammansatta stats- och första lagutskottets memorial nr 11, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 5, i anledning av väckt motion om anslag till förhöjning av vissa livräntor; och

nr 12, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets tjänstemän och vaktbetjäning;

bankoutskottets utlåtande nr 71, angående vissa ändringar i bankoreglementet m. m.;

första lagutskottets memorial nr 45, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner angående lagstiftning rörande upplåtelse med åborätt av jord utav krono- eller ecklesiastik natur samt angående ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med åborätt upplåten jord;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 36, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående social arrendelag;

nr 37, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framläggande för riksdagen av förslag till lag om tvångsavlösning av arrendejordbruk;

nr 39, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om expropriation av jord såväl för bildande av nya jordbruk som för bostadsändamål;

nr 40, i anledning av väckta motioner angående förslag till dels vanhävds-lag dels ock lag om skydd för åbyggnader å jordbruksfastighet;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet;

nr 43, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med an-hållan om utarbetande av en lagstiftning om driftsnämnder;

nr 44, angående arvode åt t. f. revisionssekreteraren Seve Ekberg, vilken in-om andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 45, angående arvode åt revisionssekreteraren Ragnar von Koch, vilken in-om andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

jordbruksutskottets utlåtande:

nr 76, i anledning av väckta motioner om användande av genom importavgifter för vissa slag av frö inflytande medel till växtodlingens främjande;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneför-bättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila stats-förvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt löne-tillägg åt vissa professorer m. fl., tillhörande under nionde huvudtiteln uppförda verk och myndigheter, jämte i ämnet väckta motioner; samt

särskilda utskottets memorial nr 4, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt viss nordiska museets och livrustkammarens personal;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte en i ämnet väckt motion;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa vintillverkare samt vissa medlemmar av vindragarlaget i Stockholm;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1924—1925 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner jämte en i ämnet väckt motion;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden; samt

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Disponenten och riksdagsmannen *Knut Heyman* vårdas för närvarande å Sophiahemmet för en hjärtsjukdom, varför han tills vidare är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet.

Stockholm den 1 juni 1924.

Birger Åkerblom.

leg. läkare.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32 och 33 samt statsutskottets utlåtanden och memorial nr 122—132.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 133, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 9.

Vid föredragning av sammansatta stats- och bankoutskottets memorial nr 8, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 10.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 54, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitate biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 63—65 och 70 samt första lagutskottets utlåtanden nr 40—43.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 44, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 53 med förslag till lag om förmynderskap m. m.

Vad utskottet i detta memorial hemställt bifölls.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 34, 35, 38 och 41.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 72, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner om anslag till upprätthållande av den vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt bedrivna praktiskt vetenskapliga verksamheten, godkändes den i detta memorial föreslagna vote-ringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 73—75, särskilda utskottets memorial nr 3 samt första kamrarnes första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och nr 41 uppföras på föredragningslistan för torsdagens sammanträde, samt att ordningsföljden mellan två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista blir följande: konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32 och nr 33, sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 63, 64, 65 och 70, särskilda utskottets memorial nr 3, statsutskottets utlåtanden eller memorial nr 122, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 131 och 132, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 9, statsutskottets utlåtande nr 128, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 10, statsutskottets utlåtande nr 129, första lagutskottets utlåtanden nr 41, 40, 42 och 43; övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av tull å vissa frövaror m. m.;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående om-sättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.; samt

nr 277, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i postavgiften vid postabonnemang å tidning jämte en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.